

**”Veenemo, veenemo, näytä tuleva tuttuni, näytä
kuva sulhosta, näytä minulle onneni”**

Ihmisen ja luonnon välinen suhde elokuvassa *Myrskyluodon Maija* (2024)

Katriina Mäkinen

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurihistoria

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, kulttuurihistoria

Katriina Mäkinen

”Veenemo, veenemo, näytä tuleva tuttuni, näytä kuva sulhosta, näytä minulle onneni” – Ihmisen ja luonnon välinen suhde elokuvassa *Myrskyluodon Maija* (2024)

Sivumäärät: 76

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin, millä tavoin ihmisen ja luonnon suhdetta kuvataan *Myrskyluodon Maija* -elokuvassa (2024) ja mitä merkityksiä tähän suhteeseen liittyy. Elokuva on ohjaaja/käsikirjoittaja Tiina Lymin versiointi Anni Blomqvistin kirjoittamasta *Myrskyluoto*-romaanisarjasta. Käsitelen ihmisen ja luonnon suhdetta elokuvassa esiintyvien kansanuskomusten ja äänimaiseman avulla. Elokuva lähestyn lähiluvun metodin avulla.

Tutkielman ensimmäinen käsittelyluku keskittyy elokuvan esittämiin kansanuskomuksiin osana elokuvan luontosuhdetta. Ensimmäinen alaluku nostaa esille jumalolennosta esiintyviä uskomuksia elokuvassa. Toinen alaluku tarkastelee haltijauskon ja kristinuskon rinnakkaista esiintymistä elokuvan maailmassa. Kolmas ja neljäs alaluku käsittelevät enteitä eläinuskomusten ja unien kautta.

Tutkielman toinen käsittelyluku syventyy elokuvan äänimaisemaan osana elokuvan luontosuhdetta. Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen elokuvan keinoja sitoa musiikki ja luonto yhteen. Toinen alaluku keskittyy elokuvassa luonnosta käytävään dialogiin. Kolmas alaluku yhdistää musiikin ja dialogin tarkastelun, jonka lisäksi esille nousee päähenkilöhahmo Maijan resilienssi. Neljäs alaluku tarkastelee, miten elokuva yhdistää kuvaukset luonnosta ja Maijasta.

Tulen tutkielmassa siihen lopputulokseen, että elokuva esittää kuulija-katsojalle kuvitellun luontosuhteen, jossa luonto esitetään omana henkilöhahmonaan päähenkilöhahmo Maijan rinnalla. Fiktio keinoin elokuva luo samaistuttavan kokonaisuuden, jossa yhdistyy esimerkiksi luonnon vaalimisen ja kunnioittamisen, 1800-luvun saaristolaiselämän ja vahvan naiseuden korostaminen.

Avainsanat: Myrskyluodon Maija, luonto, luontosuhde, kansanuskomukset, äänimaisema, elokuvatutkimus, kulttuurihistoria, lähiluku

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuskysymykset ja aineisto	2
1.2	Elokuvan juonesta	4
1.3	Aikaisempi tutkimus ja keskeiset käsitteet	5
2	Kansanuskomukset osana elokuvan luontosuhdetta	11
2.1	Jumalolento veenemoon liittyvät uskomukset	12
2.2	Haltijausko ja kristinusko – kumpaan tukeudutaan?	16
2.3	Kettu sanansaattajana ja muita eläinuskomuksia	23
2.4	Enteitä ja unia	29
3	Elokuvan äänimaisema ja luontosuhde	35
3.1	Musiikki sitoutuu luontoon	36
3.2	Luonnosta käytävä dialogi	45
3.3	Sota Myrskyluodolla ja Maijan resilienssi	51
3.4	Luonto yksin ja Maijan kanssa kuvassa	58
4	Lopuksi	65
	Lähteet	69

1 Johdanto

Ahvenanmaalainen kirjailija Anni Blomqvist (1909–1990) julkaisi vuosina 1968–1973 viisi teosta, jotka muodostivat kirjasarjan, joka tunnetaan suomeksi nimellä *Myrskyluoto*.¹ Teosten alkuperäiskieli on ruotsi, ja suomenkieliset käännökset kirjoista julkaistiin kahden vuoden sisällä toisistaan (1974–1976). Kirjasarjan päähenkilönä toimii Ahvenanmaan saaristossa asuva Maija, jonka esikuvana Blomqvist hyödynsi omaa isotätiään, Maria (Maija) Mickelsdotteria. Kirjat seuraavat Maijan elämää 1800-luvun puolivälistä vuosisadan vaihteeseen.

Blomqvist luonnehti kaikkien kirjojen henkilöiden ja tapahtumien olleen todellisia. Ainoastaan kirjojen päämiljöönä esiintyvä *Myrskyluoto*, ruotsiksi Stormskär, on todelliselta nimeltään Väderskär, ja näin ollen Blomqvistin mukaan paikan nimi on ainoa keksitty asia.² Romaanisarjaa voi luonnehtia biofiksioksi. Biofiktiossa päähenkilönä on oikea, historiallinen hahmo, mutta elämäkerrasta poiketen tämän elämänvaiheita ei kuvata täysin totuudenmukaisesti.³ Maijan hahmo onkin saanut vaikutteita Blomqvistin isotäidin lisäksi myös kirjailijasta ja tämän elämästä. Esimerkiksi Maijan mies Janne kuolee romaanisarjassa hukkumalla, kuten Blomqvistin mies Valter. Todellisen Maijan mies, Johan ”Janne” Eriksson, kuoli puolestaan vatsavaivoihin.⁴

Vuonna 1976 valmistui Yleisradion tuottama kuusiosainen sarja *Myrskyluodon Maija*. Tähän ruotsinkieliseen Åke Lindmanin ohjaamaan sarjaan Blomqvist laati yhdessä Benedict Ziliacuksen kanssa käsikirjoituksen⁵, ja kirjailijan toiveesta näyttelijät olivat ahvenanmaalaisia amatöörinäyttelijöitä. Sarja nousi Suomessa katsojalukutilastojen kärkeen heti ensi-iltansa jälkeen, ja sarjaa on esitetty ”toiveuusintana” televisiossa vuosina 2007 ja 2015 sekä Yle Areenassa vuonna 2025. Kirjasarjasta poiketen televisiosarja kertoo tarkemmin vuosilukujen avulla ajallisesta kontekstistaan: sarjan tarina alkaa vuodesta 1842 (sivuten myös viisi vuotta ko. aikaa edeltävää tarinaa) ja päättyy vuoteen 1899. Televisiosarjasta myös myöhemmille sukupolville on kenties parhaiten jäänyt elämään Lasse Mårtensonin sarjaa varten säveltämä

¹ Teosten nimet yksittäisjulkaisuina: *Vägen till Stormskäret*, 1968 (Tie Myrskyluodolle, 1974), *Med havet som granne*, 1969 (Luoto meressä 1975), *Maja*, 1970 (Maija, 1975), *I kamp med havet*, 1971 (Meren voimia vastaan 1976) ja *Vägen från Stormskäret*, 1973 (Hyvästi Myrskyluoto 1976).

² Nyman 1987, 7.

³ Kuukauden sana syyskuussa 2021 on biofiktio, kotus.fi.

⁴ Valkonen & Koivunen 1997, 293.

⁵ Vekkelin ja Loivamaa 2015, *Myrskyluodon Maija 1975–1976*.

musiikki ja nimikkokappale *Myrskyluodon Maija*. Kirjasarjaan perustuen tehtiin vuonna 1991 musikaalisovitus, jota on sittemmin esitetty teattereissa ympäri Suomea.

Tällä hetkellä kenties tunnetuin versiointi Blomqvistin kirjasarjasta on Tiina Lymin ohjaama ja käsikirjoittama elokuvaversio *Myrskyluodon Maija*. Elokuva on ruotsinkielinen, ja pääosanäyttelijät ovat ruotsalaisia. Elokuva kuvattiin kolmena eri vuodenaikana pääosin Ahvenanmaalla. Kirjojen tavoin elokuva ei tuo tarkkoja vuosilukuja esille, mutta se sijoittuu myös 1800-luvun taitteen molemmille puolille, tehden siitä historiallisen draamaelokuvan. Elokuvan budjetti oli 4,4 miljoonaa euroa, mikä on lähes kolminkertainen suomalaiselokuvien keskiarvoon verrattuna.⁶ Se sai ensi-iltansa 19. tammikuuta 2024, ja oli kyseisen vuoden katsottuin elokuva Suomessa. Elokuva voitti esimerkiksi parhaan ohjauksen sekä parhaan musiikin Jussi-palkinnot vuonna 2025.⁷

1.1 Tutkimuskysymykset ja aineisto

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin Myrskyluoto-versioista viimeisimpänä mainitsemani, vuoden 2024 elokuvaa. Jo tilastojen (budjetti, katsojaluvut, voitettut palkinnot) valossa kyseinen elokuva on hyvin mielenkiintoinen. Tämän lisäksi se vie Blomqvistin ajattoman tarinan vielä seuraavalle, 2020-luvun, tasolle painottaessaan feminististä kerrontaa sekä kuvatessaan sodan vaikutuksia ihmisiin. Elokuvan tarinan sijoituessa saaristoon myös luonto on läsnä katselukokemuksessa. Tässä tutkimuksessa kysynkin: millä tavoin ihmisen ja luonnon suhdetta kuvataan *Myrskyluodon Maija* -elokuvassa ja mitä merkityksiä tähän suhteeseen liittyy?

Ihmisen ja luonnon välistä suhdetta tarkastelen eritoten kahdesta elokuvasta nousevasta teemasta käsin. Pro gradun mittaisessa tutkimuksessa pidän mielekkäänä rajata tarkastelu juuri kahteen teemaan, jolloin kumpaankin voi tahoillaan syventyä useamman alaluvun verran. Näiksi teemoiksi olen valinnut elokuvan esittämät kansanuskomukset sekä äänimaiseman. Kyseiset teemat linkittyvät toisiinsa läpi elokuvan.

Kansanusko on yhdistelmä muinaista maailmankuvaa ja myöhempää lähetysuskontoa, Suomessa kristinuskkoa. Tätä luonnehditaan uskontotieteessä synkretismiksi eli traditioiden

⁶ Kuosmanen 2024: Myrskyluodon Maija -elokuvan ohjaaja Tiina Lymin: ”Meriluonto pakotti nöyrytymään”, savonsanomat.fi.

⁷ Jussi-palkinnot, solarfilms.com, yrityksen verkkosivusto.

sekoittumiseksi.⁸ Kansanuskomukset ovat kansanuskossa ilmeneviä uskomuksia, tapoja ja perinteitä. Kansanuskomukset ovat liittyneet vahvasti luontoon; esimerkiksi metsällä, ukkosella ja vedellä on katsottu olevan omat jumalansa, ja paikallisella tasolla luonnonalueita on usein hallinnut haltija.⁹ Luontoaspektin vuoksi koen mielekkäänä tarkastella luonnon ja ihmisen suhdetta elokuvassa juuri kansanuskomusten kautta. Tarkastelen, millaisia eläimiin, haltijoihin sekä jumalolentoon ja muihin luonnonläheisiin aiheisiin liittyviä enteitä ja uskomuksia elokuvassa esiintyy.

Äänimaisema käsitteenä kattaa melun ja musiikin, luonnon ja ihmisten äänten kentän, jossa kulloinkin olemme.¹⁰ Elokuvan äänimaisemaa tarkastellessani kiinnitän huomiota siihen, miten luonnosta puhutaan, millaisia luonnonääniä elokuvassa kuuluu, ja miten musiikki tukee elokuvan luontoesityksiä. Näkemykseni mukaan luonto ja äänimaisema kulkevat elokuvassa käsikädessä, minkä vuoksi on merkittävää tarkastella äänimaiseman tuottamia merkityksiä luonnosta. Eri henkilöhahmoilla on toisistaan eroavia näkemyksiä luonnosta, minkä otan myös tarkastelussa huomioon.

Äänimaisema on äänielokuvassa luonnostaan läsnä, mikä tekee sen tutkimisesta moniulotteista. Tutkijana teen nostoja äänistä, jotka ovat relevantteja tutkimuksen tarkastelukohteeni, ihmisen ja luonnon suhteen, kannalta. Kansanuskomukset ovat ihmisestä lähtöisiä, luontoon yhdistyviä sekä elokuvassa jatkuvasti läsnä myös äänimaisemassa. Nämä kaksi teemaa sitoutuvat elokuvassa yhteen tavalla, joka luo mielekkään lähtökohdan tutkimukselle.

Tiina Lymi siis ohjasi ja käsikirjoitti elokuvan tuotantoyhtiö Solar Filmsille. Kuvaajana toimi Rauno Ronkainen, joka myös valittiin Suomen Elokuvaajien Yhdistyksen (F.S.C. ry) toimesta Vuoden Elokuvaajaksi vuonna 2024 kyseisestä kuvauksesta. Elokuvan musiikin on säveltänyt Lauri Porra. Pääosissa ovat Maijana Amanda Jansson ja Jannena Linus Troedsson. Maijan isänä ja äitinä toimivat Tobias Zilliacus ja Jonna Järnefelt. Maijan Anna-siskoa näyttelee Amanda Kilpeläinen Arvidsson. Tarinan sijoituessa Ahvenanmaan saaristoon elokuvan pääkielenä toimi ruotsi, ja näyttelijöiden tuli opetella Ahvenanmaan murretta.¹¹ Maijan ja Jannen lapsia sekä Maijan veljiä näyttelee ahvenanmaalaiset näyttelijät.¹² Englantia elokuvassa

⁸ Pulkkinen & Lindfors 2016, 342.

⁹ Esim. Sommar, Heidi 2020: Suomalaisessa kansanuskossa vilisee jumalia ja haltijoita, pyhyys löytyy metsästä, yle.fi.

¹⁰ Schaferin tulkinnasta Järviluoma 1995, 12.

¹¹ Efter Nio 2023. Yle Areena -suoratoistopalvelu [02:53-03:03].

¹² Tunnetko Myrskyluodon Maijan, visitaland.com.

puhuvat brittisotilaat, joista suurin rooli on Desmond Eastwoodin ja Tony Doyleen näyttämällä hahmoilla.

Elokuvan kesto on 2 tuntia ja 43 minuuttia. Tähän aikaikkunaan ei voi sisällyttää kaikkea, mitä viisi kirjaa on pitäneet sisällään. Elokuvan ohjaaja Lymi on todennut, että hän päätti keskittyä tarinassa niihin asioihin, jotka hän itse koki aidosti tärkeiksi, mutta pysyi silti uskollisena alkuperäisteosten hengelle. Suurena juonellisena erona alkuperäisteokseen Lymi kertoo Krimin sodan esittämisen.¹³ Kirjasarjassa puhutaan Krimin sodasta, mutta Maijan perhe pääsee pakenemaan Maijan lapsuudenkotiin ennen sodan saapumista Myrskyluodolle. Elokuvassa Maija ja Janne ovat Myrskyluodolla brittisotilaiden saapuessa. Janne pakenee saarelta, ja Maija jää yksin lasten kanssa, jolloin Maijan kuvataan hoitavan niin naisen kuin miehen työt.

Muita eroavaisuuksia kirjojen ja elokuvan juonen välillä on esimerkiksi se, että kirjoissa Maija osaa lukea ja kirjoittaa, elokuvassa hän opettelee näitä taitoja. Elokuvassa Myrskyluodon talo ei pala, eikä sukulaisilla käydä kylässä kuten kirjoissa. Yhtenä samankaltaisena piirteenä on se, että kirjojen Maijan lapsuudenkotia on kuvattu suhteellisen varakkaaksi maanviljelijäperheeksi.¹⁴ Myös elokuvasta voi tehdä tämän havainnon esimerkiksi siitä, että perheellä on tapetit, useamman huoneen koti ja palvelusväkeä.

Elokuvan perustuessa *Myrskyluoto*-romaanisarjaan koen tärkeänä pitää sen mielessäni tutkimuksen edetessä, sillä juonelliset erot voivat olla hedelmällisiä tutkimustuloksia ajatellessa. Tulen kiinnittämään huomiota romaanisarjan pohjalta tehtyyn televisiosarjaan ainoastaan muusiikin kautta, sillä elokuvan ohjaaja Lymi ei ole omien sanojensa mukaan televisiosarjaa nähnyt.¹⁵ Näin ollen se ei toimi elokuvan taustavoimana ainakaan hänen kädenjälkensä kautta.

1.2 Elokuvan juonesta

Elokuvan alussa eletään 1830-lukua. Nuori Maija asuu vielä vanhempiensa luona Vestergårdin tilalla. Päivät koostuvat pitkälti työnteosta ja kotiaskareista, iltaisin perhe sekä piiat ja rennit istuvat tuvassa, ja kuuntelevat tarinoita entisajoista. Maijan elämä muuttuu pysyvästi, kun

¹³ Kuosmanen 2024: Myrskyluodon Maija -elokuvan ohjaaja Tiina Lymi: ”Meriluonto pakotti nöyrytmään”, savonsanomat.fi.

¹⁴ Koli 2000, 350.

¹⁵ Tanskanen 2024: Tiina Lymi ottaa Myrskyluodon Maijassa paljon vapauksia – ”Anni Blomqvistin tekstin Maija on aikansa vanki”, heili.fi.

kalastajanpoika Janne pyytää Maijan isältä lupaa solmia avioliitto Maijan kanssa. Vastahakoi-
sen Maijan ainoa vaihtoehto on mennä naimisiin.¹⁶ Häiden jälkeen Maija ja Janne muuttavat
yhdessä Myrskyluoto-nimiselle saarelle. Talon rakennuttamiseen pariskunta (Janne) on pyytä-
nyt lainaa. Saarella parin rakkaustarina saa varsinaisesti alkunsa, ja pian parille syntyy jo en-
simmäinen lapsi.

Elokuvassa hypätään vuosia eteenpäin, ja seuraavassa kohtauksessa syntyy neljäs lapsi. Ele-
tään 1850-lukua ja Krimin sota ylettyy myös Ahvenanmaalle. Janne joutuu pakenemaan sotaa,
ja Maija jää yksin lapsien kanssa Myrskyluodolle, kun brittiläiset sotilaat saapuvat. Sodan
päätyttyä Jannea ei näy takaisin kotiin, ja Maijan isä ja sisko pyytävät tätä muuttamaan takai-
sin Vestergårdiin. Maija ja lapset jäävät odottamaan Jannea, ja yksi lapsista, Mikael, hukkuu
tähystäessään isäänsä takaisin kotiin. Jannen palatessa perhe lähteekin pian hautaamaan lasta.

Mikaelin hautajaisista tarina siirtyy viidennen lapsen ristiäisiin – aikaa on kulunut. Maija ja
Janne rakentavat apuvoimin suurta kaljaasia, johon on uudelleen haettu lainaa. Heidän rak-
kautensa toisiaan kohtaan on vahvempaa kuin vuosia aiemmin. Aikaa kuluu jälleen ja Maija
on raskaana. Janne ja heidän vanhin poikansa August lähtevät viimeiselle lainantakaisinmak-
sumatkalle. August palaa kuitenkin matkalta Maijan isän kanssa; Janne on pudonnut jäihin ja
hukkunut. Maija synnyttää vielä viimeisen, kuudennen lapsen, joka nimetään isänsä mukaan
Johannaksi. Vanhempiansa pyynnöistä huolimatta Maija ei tälläkään kertaa suostu jättämään
Myrskyluotoa. Hän päättää pyytää lisälainaa, jotta kaljaasi saadaan valmiiksi.

Elokuva siirtyy vielä viimeisen kerran vuosia eteenpäin, oletettavasti 1800–1900-lukujen tait-
teisiin. Harmaantunut Maija on lähtemässä Myrskyluodolta talon jäädessä tyhjäksi. Elokuvan
loppukohtauksessa Maija (samannäköisenä kuin elokuvassa aiemminkin eli ”nuori Maija”),
kävelee Myrskyluodon kalliolla Mikaelia kädestä pitäen. Janne liittyy vielä seuraan, ja paris-
kunta katselee poikaansa kalliolla. Maija ja Janne ovat lopulta jälleen yhdessä.

1.3 Aikaisempi tutkimus ja keskeiset käsitteet

Lähestyn elokuvaa lähiluvun metodilla, joka viittaa väljästi kaikkeen huolelliseen ja ymmärtä-
vään teoksen tulkintaan.¹⁷ Folkloristi Jyrki Pöysän mukaan lähiluvussa lukeminen tapahtuu

¹⁶ 1800-luvulla avioliitot olivat usein taloudellisia järjestelyjä, joissa tavoitteena oli liittää yhteen kaksi sukua.
Ks. esim. Kuosmanen 2024.

¹⁷ Pöysä 2010, 331.

useaan, toisista eroavaan, kertaan. Siinä missä ensimmäinen lukukerta voi olla keskeytyksetöntä, on todennäköisesti myöhemmät lukukerrat katkonaisempia ja analyttisempia. Jo ennen ensimmäistä lukukertaa lähiluettavan tekstin sisällöstä on muodostunut ennakko-oletuksia, ja ensimmäisen kerran aikana tekstistä saatetaan jo tehdä muistiinpanoja. Prosessin edetessä muistiinpanoihin tulee myös tulkintoja ja reflektointia. Lähiluenta on myös aina lopusta avoin tarkoittaen, että tarkastellusta tekstistä saattaa myöhemmin (joko omasta tai toisen toimesta) löytyä uusia puolia.¹⁸

Nimestään huolimatta sopii lähiluku myös elokuvan tarkasteluun. Olen nähnyt elokuvan ensimmäistä kertaa elokuvateatterissa vuonna 2024, ennen kuin valitsin sen tutkimuskohteekseni. Katsomiskokemuksen taustalla vaikutti ennakko-oletukseni elokuvasta, joita minulla oli nähtyäni romaanisarjasta tehdyn musikaalisovituksen vuosia aiemmin. Minulle oli jäänyt mieleen musikaalista esimerkiksi Maijan ja Jannen rakkaustarina, Jannen ja Mikaelin hukkuminen sekä talon palaminen. Elokuvaa ensimmäistä kertaa katsoessani odotin, että muistamani kohtaukset esiintyisivät myös elokuvassa.

”Lähes kaikki suomalaiset esimerkiksi tietävät, että lopussa Jannen pitää kuolla”, on todettu elokuvaa käsittelevässä artikkelissa.¹⁹ Juonellisesti päähenkilöhahmon puolison kuolema on merkittävä käänne, jota odottaessa moni muu juonikuvio tai visuaalinen viesti voi jäädä huomaamatta. Katsoessani elokuvaa ensimmäistä kertaa tutkijan silmin, kiinnittyi huomioni aiempaa erilaisiin asioihin. Olen ostanut elokuvan itselleni Viaplay-suoratoistopalvelusta, joten sen katsominen onnistuu melkein missä ja milloin vain, tauoilla ja ilman. Koen tämän mielekkääksi, sillä muistiinpanojen sekä tulkintojen tekeminen vaatii kohtausta kohtaukselta tarkastelua, pysäyttämistä ja kelaamista.

Elokuvan ollessa ruotsinkielinen, hyödynnän suomenkielisiä tekstityksiä katselukokemuksisani. Suomi on äidinkieleni ja näin koen saavani elokuvan kohtauksista enemmän irti. Elokuvan käsikirjoitus on Tiina Lymin toimesta tehty suomeksi, useamman henkilön toimesta käännetty ruotsiksi näyttelijöitä varten, josta se on jälleen käännetty suomeksi tekstityksiä varten. Kun alkuperäinen käsikirjoitus on tehty suomenkielisenä, tukee se myös päätöstäni tarkastella suomenkielisiä tekstityksiä. Tarkastelen ja tuon nostoja ruotsinkielisestä puheesta erityisesti silloin, jos ja kun sen sanoma eroaa suomenkielisistä teksteistä.

¹⁸ Pöysä 2010, 338–341.

¹⁹ Kuosmanen 2024: Myrskyuudon Maija -elokuvan ohjaaja Tiina Lymi: ”Meriluonto pakotti nöyrytmään”, savonsanomati.fi.

Tulen viittaamaan elokuvakohtauksiin aikakoodien (time-stamp) avulla muodossa tunnit: minuutit: sekunnit. Hyödyntäessäni Viaplay-suoratoistopalvelua, aikakoodit mukailevat kyseisessä palvelussa olevaa versiota. Aikakoodien tarkoitus on auttaa lukijaa hahmottamaan elokuvan ja sen kohtauksien kulkunopeutta sekä halutessaan tarkastella elokuvasta juuri kyseisiä kohtauksia tulkintojeni valossa.

Huolimatta elokuvan lähihistoriallisesta julkaisuajankohdasta, on siitä ehditty jo tehdä erilaisia tutkimuksia. Esimerkiksi Tuuli Sirkeinen tarkastelee elokuvasta sen luomaa suomalaisuuskuvaavaa, kun puolestaan Myrsky Virnavirta käsittelee elokuvan taustalla olevia yrityskumppanuuksia.²⁰ Romaanisarjan naiskuvaava Piia Hietamies on tarkastellut feministisen luennan avulla.²¹ Luontosuhteen ja/tai äänimaiseman näkökulmasta en ole löytänyt elokuvaan tai romaanisarjaan liittyen tutkimusta. Näitä näkökulmia hyödyntämällä pyrin täyttämään eräänlaisen aukon tutkimuksessa.

Yksikään edellä mainittu tutkimus ei ole historian oppiaineesta. Tarinan sijoituessa 1800-luvulle on elokuvaa mielekästä tarkastella kulttuurihistorian menetelmin. Esimerkiksi peruskouluopetuksessa kyseiseltä aikakaudelta nostetaan usein esiin teollistuminen, kasvava nationalismi ja koulutuksen lisääntyminen. Suomalainen kansallinen identiteetti ja maisema on pitkälti rakennettu sankarillisten miesten ja Sisä-Suomen järvimaisemien avulla. Nämä näkyvät esimerkiksi Suomen kansalliseepoksessa *Kalevalassa* (1835/1849), johon tutustutaan jo alakoulun opetuksesta lähtien.

Elokuva tuo biofiktio keinoilla esille vähemmän tunnettua saaristolaiselämää, ja auttaa katsojaa ymmärtämään, että yhteiskunnan muutokset eivät tapahtuneet hetkessä. Se horjuttaa stereotypiaa suomenruotsalaisista alati varakkaina ja oppineina sekä tutustuttaa katsojaa kansanuskomusten laajaan kirjoon. Suomenruotsalaisuudesta huolimatta Maijan tarina sekä saaristoluonto ovat jo vuosikymmeniä koskettaneet myös suomalaisia. Blomqvist on täyttänyt kerronnallaan aukon suomalaisuuden kuvaelmassa. Lymin korostaessa entisestään Maijan feminiinisyttä, toimijuutta ja suhdetta luontoon, voi yhä useampi suomalainen samaistua Maijan

²⁰ Sirkeinen, Tuuli 2025: Valkoisen katseen läpäisemät – Kotimaisten elokuvien suomalaisuusnormi 2000-luvun elokuvissa. & Virnavirta, Myrsky 2025: ”Häpeämättä kaupallinen” – Yrityskumppanuudet kotimaisessa elokuvassa.

²¹ Hietamies, Piia 2001: Idylli ja todellisuus: Feministinen luenta Anni Blomqvistin Myrskyluoto-sarjasta.

henkilöhahmoon.²² Elokuvaa onkin luonnehdittu ”naisten *Tuntemattomaksi sotilaaksi*” tuotantotiimin toimesta.²³

Millaiseksi hahmotan luonnon, jota haluan tutkia elokuvasta? Luontoa koskevat käsitykset ovat ajan, ihmisten ja tapojen leimaamia sekä muuttuvia. Eri tieteenalat voivat määrittää, käsitellä ja tarkastella luontoa eri lähtökohdista.²⁴ Ihmistieteilijänä minua kiinnostaa esimerkiksi sanan etymologia. Suomen kielessä luonto-sana on luoda-verbin johdos. Kielitieteilijä Kaisa Häkkinen kertoo, miten verbiä on alettu käyttämään nykyisessä muodossaan kristinuskon yhteydessä Jumalan luomistyön kuvaamisessa: Silloin myös *luonto*-sana on saanut ’luomakunnan’ merkityksen. Nykyään *luonto* on menettänyt kristillisen sävynsä, eikä sen yhteyttä *luoda*-verbiin yleensä enää huomata.²⁵ Ihmisen voikin nähdä nykyään luonnon ulkopuolisena tarkkailijana.²⁶

Elokuvantekoaikana (2024) käsitys luonnosta on ollut erilainen kuin 1800-luvulla, johon elokuva sijoittuu. Hahmotan luonnon tässä yhteydessä luomistyön ja luomakunnan etymologioiden kautta, sillä 1800-luvun Suomessa kristinuskko vaikutti merkittävästi tavallisen ihmisen arjessa, ja tavassa ymmärtää ympäröivää luontoa sekä sen käyttöä.²⁷ Kristinuskon lisäksi kansanuskomukset vaikuttavat siihen, miten ainakin osa elokuvan henkilöhahmoista ymmärtää luonnon. Elokuvaan on kirjan tavoin pyritty luomaan sellaisia luontokäsityksiä henkilöhahmoille, joita todellisilla 1800-luvun ihmisillä saattoi olla. Tämän lisäksi elokuvantekijöiden käsitykset ja asenteet voivat joko tarkoituksellisesti tai tahattomasti näkyä eri tavoin.

Hahmotan luontosuhteen ihmisen tavaksi kokea ja kohdella häntä ympäröivää luontoa. Esimerkiksi luonnonläheisessä luontosuhteessa yksilö kokee luonnon merkittävänä ja tärkeänä sekä pyrkii kohtelemaan luontoa mahdollisimman säästävästi. Yksilön luontosuhde voi myös muokkaantua tämän elämän aikana. Esimerkiksi asumisympäristö voi vaikuttaa siihen, miten luontoon suhtautuu. Elokuvassa Maija asuu koko elämänsä saaristossa, jossa luonto on alati läsnä. Krimin sodan aikana Myrskyluodolle saapuvat brittisotilaat ovat kosketuksissa aseiden ja muun teknologian kanssa, joiden voi nähdä vievän ihmistä pois päin luonnosta. Oletan

²² Toimijuuden käsitteestä lisää tämän alaluvun lopussa.

²³ *Virmavirta* 2025, 18.

²⁴ *Lähde* 2012, 97.

²⁵ Häkkinen 2012, 74.

²⁶ Häkkinen 2012, 76.

²⁷ Kristinuskon opin mukaan ihmisen tulisi viljellä ja varjella luomakuntaa. Kun ihminen on luotu ainoana olentona Jumalan kuvaksi, on historian saatossa ajateltu, että tämä oikeuttaa jopa muiden luotujen alistamiseen ja riistämiseen.

näiden seikkojen vaikuttavan siihen, miten elokuvassa esitetään henkilöhahmojen luontosuh-
teita katsojalle.

Luontosuhde käsitteenä on kiinnittynyt ihmiseen. Kulttuurihistorian tutkimuksessa on tutkittu pitkään juuri sitä, millaisia mielikuvia ja symbolisia merkityksiä ihminen luo eläimistä ja kas-
veista.²⁸ Ihmislähtöisyyden lisäksi haluan tarkastella luontoa itseään elokuvassa, henkilöhah-
moista irrallisena sekä heihin vaikuttavana kokonaisuutena, joka on olemassa myös ilman
henkilöhahmojen vaikutusta ja läsnäoloa. Hahmotan luonnon tässä tutkimuksessa ihmisen ta-
paan toimijana. Toimijuuden voi nähdä kykynä tai ominaisuutena, joka edellyttää älykkyyttä
tai tietoisuutta. Tämän lisäksi toimijuus voi määrittää suhteissa toimimisen ja vastavuoroisen
kanssakäymisen kautta.²⁹ Näkemys siitä, että ihmisen ja luonnon välinen suhde on vastavuo-
roista, on tässä tutkimuksessa keskiössä.

Tarkastelen elokuvaa ekokritiikin käsitteen avulla. Ekokritiikki tarkastelee, mitä merkityksiä
annamme luonnolle, ja miten nämä merkitykset vaikuttavat tapoihimme kohdella luontoa.³⁰
Ekokritiikin on luonnehdittu olevan kirjallisuuden ja fyysisen ympäristön suhteen tutkimusta,
jossa ekokritiikki lähestyy kaunokirjallisia teoksia nimenomaan luontokeskeisestä perspektii-
vistä.³¹ Kirjallisuudentutkija Karoliina Lummaa on kuvaillut kirjallisuuden luontokuvauksia
kulttuurisina representaatioina. Täten kirjallisuudentutkijat eivät tarkastele luontoa koskevien
esitysten ja väitteiden paikkansapitävyyttä vaan motiiveja ja merkityksiä, joita on näiden ta-
kana.³² Koen tämän sopivan myös elokuvaan sekä elokuvatutkijoihin. Kuten kulttuurihistorian
professori Hannu Salmikin on todennut, elokuvassa ei välttämättä ole oleellista se, mitä kerro-
taan, vaan miten.³³ Luonto on elokuvassa eittämättä läsnä, eikä tämän tosiasian toteaminen ole
tutkimuksen kannalta olennaista. Olennaisia ovat juuri ne tavat, miten luontoa esitetään, ja
miksi.

Myrskyluodon Maija on olemassa vasta, kun Maija muuttaa Myrskyluodolle. Siihen asti hän
on ollut Vestergårdin Maija. Blomqvistin kirjasarjan kirjojen nimistä vain yksi liittyy Maijaan
(suom. Maija, ruots. Maja), muut neljä sisältävät luontoaiheisia sanoja, *Myrskyluoto*, *meri ja
luoto*. Kun koko kirjasarjaa kutsutaan nimellä *Myrskyluoto*, nimessä on luonto Maijan sijaan

²⁸ Latva & Lähdesmäki 2022, 471.

²⁹ Latva & Lähdesmäki 2022, 472–473.

³⁰ Lahtinen & Lehtimäki 2008, 8.

³¹ Glotfeltnin tulkinnasta Lahtinen & Lehtimäki 2008, 14.

³² Lummaa 2012, 156.

³³ Salmi 1993, 173.

keskiössä. Vasta myöhemmät versioinnit alkaen Åke Lindmanin televisiosarjasta ovat nostaneet Maijan otsikkotasolle yhdessä luonnon kanssa.

Kulttuurihistorioitsijat Otto Latva ja Maarit Leskelä-Kärki ovat perustelleet kirjansa *Meri ja Tove – Elämää saaristossa* nimivalintaa siten, että meri ja saaristo ovat kirjassa heidän nähdäkseen tasavertainen tarkastelukohde Tove Janssonin kanssa. Teos lähtökohtaisesti tarkastelee esimerkiksi merellisyyden kulttuurihistoriaa, ja Jansson tarjoaa elämäkerralliset kehykset ”tarkastella meren merkityksiä niin yksilön elämässä kuin laajemminkin kulttuurissa”.³⁴

Blomqvist on halunnut kirjoittaa tarinaa saaristosta Maijan kautta, Lindman ja erityisesti Lymi ovat nostaneet Maijan vielä suurempaan rooliin teoksissaan. Mielestäni saaren nimen nostaminen otsikkotasolle jokaisessa teoksessa osoittaa Latvan ja Leskelä-Kärjen teoksen lailla, että luonto ja siellä oleva saari koetaan merkittävänä. Sillä on merkitystä, että luontoon liittyvä sana tulee aina ennen Maijaa otsikkotasolla.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa tarkastelen luontosuhdetta elokuvissa esitettävien kansanuskomusten kautta. Kerron ingressissä lyhyesti esimerkiksi suomalaisen kansanuskon kirjallisesta historiasta. Luvun alaluvuissa nostan esille elokuvan esittämiä uskomuksia jumal- ja haltijaolennoista, eläimistä sekä enteistä ja unista. Äänimaisemaa ja luontosuhdetta tarkastelen toisessa käsittelyluvussa ensin elokuvamusiikin kautta. Toisessa alaluvussa tarkastelun keskiössä on luonnosta käytävä dialogi. Kolmannessa alaluvussa keskityn kahden edellisen luvun keinoin (musiikki & dialogi) siihen, millaisena sodan äänimaisema elokuvassa soi. Neljännessä alaluvussa tarkastelen vielä elokuvan äänimaisemaa sellaisissa kohtauksissa, joissa luonto näkyy yksin tai päähenkilö-Maijan kanssa. Lopuksi esittelen vielä johtopäätökseni.

³⁴ Latva & Leskelä-Kärki 2022, 10.

2 Kansanuskomukset osana elokuvan luontosuhdetta

Suomalaisen muinaisuskon vanhin ja tärkein kirjallinen lähde löytyy Mikael Agricolan vuonna 1551 kirjoittaman Daudin Psaltarin eli Raamatun Psalmien kirjan suomennoksen esipuheesta. Agricola puhuu siinä epäjumalista, jotka hän jakaa länsisuomalaisten eli hämäläisten ja itäsuomalaisten eli karjalaisten jumaliin. Kyseisen kulttuuri- ja uskonto- taustat noudattavat Pähkinäsaaren rauhan rajaa, mutta ovat tästäkin vanhempia.³⁵

Suomen kansalliseepokseksi luonnehdittu Kalevala (1835/1849) on Suomen tunnetuin kokonaisuus uskomuksia ja myyttejä. Elias Lönnrot keräsi Kalevalan runoja Karjalan alueelta, joita hän muokkasi ja yhtenäisti kokonaisuudeksi. Kyseisenlaista runonlauluperinnettä oli 1500-luvulle saakka ympäri Suomea. Uskonpuhdistuksen myötä luterilainen kirkko kielsi laulut, ja runonlauluperinne alkoi katoamaan ensimmäisenä maan länsiosista.³⁶

Tutkielmani tässä luvussa käy ilmi, että kristinuskon ja luterilaisuuden aseman vahvistumisesta huolimatta myös Länsi-Suomessa ja saaristossa erilaiset uskomukset pitivät pintansa pitkään. *Myrskyluodon Maija* -elokuvassa näkyvät uskomukset liittyen jumal- ja haltijaolentoihin, eläimiin, enteisiin ja uniin toimii tästä esimerkkinä. Elokuva pyrkii kuvaamaan 1800-luvulle sijoittuvaa henkilöihahmojen uskomusmaailmaa. Nämä elokuvassa nähtävät uskomukset heijastuvat *Myrskyluoto*-romaanista, mutta myös elokuvan tekijöiden näkemyksistä. Kansanuskomusten ollessa usein luontosidonnaisia, kertovat ne samalla henkilöihahmojen ja elokuvan tekijöiden luontosuhteesta.

”Kansanusko” sanana on uskonnontutkija Risto Pulkkinen mukaan ongelmallinen, sillä ”uskominen” viittaa esimerkiksi kristinuskon kaltaisen uskonnon alan uskomiseen. Puolestaan muinainen ihminen ei uskonut, vaan tiesi esimerkiksi haltijoiden ja jumalien olemassaolosta.³⁷

Tulen tässä tutkielmassa hyödyntämään käsitteitä kansanuskomukset ja uskominen viitaten esimerkiksi haltija- ja jumalauskuun. Elokuvasa Maijan kokemuksia, näkemyksiä ja puheita kuvaillaan hänen ja muiden henkilöihahmojen toimesta juuri *uskomiseksi*. Osoitan, että Maijan usko on sekoitus kristinuskoa ja synkreettistä kansanuskoa.

³⁵ Pulkkinen 2014, 71.

³⁶ Kalevala. Laulut Kalevalan takana, nebu.finlit.fi.

³⁷ Pulkkinen 2014, 17.

2.1 Jumalolento veenemoon liittyvät uskomukset

Saaristolaiselämässä meri on alati läsnä ja niin ovat myös siellä asuvat olennot – ainakin niille, jotka niihin uskovat. Elokuvan alkuvaiheessa näytetään nuorten juhannusleikkejä Maijan asuessa vielä vanhemmillaan Vestergårdissa. Maijan lisäksi leikissä ovat mukana esimerkiksi hänen isosiskonsa Anna, tämän ihastus Per sekä Maijan ihastus Magnus. Maija vaivaantuu, kun hän joutuu leikissä arvuuttelemaan edessään olevaa henkilöä, ja tämä paljastuu Magnukseksi. Hän lähtee juosten pois juhlinnoista.³⁸ Seuraavassa kohtauksessa Maija on polvellaan veden äärellä. Hän heittää kukkia pääkoristeestaan veteen pyytäen:

Veenemo, veenemo, näytä tuleva tuttuni, näytä tuleva tuttuni, näytä kuva sulhosta, näytä minulle onneni. Veenemo, veenemo... Näytä...

Paikalle saapunut Magnus keskeyttää Maijan kysyäkseen, näkikö tämä jotain, kenties hänen kuvansa. Maija vakuuttelee, ettei ”oikeasti tuommoiseen usko”, viitaten jumalolennottelemiseen. Magnus ei vaikuta vakuuttuneelta, vaan viittoo päällään Maijaa tulemaan hänen kanssaan lähemmäs vettä, jonka pinnasta heidän kuvansa heijastuu katsojalle.³⁹

Folkloristiikan professori Leea Virtasen mukaan ”[t]aikuuden vaikutuksista ei kernaasti puhuta yhteisössä, jossa siihen uskotaan, siitä ei puhuta varsinkaan ulkopuolisille”. Tämän vuoksi suomalaisten uskomuksista ja taianvetoisista ei ole saatu kerättyä paljoa tietoa. Lisäksi syrjäseuduilla asuvat ja eristettyä elämää viettävät ovat Virtasen mukaan uskoneet kansanuskomuksiin kauiten.⁴⁰

Saaristossa asuvan Maijan elo täyttää kriteerit niin kutsutusta eristetystä elämästä sekä syrjäseudulla asumisesta. Hänen lukutaitonsa on miltei olematonta, ja suullisesti kulkevat tarinat niin kristinuskosta kuin kansanuskomuksista ohjaavat hänen maailmankatsomustaan. Kuten jo johdannossa mainitsin, *Myrskyluoto* -kirjasarjassa Maija osaa lukea vaikkakin heikonpuoleisesti.⁴¹ Lymi siis on halunnut, että hänen kirjoittamansa Maija ei osaa lukea. Lymi on ajatellut lukutaidottomuuden kuvastavan enemmän luomaansa kuvaa Maijasta. Kirjasarjaa vahvempi ja päättäväisempi lukutaidoton Maija päättää opetella kirjoittamaan ja lukemaan – halu opetella kuvataan Maijan omana päätöksensä. Todellisuudessa luku- ja kirjoitustaito levisivät kirkon opetuksien mukana.

³⁸ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:12:47-00:13:47].

³⁹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:13:50-00:14:46].

⁴⁰ Virtanen 1999, 239.

⁴¹ Ks. esim. Blomqvist 2014 (1969), 216.

Maija kokee Magnuksen, joka kuulee Maijan puhuvan uskomuksista ensimmäistä kertaa, ulkopuolisena, sillä ei vielä tiedä tämän suhtautumisesta niihin. Kristinuskon ollessa jo niin vahvasti läsnä Maija on pelännyt Magnuksen suhtautuvan asiaan negatiivisesti. Maija on myös tottunut siihen, että hänen näkemyksiään kyseenalaistetaan, mikä käy pian ilmi Anna-siskon kysyessä: Uskotko todella noihin veenemoihin ja muihin?⁴²

Maijan mainitsema Veenemo on kansanuskossa monin nimin tunnettu, kaikkialla oleva jumala, jonka puoleen voi kääntyä aina veden läheisyydessä. Myös Veden emäksi luonnehdittu jumala on Länsi-Suomessa nähty usein Ahdin vastineena. Karjalaisessa kulttuurissa sen on uskottu tuovan kalaonnea.⁴³ Eryteisesti kalevalaisessa runoudessa Veenemosta puhutaan Ahdin puolisona Vellamona.⁴⁴ Uskontotieteilijä Uno Harva ei ole osannut sanoa varmaksi, onko Veenemon puoleen käännytty muissakin tarkoituksissa kuin kalaonnen saamisessa. Virolainen vastine *vete-ema* on ollut myös hedelmällisyyden jumalatar, jonka vuoksi Harva ei pois sulje suomalaisen vastineen muita tarkoituksia.⁴⁵ Myös marilaisten uskomuksissa on ollut emoja, joilta on pyydetty esimerkiksi kalaonnea tai hedelmällisyyttä.⁴⁶

Seuraavan kerran Maija puhuttelee Veenemoa harmituksissaan – Janne on kosinut häntä, eikä hänellä ole ollut sanavaltaa tilanteeseen. ”Veenemo, veenemo, näytä tuleva sulhoni. Veenemo... Kaikki metsän ja meren haltiat ja kuka vaan, joka minua nyt kuulee! Miksi minun on pakko?”⁴⁷ Ensiksi mitään ei tapahdu, Maija tuohtuu ja pyytää keneltä vain vastauksia. Maijan esitettyä kysymyksen jää halkeaa kahdesta kohdasta hänen edessään. Lymän käsikirjoituksessa näkyy ajatus siitä, että Veenemolta olisi pyydetty muutakin kuin kalaonnea. Pyyntö puolison kuvannäyttämisestä voisikin viitata siihen, että Maijan uskoma Veenemo vastaa myös hedelmällisyydestä.

Elokuvan edetessä Lymi on ottanut enemmän vapauksia siinä, millaisilla nimillä Veenemoa kutsutaan tai mihin tämän uskotaan kykenevän. Maija ja Janne ovat menneet naimisiin. He ovat muuttaneet Myrskyluodolle, jossa Janne rakentaa taloa ja pyytää kalaa. Maija kertoo Jannelle erilaisista uskomusolennoista. Yksi näistä on *meren emäntä*, jota Maija luonnehtii ”tosi kauheaksi”, ja jatkaa:

⁴² *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:15:14-00:15:18].

⁴³ Pulkkinen & Lindfors 2016, 394.

⁴⁴ Castrénista Ahola 2016, 134.

⁴⁵ Holmberg 1913, 228.

⁴⁶ Holmberg 1914, 50.

⁴⁷ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:23:32-00:23:57].

Sillä on tukka vapaana, ja se leijuu aalloissa ja haluaa viedä hengen. Sitä sinun pitää varsinkin varoa, koska miehille se on vaarallisempi. Olen kuitenkin miettinyt, että ehkä se on vain yksinäinen, kauan sitten kuollut sielu, jolla on ollut surullinen elämä, ja sen takia se on niin vihainen, että tekee pahaa muille.⁴⁸

Muutama kohta myöhemmin Janne lähtee merille myrskysään alkaessa. Maija on tästä huolissaan ja varottaa Jannea kertomalla, ettei meren emäntä ole tänään hyvällä tuulella. Janne kertoo käskevänsä ”akan” häipymään, sillä hänellä on jo ihana vaimo, eikä välitä tämän houkutuksista.⁴⁹

Se, miten Maija kuvailee meren emäntää, kuulostaa siltä kuin hän puhuisi vedenneidoista. *Suomalaisen kansanuskon sanakirja* -kirjan kirjoittaneiden Pulkkinen ja Lindforsin mukaan nämä ovat olleet pitkähiuksisia sekä eroottisesti kiehtovia ja vaarallisia naispuolisia haltijalolentoja, joiden tapana on ollut houkutella erityisesti miehiä.⁵⁰ Puolestaan Maijan pohdinta kuolleesta sielusta viittaa kansanuskoksissa olevaan ajatukseen vedenhaltijoista ja näiden kohtalosta.⁵¹ Maija puhuu yhä Veenemosta näissä tilanteissa, ainoastaan eri nimillä, sillä sana *emäntä* viittaa enemmän jumalaan kuin haltijaan.⁵² Jumalolennoista puhuttaessa nimityksiä on vaihdeltu, jotta nimityksen kohde ei ole huomannut tätä, sillä sana on ollut kuin kohteen sielu.⁵³ Puhuttaessa kohteesta liikaa se olisi saattanut myös pahastua tai ilmestyä paikalle.⁵⁴ Tämän vuoksi Veenemollakin lienee eri nimityksiä. Edellä mainituissa tilanteissa Maija myös puhuu negatiivisesti Veenemosta – hän ei varmastikaan halua tämän kuulevan ja suuttuvan.

Pian nähtävässä kohtauksessa Maija odottaa yhä Jannea kalastamasta kotiin. Maija kokoaa suuren kokon, jonka tarkoituksena on toimia Jannelle merkinä kodin suunnasta myrskyisällä merellä. Kun Maija saa kokon syttymään, hän huutaa merelle: Veenemo! Älä vie Jannea minulta! Hän on minun mieheni! Hän ei ole sinun! Pian Maija näkee Jannen veneen horisontissa. Aiemmin myrskysään luonut olento on ollut pelätty Meren emäntä. Vaatiessaan Jannea takaisin kotiin, hän uskaltaa puhutella Veenemoa nimellä, jolla hän tätä yleisemmin kutsuu. Elokuva antaa leikkauksineen ymmärtää, että Veenemo totteli Maijan pyyntöä.

⁴⁸ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:47:03-00:47:29].

⁴⁹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:49:32-00:49:49].

⁵⁰ Pulkkinen & Lindfors 2016, 396.

⁵¹ Ks. esim. Pulkkinen & Lindfors 2016, 395–396.

⁵² Emäntä voi määritelmän mukaan olla esimerkiksi ”talon auktoriteettia nauttiva nainen” tai ”isännän vaimo” (emäntä, wiktioary.org). Emäntä on siis isännästä seuraava, toiseksi ylin auktoriteetti, mutta naisista ylimmän auktoriteetin omaava. Olisi loogista, että tällöin jumalasta puhuttaisiin ”emäntänä”, sillä tämäkin on auktoriteettiin haltijoita ylempänä.

⁵³ Virtanen 1999, 245.

⁵⁴ Ks. esim. Pulkkinen & Lindfors 2016, 129–130.

Virtasen tekstistä käy ilmi uskonnon ja magian eroavan siinä, että ”uskonnossa ihminen alistuu yliluonnollisten olentojen ja voimien tahtoon, kun taas magiassa hän uskoo kykenevänsä hallitsemaan niitä ja pakottamaan ne noudattamaan tahtoaan”.⁵⁵ Uskonnollinen ihminen kunnioittaa ja rukoilee yliluonnollista, kun taas magian harjoittaja näkee, että yliluonnollisella ei ole omaa tahtoa tai valintakykyä.⁵⁶ Puolison kuvaa pyytäessä sekä jumalasta ”peitenimin” puhuessa kyseessä on ollut Maijan uskonnollinen, nöyryvä ja alistuva puoli. Sytyttäessään kokon Maija valjastaa tulen apuvälineekseen, ja selkeästi vaatii Veenemolta Jannea kotiin – aivan kuin hän uskoisi pystyvänsä hallitsemaan olentoa.

Elokuvassa ruotsin kielellä Veenemosta käytetään nimitystä *Böljemor*. Uskomuksissa *Bölja*, suomeksi aalto, on yksi vedenjumalien yhdeksästä tyttärestä, joka aiheuttaa myrskyt merellä.⁵⁷ *Böljemorista* sen sijaan en ole löytänyt tutkimusta, vaan nimitys näyttäisi olevan elokuvaa varten muotoiltu ”aallonäiti”. Veenemo ja sen eri nimityksiä on ruotsinnettu. Esimerkiksi suomen kielen professori Elias Lönnrot on käyttänyt Veden emännästä ruotsiksi nimityksiä *sjögudinna*, *havs-* ja *sjöfru*.⁵⁸ Kirjailija Wilhelmina Stålberg on käyttänyt Veden Emosesta nimityksiä *havsgudinna* tai *havsfru*.⁵⁹ Maijan puhuessa meren emännästä, on se ruotsiksi käännetty *Havsfru*. Jumalolennon nimelle on siis ruotsinkielisiä vastineita, joita ei ole elokuvassa hyödynnetty Veenemosta puhuttaessa. Uskon tämän johtuvan siitä, että *Böljemor* soljuu paremmin puheessa kuin vaikka *sjögudinna*. Elokuvan alkuperäisen käsikirjoituksen ollessa suomenkielinen, ja ruotsinnoksen pohjautuessa siihen, on ruotsintajien pitänyt ottaa taiteellisia vapauksia käännöksissään.

Maijan suhde luonnon jumalolentoon, Veenemoon, on muuttuva. Elokuvan alkuvaiheessa hän väittää Magnukselle, ettei usko kansanuskon jumalolentoihin. Todellisuudessa Maija uskoo, mutta ei halua kertoa Magnukselle, sillä hän on perheessään tottunut hänen uskomustensa kyseenalaistamiseen. Elokuvan edetessä Maija on rakastunut Janneen. Hän ei pelkää myöntää uskovansa erilaisiin jumalolentoihin, ja haluaa jakaa uskomuksensa myös Jannelle. Hän on rohkaistunut tarvittaessa muuttamaan suhdettaan Veenemoon, jotta Jannelle ei kävisi kuin-kaan.

⁵⁵ Frazerista Virtanen 1999, 239.

⁵⁶ Virtanen 1999, 239–240.

⁵⁷ Stålberg 1844, 36.

⁵⁸ Lönnrot 1880, 917.

⁵⁹ Stålberg 1844, 52.

Lymin käsikirjoituksessa todellisilla, historiallisilla kansanuskomuksilla on toissijainen merkitys. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että nimitys Veenemo on kyseisessä kirjoitusmuodossa ollut harvakseltaan käytössä, ja sen erilaiset epiteetit tai synonyymit ovat usein olleet Itä-Suomessa käytössä, ei Länsi-Suomessa. Lisäksi Veenemoon on liitetty myös vedenhaltijoille ominaisia piirteitä. Monesta olennosta, jumalasta ja haltijasta, on muodostettu yksi, tarinaan sopeva olento.

Elokuviissa representaatiolla on suuri merkitys. Mediatutkija Anu Koivunen kuvailee, miten ”todellisuus näyttäytyy ja rakentuu representaatioiden kautta aina osittaisena, valikoidusta näkökulmasta ja siten myös epätäydellisenä”. Elokuviissa ”aiheen tai kysymyksen käsittelyä ohjaavat erilaiset lajityypilliset konventiot ja koodit”.⁶⁰ Elokuvan ”todellisuus” on pääsääntöisesti Lymin näkemys siitä, millaista elämä oli 1800-luvun saaristossa kalastajanvaimolle. Hänen näkökulmiaan ja täten representaatioitaan ohjaavat taustalla esimerkiksi Blomqvistin kirjoittamat romaanit sekä todelliset ja kuvitellut historiakäsitykset. Elokuvan ollessa fiktiivinen historiallinen draama, ohjaavat nämäkin seikat taustavoimana sen kulkusuuntia. Todellisuutta tärkeämpää on käsikirjoituksessa ollut se kuviteltu luontosuhde, mikä välittyy elokuvan katsojalle Maijan puheista ja tavoista liittyen esimerkiksi erilaisiin kansanuskomuksen olentoihin. Tutkimuksen edetessä osoitan, miten tämä kuviteltu luontosuhde välittyy erilaisten uskomusten lisäksi myös äänimaiseman myötä katsojalle.

2.2 Haltijausko ja kristinusko – kumpaan tukeudutaan?

Siinä missä jumalien on nähty olevan läsnä kaikkialla hallitsemillaan alueilla tai elämänpireissä, haltijoiden on katsottu olevan paikallisten tai pienien alueiden elämänpireien hallitsijoita. Kaikkien näiden katsottiin olevan tuonpuoleisia olentoja, sellaisia, joita ei aina nähnyt, mutta joiden olemassaoloa ei kyseenalaistettu. Tuonpuoleisuus oli jatkuvasti läsnä tämänpuoleisuuden kanssa. Niiden väliseen vuorovaikutukseen tavallinen ihminen tarvitsi kuitenkin erityistä väylää tai kanavaa, jota lähestyä tähän tuli esimerkiksi uhrata jotain.⁶¹

Pulkkinen ja Lindforsin mukaan Länsi- ja Itä-Suomen haltijakulttuurit eroavat toisistaan. Länsi-Suomessa haltijat ovat usein olleet kulttuuripaikkojen haltijoita, Itä-Suomessa luonnonhaltijoita. Luonnonhaltijoita on esiintynyt myös lännessä, mutta idässä ne pitivät pintansa

⁶⁰ Koivunen 1996, 60.

⁶¹ Pulkkinen & Lindfors 2016, 42, 84–85, 369.

pidempään. Ympäri Suomea haltijoiden olemassaoloa on selitetty Raamatun uskomusten kautta. Itä-Karjalassa olleen näkemyksen mukaan Aatami manasi lapsensa metsään, veteen ja vuoriin.⁶² Puolestaan Ahvenanmaalla nähtiin, että paholaisen enkelien pudotessa taivaasta niistä tuli esimerkiksi näkkeitä ja tonttuja.⁶³

Länsisuomalaisena kulttuuripaikkana on toiminut esimerkiksi talo, jonka haltijana on ollut tonttu.⁶⁴ Elokuvan ensimmäinen haltijat esiin nostava kohtaaminen sisältää puhetta juuri tontuista:

Kerran, kun isäukko oli peltoa kyntämässä, hänelle ilmestyi tonttuja. Hevonen pysähtyi yhtäkkiä eikä liikkunut enää piirun vertaa, eikä siinä auttanut mikään konsti eikä kikka. Silloin isä muisti, että pitää kurkistaa suitsien ja pään välistä. Silloin hän näki, että pellon vaoissa oli hirveästi tonttuja.⁶⁵

Vanha-Olle, joka asuu Maijan lapsuudenkodissa⁶⁶, kertoo kyseistä tarinaa. Tonttu vastasi talon onnesta. Näyttäytyessään ihmiselle sen uskottiin viestivän lähestyvistä vaarasta sekä omasta tyytymättömydestään.⁶⁷ Tarina ei kerro, mitä seuraavaksi Ollen isälle tapahtui, mutta hevonen mahdollisesti aisti lähestyvän vaaran. Kenties varmistaakseen, olivatko haltijat asiassa, Ollen isä oli katsonut suitsien ja pään välistä. Väylän tämänpuoleisen ja tuonpuoleisen välille saattoi avata esimerkiksi ihmisten valmistamien esineiden avulla siten, että katsottiin niiden läpi.⁶⁸

Talon väki on kuuntelemassa Ollen tarinaa. Talon isäntä, Maijan isä, ei perusta tästä, mutta Maija on eri mieltä isänsä kanssa:

Mickel: Äläs Olle viitsi. Tuo on tuommoista vanhan kansan... Lukisit mieluummin lapsille isoa kirjaa. Ei tonttuja ole olemassa.

Maija: Miksei voisi olla?

Mickel: Tuskin on, jos kukaan ei ole nähnyt sellaisia. Ei pidä uskoa sellaiseen, mitä ei voi todistaa.

Maija: Pitää minun uskoa Jumalaankin, vaikken ole nähnyt Häntä.⁶⁹

⁶² Pulkkinen & Lindfors 2016, 43.

⁶³ Landtman 1919, 277.

⁶⁴ Pulkkinen & Lindfors 2016, 43.

⁶⁵ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:02:45-00:03:07].

⁶⁶ Vanha-Ollen asuintiloihin on romaanisarjan mukaan erillinen ulko-ovi. TV-elokuvassa puhutaan Ollen asuvan ”syytingillä”, mikä tarkoittaa tilan kaupan yhteydessä toteutettua juridista sopimusta kiinteistöeläkkeestä, jossa myyjä saa loppuelämäkseen elatuksen ja oikeuden jäädä asumaan tilalle; syytinki, wiktinary.org.

⁶⁷ Pulkkinen & Lindfors 2016, 363.

⁶⁸ Pulkkinen & Lindfors 2016, 369.

⁶⁹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:03:13-00:03:35].

Isolla kirjalla isä viittaa Raamattuun. Hän kokee haltijoista puhumisen vanhan kansan asiana, kun puolestaan Maija kuuntelee tarinaa mielenkiinnolla puolustaen uskomuksia. Isä pudistelee päätään, kun Olle vielä vahvistaa Maijan uskomuksia viittaamalla Katekismukseen: Katekismuksen sanoo, että pitää pyytää Luojaa varjelemaan meitä metsän ja meren haltioilta ja tontuilta, noita-akoilta ja muilta.⁷⁰ Kristinusko ja muinaisusko ovat selkeästi sekoittuneet, ja kansanusko on vahvasti läsnä Maijan kodissa Ollen tarinoissa sekä Maijan mielenkiinnonkohteena. Elokuva tekee alun alkaen selväksi, miten Maijan lapsuudenkodissa hän on perheenjäsenistä ainoa, joka uskaltaa sanallistaa mielenkiintonsa, ja jopa ainoa, joka kansanuskomuksiin uskoo.

Kansanuskon rinnalla Maijan ja hänen perheensä elämässä kulkee myös kristinusko. Elokuvan ensimmäisessä kohtauksessa hän menee perheensä kanssa kirkkoon hautajaisiin. Elokuva kuvaa myös hänen lapsensa Mikaelin hautajaisten sekä Gabrielin kasteen tapahtuvan kirkossa. Maijan myös näytetään rukoilevan useammassa kohtauksessa, esimerkiksi silloin, kun hän odottaa Jannea takaisin meriltä myrskysäällä.

Maija ja Janne ovat muuttaneet Myrskyluodolle, ja Maija odottaa parin ensimmäistä lasta, Mariaa. Maijan ollessa viimeisillään raskaana Janne lähtee merille auttamaan haaksirikkoutuneita kalastajia. Jannen lähtiessä Maija toivottaa tälle ”Herran siunausta”. Synnytys käynnistyy Maijan ollessa vielä yksin kotona. Nähtävissä on niin kansanuskomuksiin kuin kristinuskoon liitettävää symboliikkaa: linnunmunia, -sulkia sekä rukin varjo, joka muistuttaa ruoria.⁷¹ Ruori edustaa kristinuskossa suuntaa ja hallintaa, ja toimii vertauskuvana hengellisen ohjauksen tarpeellisuudesta uskovan ihmisen elämässä. Antautumalla Jumalan tahtoon uskova voi luottaa Jumalan ohjaavan tätä elämän haasteissa.⁷² Ruori toimii elokuvassa niin katsojalle kuin Maijalle muistutuksena Jumalan läsnäolon ajatuksesta.

Janne palaa kotiin Maijan maatessa lattialla. Hän nostaa Maijan sänkyyn, ja kerää tarvikkeita synnytystä varten. Epätoivossaan hän ottaa hyllystä Raamatun, ja antaa tämän Maijalle. Maija heittää Raamatun pois, ja neuvoo Jannea:

Maija: Avaa etelän puoleiset ikkunat... Avaa etelän puoleiset ikkunat. Sitten kaadat hehkuvia kekäleitä kylmään vesisankoon.

Janne: Mitä?

⁷⁰ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:03:37-00:03:42].

⁷¹ Linnunmunien ja -sulkien symboliikasta tarkemmin alaluvussa 2.3.

⁷² Rudder, biblehub.com.

Maija: Tee kuten sanon, jotta vauva saadaan ulos.⁷³

Maijan antamat neuvot ovat todennäköisesti opittu perimätietona. Ohjaaja Tiina Lymi on todennut Maijan pyytävän avukseen synnytyksessä henkiolentoja.⁷⁴ Jannen avatessa ikkunat, voimakas tuuli puhaltaa huoneeseen. Sen kuvataan osuvan Maijaan ja antavan tälle voimaa. Maija vaikuttaa rauhoittuvan tuulesta, aivan kuin hän olisi yhtä luonnon kanssa. Heittämällä Raamatun sivuun, Maija heittää samalla kristinuskon opit pois. Hän kokee, ettei Herran siunauksen toivotus tai ruoria symboloiva rukki auttanut häntä tilanteessa. Maija kääntyy uskomusten ja luonnon puoleen, sillä luottaa näiden apuun. Lymi on puhunut kristinuskon ja kansanuskomusten kohtaamisesta Maijan elämässä seuraavanlaisesti:

Maijan sisällä elävät rinnakkain sulassa sovussa vanhan, hitaasti hiipuvan maailman myytit, magia ja tarut, veden henget ja taivaan enteelliset linnut, kristinuskon kahlitsevat säännöt ja yhteiskunnan normit ja tavat. Maija pääsee niistä eroon asuessaan perheensä kanssa luodolla kaukana merellä.⁷⁵

Lymin puhuessa kristinuskon säännöistä ”kahlitsevina”, on tulkittavissa, että hän viittaa Maijan pääsevän Myrskyluodolla eroon niistä. Lymi ei sanoita sitä, mutta myytit, magia ja tarut puolestaan vain vahvistuvat Myrskyluodolla – elokuva itsessään on tästä todiste. Kohtaus ja Lymin näkemykset viittaisivat siihen, että kristinuskon harjoittaminen on elokuvan Maijalle opittu tapa, kun taas kansanuskon harjoittamiseen hän oikeasti uskoo. Lymin Maijan usko eroaa Blomqvistin romaanisarjan Maijan uskosta, jossa myös sekoittuvat kristinusko ja kansanusko, mutta tämän elämää Jumalan pelko ja kristinusko ohjaavat selkeästi.⁷⁶

Edellä mainitun kohtauksen lailla Maijan kuvataan saavan voimaa tuulesta vuosia myöhemmin lapsia ollessa jo neljä. Hän avaa ikkunat, ja tuntiessaan tuulen kasvoillaan hän laittaa silmät kiinni. Samaan aikaan taustalla kuuluu, miten jo teini-ikäinen Maria lukee rukousta. Myrskyluodolla käymässä oleva Maijan isä kannustaa ja kehuu Mariaa lukemisesta. Maija kysyy: Mahtaako Marialla tuota syntiä noin kovin vielä olla tunnollaan? Isä ei ole tyytyväinen Maijan kyselyyn, vaan vastaa: Herran sanaa vastaan älä käy väittämään.⁷⁷ Tilanne muistuttaa synnytyskohtauksen lisäksi aiemmin mainitsemani kohtausta, jossa Maija kyseenalaisti isäänsä asuessa vielä lapsuudenkodissaan.

⁷³ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:06:07-01:07:26].

⁷⁴ Kytöharju 2024: Sisukas nainen meren armoilla – Tiina Lymi haluaa kertoa Myrskyluodon Maija -elokuvan kautta rakkauden ja hyväksytyksi tuleminen tärkeystä, kirkkojakaupunki.fi.

⁷⁵ Lymi, Tiina: Ohjaajan sana. Sivulla ”Myrskyluodon Maija”, solarfilms.com.

⁷⁶ Esimerkkejä kristinuskosta romaanisarjan Maijan elämässä Blomqvist 2014 (1968), 132, 145.

⁷⁷ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:57:13-01:57:43].

Miehen on katsottu edustavan esimerkiksi mielen ja järjen ulottuvuuksia siinä missä nainen on edustanut ruumista, tunnetta ja luontoa.⁷⁸ Maijan osoittaessa aktiivista toimijuutta, hän rikoo naiselle annettuja rooleja. Maija ei suoranaisesti asetu isäänsä vastaan, vaan hän tuo esille huomaamansa epäkohdat. Hän ikään kuin kysyy, kuten Lymikin on sanoittanut: Miksi olen vähemmän vain siksi, että olen nainen?⁷⁹ Maijan kyseenalaistaessa isäänsä, on molemmilla kerroilla keskustelunaiheena kristinusko. Tällä tavalla elokuva haluaa korostaa Maijan uskoa kansanuskoihin kristinuskon kustannuksella. Näin myös itse elokuvassa näkyy sen teko aika, 2020-luku: Lymi on kertonut painottavansa elokuvassa feminististä kerrontaa, jota ei ollut Blomqvistin kerronnassa.⁸⁰ Omaa asemaansa kyseenalaistava nainen voidaankin nähdä melko tuoreena ”ilmiönä”.

Myrskyluodolla Maija on opettanut Jannelle ja lapsilleen kansanuskomuksista. Lapset ovat myös kasvaneet kristinuskoon. Lapsista Mikaelin ja Marian näytetään elokuvassa Maijan lailla puhuvan haltijoista ja jumalolennoista tai suoraan näille. Krimin sodan lähestyessä Mikael kertoo Maijalle, millaisia lahjoja hän on antamassa olennoille:

Mikael: Tämä kivi on pellonhaltialle ja tämä maanemolle. Tämä linnunsulka on veenemolle. Jeesus saa kaiken ilman, mutta ei yhtään aarretta.

Maija: Miksei Jeesus saa aarteita?

Mikael: Koska kaikki uskovat häneen kuitenkin.⁸¹

Keskustelusta käy ilmi Mikaelin oppi niin kansanuskomuksista kuin kristinuskosta. Hän antaa lahjoja henki- ja jumalolennoille, ja muistaa myös Jeesusta, jotta sota ei saapuisi Myrskyluodolle.⁸² Maria puolestaan lähestyy olentoja sodan ja sotilaiden ollessa Myrskyluodolla. Hän heittää lahjuksia mereen, ja pyytää ääneen: Näkki ja meren herra ja meren rouva, viekääten engelsmannit vetiseen hautaan, upottakaa pohjaan, etteivät ne pääse ikinä takaisin.⁸³ Maria pyytää apua vain merenhaltijoilta ja -jumalilta. Hänen toivoessa vihollisen kuolemaa, on järkeenkäypää, ettei hän pyydä apua kristinuskon Jumalalta tai Jeesukselta. Uudesta testamentista nousevat esille niin Kultainen sääntö kuin pyyntö ”älkää kostako pahaa pahalla”.⁸⁴

⁷⁸ Palin 1996, 226.

⁷⁹ Kytöharju 2024: Sisukas nainen meren armoilla – Tiina Lymi haluaa kertoa Myrskyluodon Maija -elokuvan kautta rakkauden ja hyväksytyksi tulemisen tärkeydestä, kirkkojakaupunki.fi.

⁸⁰ Lähteenmäki & Koutonen & Lehikoinen-Stedt 2023: Myrskyluodon uusi Maija on 70-lukua vahvempi nainen – rooli meni Amanda Janssonin ytimiin: ”En halua jättää Maijaa”, yle.fi.

⁸¹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:13:51-01:14:15].

⁸² Ks. tästä tutkimuksesta 3.3.

⁸³ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:42:11-01:42:22].

⁸⁴ Raamattu, 1. Pietarin kirje 3:9.

Lahjojen antamisen eri olennoille ovat lapset oppineet Maijalta. Tämä esimerkiksi neuvoi Jannea heittämään Veen isännälle ensimmäisen kalan lepytykseksi Jannen mennessä kalaan myrskysäällä. Kansatieteen emeritusprofessori Ilmar Talve on maininnut, miten vesistöjen ja kalojen haltijoille tuli kalastuksen yhteydessä toimittaa uhreja eli lahjoja.⁸⁵ Tämän lisäksi hän on puhunut siitä, miten ”haltijoille uhrin vietiin eri paikkoihin luontoon”, mitä juuri Mikael teki.⁸⁶ Katolisessa kirkossa hyödynnettiin uhritematiikkaa, minkä myötä sitä ilmeni myös luterilaisessa kirkossa.⁸⁷

Elokuvan luoma ajatus siitä, että Maija uskoo erilaisiin haltijoille uhraamisen ja näiden lahjonnan tapoihin ja jakaa näitä omille lapsilleen, on uskottava. Maijan uskomusmaailmassa tärkeää on, että uhraaminen toimii, ei välttämättä se, kenelle uhrataan tai kuka pyyntöjä kuuntelee. Kuten Lymikin on todennut, ”Maijan uskossa on vahvana armon käsite”.⁸⁸ Armon käsite näkyy niin Maijan uskossa Jumalaan kuin jumaliin ja muihin henkiolentoihin. Siksi Maija puuttuu Marian pyyntöihin sanomalla, että hyvät ihmiset eivät pyydä edes vihollisen kuolemaa. Kun myöhemmin sotilaat palaavat taistelusta Myrskyluodolle, Maria sanoo äidilleen tapaneensa kuolleet sotilaat. Tähän Maija vastaa, että sen teki sota, ja pyytää kaikki lapset ruokoilemaan kanssaan. Kyseisessä kohtauksessa Maija luottaa kristinuskoon kansanuskon sijasta. Vaikka kristinuskon olisi Maijalle opittu tapa, eikä niinkään uskon asia, tuo se lohtua ja turvaa pelottavassa tilanteessa – näin hän haluaa opettaa myös lapsilleen.

Elokuvassa haltijoista mainitaan tontun lisäksi toistuvasti näkki. Näkki on suomalaisen kansanuskoon tullut Skandinavisesta kansanperinteestä juurtuen erityisesti länsisuomalaisiin uskomuksiin. Se on veden äärellä tavattava arvaamaton haltija, joka voi esiintyä erilaisina luontokappaleina, esimerkiksi eläimenä, ihmisenä tai kivenä. Ihmismuodossa se voi esiintyä sekä miehenä että naisena. Näkkiin liittyvät tarinat kertovat miten se joko houkuttelee ihmisiä luokseen tai muin keinoin pyrkii saamaan ihmisen veteen hukuttaakseen tämän. Nykyisellään näkistä puhutaan varoitellessa lapsia, jotta nämä eivät menisi liian lähelle vettä ilman valvontaa. Kansanuskossa näkki on ollut kaikenikäisten pelonkohde.⁸⁹

Näkki on voinut houkutella lapsia siten, että se on ollut kiven muodossa, jolle lapset ovat tunteet houkutusta kiivetä. Lapsen kiivettyä alkoi näkki kuljettaa lasta rannasta syvyyteen.

⁸⁵ Talve 1990 (1978), 261.

⁸⁶ Talve 1990 (1978), 261.

⁸⁷ Talve 1990 (1978), 271.

⁸⁸ Kytöharju 2024: Sisukas nainen meren armoilla – Tiina Lymi haluaa kertoa Myrskyluodon Maija -elokuvan kautta rakkauden ja hyväksytyksi tuleminen tärkeydestä, kirkkojakaupunki.fi.

⁸⁹ Pulkkinen & Lindfors 2016, 242–243.

Maija pelottelee näkillä poikaansa Mikaelia, kun tämä on yksin rannassa kiipeilemässä kivikossa: Mikael, tule alas Myllykiveltä! Sieltä jos putoat, niin näkki vie!⁹⁰ Maijan sanottua tämän kohtauksessa kuvataan häntä lähietäisyydeltä, jonka jälkeen kuva siirtyy Mikaeliin. Mikael seisoo otoksessa ”Myllykivellä”. Hänen ympärillään näkyy kalliota, kivikkoa sekä merta ja pilvetöntä taivasta – luonto näyttää olevan Mikaelia suuremmissa roolissa tämän näkyessä lähes pisteen tavalla horisontin lähetyvillä. Kohtauksessa ei näytetä Mikaelin alastuloa kiveltä – aivan kuin se enteilisi katsojalle tämän kohtaloa.

Elokuvan suomenkielisessä tekstityksessä kohtauksessa käytetään nimitystä *näkki*. Puhuessaan ruotsia Maija käyttää sanaa *sjörået*. Kyseisen olennon luonnehditaan olevan naispuolinen ruotsalaisessa kansanperinteessä.⁹¹ Suomeksi olentoa voisi kutsua nimityksellä *vedenneito*, joka pyrkii houkuttelemaan erityisesti miehiä luokseen.⁹² Kansanperinteessä näkki ja neitoolento onkin usein sekoitettu toisiinsa.⁹³ Oletan, että Lymi on käsikirjoittanut suomeksi kohtaukseen näkistä olennon ollessa yhä laajalti tunnettu, ja sen resonoiden monessa katsojassa. Lapsiakin luokseen houkutellut näkki sopii myös tarinallisesti paremmin kohtaukseen kuin miehiä houkutellut vedenneito. Käsikirjoituksen ruotsinkieliset kääntäjät ovat puolestaan kenties hyödyntäneet *sjöråetia* samasta resonoinnin syystä. Läpi elokuvan olento on suomeksi *näkki*, ruotsiksi *sjörået*.

Elokuvan edetessä Mikael mainitsee näkistä Maijalle, kun nämä kävelevät rannalla: Minä suojelen sinua näkiltä ja meren rouvalta, kunnes isä tulee. Tähystän Myllykivellä joka päivä, jotta näen isän heti, kun hän tulee.⁹⁴ Maijan reaktio on tällä kertaa positiivinen, vaikka sama kivi ja näkki ovat toimineet hänelle pelottelukeinoina. Maijan reaktioon vaikuttaa se, että hän ei näe Mikaelia konkreettisesti kivellä, eikä hänelle näin synny pelkoa. Mikaelin kävellessä kivelle kohtauksen lopussa, Maija ja muut lapset kävelevät pois päin, eikä Maija vielä näe Mikaelia kivellä. Tämän lisäksi sota Myrskyluodolla on päättynyt, ja Maija lienee helpottunut, että lapsetkin voivat nyt odottaa isäänsä kotiin. Seuraavassa kohtauksessa tytär Maria kertoo nähneensä Mikaelin pudonneen Myllykiveltä mereen.⁹⁵ Näkki tai ei, Mikael on hukkunut.

⁹⁰ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:28:59-01:29:04].

⁹¹ *Sjörå*, wiktioary.org.

⁹² Pulkkinen & Lindfors 2016, 396.

⁹³ Esim. Pulkkinen 2014, 77 & Landtman 1919, 666.

⁹⁴ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:01:43-02:01:56].

⁹⁵ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:03:52-02:04:03].

2.3 Kettu sanansaattajana ja muita eläinuskomuksia

Tutkiessani tässä käsittelyluvussa kansanuskomuksia osana elokuvan luontosuhdetta, ovat haltijat ja jumalolennot ilmeisiä tutkimuskohteita. Näiden lisäksi niin todellisuudessa kuin elokuvanmaailmassa esimerkiksi eläimiin on liitetty erilaisia uskomuksia. Uskonnontutkija Risto Pulkkinen mukaan arkaaisissa yhteisöissä eläinkunta on nähty tasa-arvoisempana ihmisiin nähden kuin moderneissa yhteisöissä. Arkaaisissa yhteisöissä eläimillä on animismin mukaisesti koettu olevan ihmisen tapainen sielu, ja niiden tulkittiin aavistavan kuolemantapauksia sekä muutenkin tietävän asioista ihmisiä enemmän. Ihmisten eläimiä kunnioittava suhde on pyynti- ja maanviljely-yhteisöissä koskenut kuitenkin vain ”hyötyeläimiä”. Esimerkiksi kettu ja susi kokivat keskenään erilaista kohtelua ihmisten toimesta.⁹⁶

Filosofi Elisa Aaltola on esittänyt, että ”[e]läinkuva on aina jossain määrin tulkintaa”. Siihen, miten ja millaisina koemme eläimet, vaikuttaa aina taustalla olevat oletuksemme ja ennakkotietomme.⁹⁷ Tämä selittää, miksi jo arkaaisissa yhteisöissä eri eläimet ovat saaneet osakseen erilaista kohtelua. Nykypäivänä erityisesti ”media ja elokuvat sekä tuottavat että vahvistavat tietynlaisia ”eläinkuvia””.⁹⁸ *Myrskykuodon Maija* -elokuva ei poikkea tästä. Tässä alaluvussa osoitan, että elokuva pyrkii kuvailullaan ylläpitämään eläimiin liittyviä uskomuksia, joissa eläimet toimivat sanansaattajina ja viestivät ihmisille tulevasta. Näin elokuvassa nähtävät eläimet voi tulkita hyödyllisinä, sillä niille on annettu henkilöhahmoja hyödyttäviä tarkoituksia. Elokuvassa nähtäville ja kuultaville eläimille on siis annettu merkityksiä.

Ensimmäisen kerran elokuvassa eläin kuvataan ihmisen kaltaisena toimijana Maijan asuessa yhä lapsuudenkodissaan. Maijan Valpuri-kummi on pyytänyt tätä keskellä yötä apuun kyläläisen synnytykseen. Lapsi syntyy elossa, mutta äiti kuolee. Maija ja kummi pesevät naisen ruumista ja laulavat virttä, kun kummi antaa Maijan poistua kotiin. Kummin laulu kaikuu Maijan korvissa, kun hän kävelee metsäpolulla kohti kotia. Hän havahtuu huutoon ja pysähtyy. Katsojalle selviää pian, että huutaja oli ketunpoikanen, joka on piilossa juurakon takana. Syntyy mielikuva, että kettu etsisi ja kutsuisi emoaan. Kettu ja Maija luovat katsekontaktin ja

⁹⁶ Kettu nähtiin hyödyllisenä sen turkin vuoksi, kun taas susi koettiin uhkana ja näin hyödyttömänä sen tappaessa esim. lampaita. Pulkkinen 2014, 205–206.

⁹⁷ Aaltola 2004, 17.

⁹⁸ Aaltola 2004, 17.

keskinäisen yhteyden, sillä kettu uskaltautuu pois piilostaan. Kohtauksen lopuksi Maija kävelee pois ketun luota.⁹⁹

Kettu tai vanhemmalta nimitykseltään repo on nähty eritoten eri puolilla Karjalan alueita sanansaattajana.¹⁰⁰ Ketun näkeminen, erityisesti siihen ”yhteyden” luominen, on merkinnyt esimerkiksi liikettä ihmisyhteisöstä pois päin, erkanemista lapsuudenkodista tai kuvitteellista pakoa epätoivotusta avioliitosta.¹⁰¹ Ketun huuto on puolestaan voitu tulkita enteeksi tulevista häistä.¹⁰² Ketun näkeminen voi toimia Maijalle enteenä, sillä Janne ei ole vielä kosinut tätä kyseisessä vaiheessa tarinaa. Sellaisena se toimii ainakin katsojalle, joka tietää sekä ketun merkityksistä että elokuvan juonenkulusta. Elokuvasa Maija ja Janne menevät naimisiin, he tulevat muuttamaan kauas Maijan lapsuudenkodista, ja aluksi avioliitto oli epätoivottu. Näin ketun tulkitseminen enteenä täyttää jokaisen edellä mainitun merkityksen. Näiden lisäksi ketun huuto tai läsnäolo lähellä kotia on ruotsinkielisessä saaristossa tulkittu merkitsevän kuolemaa.¹⁰³ Lasta synnyttänyt nainen on aiemmassa kohtauksessa kuollut, joten kettu ei Lymin näkemys mukaan enteile kuolemaa, vaan ilmestyy sen jälkeen.

Elokuva ei sanallista sitä, kokeeko Maija kohtaamisen enteenä. On siis epäselvää, mitä tilanne juuri Maijalle merkitsi. Yksinkertaisimmillaan ketun voisi ajatella kuvastavan Maijan olotilaa sillä hetkellä: ketun lailla hän haluaisi olla äitinsä luona. Seuraavassa kohtauksessa Maija onkin kotonaan itkemässä, ja äiti lohduttaa häntä. Vielä enemmän lohtua hän saa, kun Annasisko saapuu paikalle halaamaan. Äiti puhuu myös, miten ”syntymä ja kuolema on jokaisen kohdattava. Sitä ennen ei ole valmis aikuisen elämään”.¹⁰⁴ Elokuvan useamman kerran nähneenä kohtauksesta tuntee löytävänsä selkeän viestin: luonto kertoo sanansaattajaketun avulla Maijalle suuresta tulevasta muutoksesta. Äiti vielä sanallistaa tilannetta, ja katsojalle sekä Maijalle se konkretisoituu viimeistään Jannen kosiessa.

Kettu nähdään seuraavan kerran vasta elokuvan loppuvaiheessa. Kuolema on jälleen läsnä, sillä Maija on saanut kuulla Jannen kuolleen. Hän synnyttää ennen aikaisesti viimeistä lastaan, Johannaa. Läpi synnytyksen hän muistelee Jannea, ja katsoja näkee kuvia Jannesta ja

⁹⁹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:08:16-00:11:46].

¹⁰⁰ Kaski 2019, 82. Hän viittaa tekstissään SKVR-tietokannasta löytyviin runoihin, jotka puhuvat revosta sanansaattajana. Kaski käyttää adverbia ”yleisesti” kuvaillessaan revon merkitystä sanansaattajana. Tarkastellessani itse SKVR-tietokantaa päädyin käyttämään ilmaisua ”Karjalan alueet”, sillä tietokannasta kävi ilmi kyseisten runojen laaja esiintyminen juuri näillä alueilla.

¹⁰¹ Kaski 2019, 83.

¹⁰² Wessman 1952, 270.

¹⁰³ Esim. Wessman 1952, 545.

¹⁰⁴ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:11:50-00:12:45].

pariskunnasta yhdessä. Synnyttäessään hän sanoo, ettei halua. Valpuri-kummi ja äiti auttavat häntä. Johannan syntyessä Maijan huudon sijaan katsoja kuulee samaisen ketun huudon, mikä oli elokuvan alussa. Ruudulle ilmestyy aiemmin nähty kuva ketunpoikasesta juurakon takana.¹⁰⁵ Yhdistämällä ketun ja synnytyksen, elokuva muistuttaa katsojalle, miten ihminen on osa luontoa.

Synnytyksen aikana ja jälkeen Maijan vanhemmat ovat Myrskyluodolla, ja isä vaatii perhettä muuttamaan takaisin Vestergårdiin. Maija poistuu tuvasta, ja laskeutuu kalliota alas jäisen veden äärelle. Hän menee seisomaan veteen, ja kaatautuu sinne. Vajotessaan syvemmälle veteen, hän kuulee Jannen huutavan: Maija! Älä unohda! Minä rakastan sinua! Ne olivat viimeiset sanat, jotka Janne sanoi hänelle. Hän näkee Jannen pinnalla ojentamassaan kättään. Maija ui pinnalle tarttuen Jannea kädestä. Pinnan alle jää Mikaelin hattu. Pinnalla hän ei kuitenkaan näe Jannea, vaan aikuisen ketun.¹⁰⁶ Jälleen ketun ja Maijan välille syntyy yhteys.

Synnytyksen yhteydessä kuultava ja nähtävä kettu muistuttaa avuttomuuden tunteesta ja tarpeesta saada turvaa toisesta ihmisestä. Käsikirjoittaja/ohjaaja Lymi on todennut, että ”myyttinen kettu muistuttaa siitä, ettei kukaan ole täällä yksin”.¹⁰⁷ Viimeksi, kun kettu on ollut ruudulla, on Maija turvautunut äitiinsä. Koko aikuisuutensa Maija taas on turvautunut Janneen, jota ei enää ole – enää ei äidin läsnäolo tuo turvaa. Maijan kuvataan olevan masentunut synnytyksen jälkeen, ja veteen kaatuminen voisi viitata haluun kuolla.

En koe, että Maija haluaisi tehdä itsemurhan, vaan hän on valmis antautumaan merelle, mikä on ottanut häneltä jo pojan ja miehen. Pulkkinen ja Lindforsin mukaan yhteyden tämänpuoleisesta tuonpuoleiseen on voinut saada erityisistä paikoista, joihin sisältyy esimerkiksi kohtauksessa nähtävä korkealle ja syväälle ulottuva rantakallio.¹⁰⁸ Professori Arja Rosenholm puolestaan kirjoittaa, miten ”yksilön kokemia murros- ja siirtymävaiheita kuvitellaan usein veden kautta”. Tämä liittyy veden elementtiin, joka itsessään on jatkuvassa liikkeessä ja muuttaa muotoaan.¹⁰⁹ Meri nähdään välitilana, josta noustessaan yksilö palaa muuttuneena takaisin yhteisöön ja uuteen elämänvaiheeseen.¹¹⁰ Maija pyrkii kohtauksessa uhraamaan itsensä merelle, jotta pääsisi tuonpuoleiseen Jannen ja Mikaelin luokse. Jannen näkeminen pinnalla

¹⁰⁵ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:24:25-02:26:07].

¹⁰⁶ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:27:15-02:29:58].

¹⁰⁷ Kytöharju 2024: Sisukas nainen meren armoilla – Tiina Lymi haluaa kertoa Myrskyluodon Maija -elokuvan kautta rakkauden ja hyväksytyksi tuleminen tärkeystä, kirkkojakaupunki.fi.

¹⁰⁸ Pulkkinen & Lindfors 2016, 369.

¹⁰⁹ Bachelardista Rosenholm 2018, 49.

¹¹⁰ Rosenholm 2018, 60.

toimii merkkinä siitä, että hän on luonut yhteyden tuonpuoleiseen. Sieltä Janne kertoo, että Maijan ei kuulu vielä lähteä. Täten veden pinnalle nouseminen merkitsee Maijalle uuteen elämänvaiheeseen siirtymistä.

Folkloristi Liisa Kasken mukaan perinteen kettu on usein äiti. Perinneajatuksen taustalla voi olla havainto siitä, miten hyvin kettupari tai emo yksin hoitaa jälkikasvuaan.¹¹¹ Kun Maija nousee pintaan, ja näkee Jannen sijasta aikuisen ketun, muistuttaa luonto häntä elämästä. Ilman Janneakin Maija on äiti. Ketunpoikanen ja nuori Maija tarvitsivat apua toisista – aikuinen kettu ilmaisee Maijalle, että tämä pärjää, ja äitinä hän on se, johon muut turvaavat. Voi myös ajatella, että synnytyksen yhteydessä nähtävä ketunpoikanen kuvastaa syntyvää Johannaa. Näin elokuva esittää niin poikasen kuin aikuisen ketun toimijoina, jotka tulevat viestimään Maijalle tulevasta.

Merestä noussut, aikuisen ketun nähnyt Maija osoittaa jälleen naiselle epätyypillistä toimijuutta sanoessaan isälleen vastaan. Hän ei halua poistua Myrskyluodolta, ja tekee tämän selväksi vanhemmilleen. Kuten Lymi on todennut: Lopulta Maija tekee sellaista, mitä tuon ajan naiset eivät tehneet. Hän perustaa lastensa kanssa eräänlaisen yrityksen.¹¹² Lymän ohjaus antaa ymmärtää, että meri toimi Rosenholmin kuvailemana välitulana, josta Maija nousee ylösentistä vahvempana naisena. Uimaan lähtevän onkin usein selviytyttävä haasteista, joita elämä tälle asettaa.¹¹³ Maija myös haki hukkuneen Mikaelin uimalla ylös vedestä – läheisen kuoleman kohdatessa Maijan on kohdattava meri, ja päätettävä, antaako hän meren ottaa itsensäkin mukaansa.

Ketun lisäksi eläimien joukosta enteellisiä ominaisuuksia elokuvassa saavat linnut. Pulkkinen ja Lindfors kertovat, miten ”linnut ja niiden käyttäytyminen ovat aina olleet tärkeitä suomalaisessa uskomusperinteessä”.¹¹⁴ On ollut yleistä, että linnut jaotellaan ”hyviin” ja ”pahoihin”. Tämän folkloristi Irma-Riitta Järvinen arvelee johtuvan Vanhan Testamentin opetuksista, joissa eläimet ovat olemassa ensisijaisesti ihmisten tarpeita varten, jolloin ne nähdään hyödyllisinä tai hyödyttöminä.¹¹⁵ Näkemys lintujen monimerkityksellisyydestä on jatkunut 2020-luvulle saakka, ja elokuva hyödyntää tätä. Linnuista ei puhuta elokuvassa enteellisenä, sillä se luottaa katsojan ymmärtävän lintuihin kohdistettuja merkityksiä ilman tätä.

¹¹¹ Kaski 2019, 84.

¹¹² Lymi, Tiina: Ohjaajan sana. Sivulla ”Myrskyluodon Maija”, solarfilms.com.

¹¹³ Rosenholm 2018, 48.

¹¹⁴ Pulkkinen & Lindfors 2016, 30.

¹¹⁵ Järvinen 2005, 153.

Selkeimpinä ennelintuina elokuvassa toimii haahkat. Mikael ihmettelee haahkojen ääntelyn puuttumista sekä niiden näytetään lentävän parvena pois sodan alta.¹¹⁶ Sodan ja kuoleman ennustaminen on ollut lintuperinteessä yleistä.¹¹⁷ Maija esimerkiksi astuu linnunmunan päälle vahingossa juuri ennen kuin saa tietää Mikaelin hukkumisesta.¹¹⁸ Kohtauksessa Maija näkee emolinnun –kohtaus viestii katsojalle, että linnun lisäksi Maijakin tulee menettämään lapsensa. Kun Maija seuraavassa kohtauksessa menee tupaan, saa hän kuulla Marialta Mikaelin kohtalosta. Maija myös näkee vuosia myöhemmin kalaverkkoa tyhjentäessään vieressään linnunraadon. Hän kääntyy katsomaan raatoa hitaasti – hänen kuvataan aavistavan jotain pahaa ja pelkäävän katsoa, mitä hänen vieressään on.¹¹⁹ Ei mene kauaa, kun Jannen kerrotaan hukkuneen.

Lintujen höyheniä ja munia näkyy Myrskyluodolla toistuvasti. Esimerkiksi kristinuskossa höyhenet symboloivat suojelua, hoivaa ja turvaa.¹²⁰ Eräässä suomenruotsalaisessa tarinassa on uskottu, että lintujen kuninkaana pidetyn varpusen höyhentä hieromalla saa tarpeen tullen apua linnulta.¹²¹ Linnunmuna voi kristinuskossa symboloida esimerkiksi lupausta uudesta alusta sekä haavoittuvuutta.¹²² Elokuva hyödyntää höyheniä ja munia niin symbolisesti kuin konkreettisesti. Jälkimmäinen näkyy siten, että ne voidaan yksinkertaisimmillaan nähdä kuvastavan Myrskyluodon asukkaiden läheistä suhdetta luontoon. Eri henkilöahmot ovat keränneet näitä, ja niiden näkyessä otoksessa kamera usein lähentää ja pysähtyy niihin. Tämä on kuvauksellinen tapa kiinnittää katsojan huomio höyheniin ja sulkiin, jolla pyritään viestimään katsojalle näiden symbolisia ja konkreettisia merkityksiä.

Munia ja sulkiä kuvataan esimerkiksi Maijan synnyttäessä Mariaa. Edellä mainitsemani kristillinen symboliikka kuvastaa tilannetta, jossa uusi elämä on syntymässä, ja sekä Maija että vauva ovat haavoittuvaisia ja hoivan tarpeessa. Myös brittisotilaiden yliluutnantin pöydällä on linnunsulka, jota Maija tutkii. Tämä kuvastaa sitä, kuinka korkeasta sotilaallisesta arvosta huolimatta yliluutnantti on Maijan lailla utelias, luontoa tutkiva ihminen. Mikael on oppinut antamaan höyheniä ja munia lahjaksi eri haltijoille. Maijan etsiessä häntä hukkumisen jälkeen, otetaan lähikuvaan Mikaelin viimeiseksi jääneet lahjat: pikkukiviä, kaarnapuuta sekä

¹¹⁶ Elokuvan kohtauksesta tarkemmin tutkielman kohdassa 3.3.

¹¹⁷ Järvinen 2005, 154.

¹¹⁸ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:02:30-02:02:45].

¹¹⁹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:18:14-02:18:28].

¹²⁰ Feathers, biblehub.com.

¹²¹ Landtman 1919,454.

¹²² Egg, biblehub.com.

valkoinen linnunsulka. Valkoisen höyhenen voi nähdä esimerkiksi viestinä menehtyneeltä läheiseltä.¹²³

Maija myös koristelee kuolleen Mikaelin kukkaseppeleen höyhenillä. Höyhenet kuvastavat kolmea asiaa tilanteessa. Ne symboloivat kristinuskon näkemyksen lailla turvaa. Konkreettisesti ne kertovat yhteyttä luontoon: Mikael oli luonnonläheinen ollessaan elossa, nyt hänestä tulee yhtä luonnon kanssa, kun hänet haudataan. Höyhenet kuvastavat myös Maijan ja Mikaelin välistä suhdetta. Mikaelia on kuvattu lapsista eniten Maijan kaltaisena uskossaan haltijoihin ja muihin uskomuksiin. Osa Maijasta kuolee Mikaelin mukana. Harmaantuneen Maijan poistuessa Myrskyluodolta hän ottaa tulisijan päältä höyhenen matkaansa. Sen kuvataan olevan viimeinen asia, joka hänen mukaansa lähtee. Jannen, Maijan ja Mikaelin ollessa elokuvan lopussa jälleen yhdessä, Mikael nostaa kalliolta löytämänsä sulan. Hän heiluttelee sitä vanhemmilleen, johon Janne vastaa vilkutuksella. Jo ennen tätä sulka erottautuu kalliosta katsojalle.

Linnunhöyhenet ja -munat kuvataan läpi elokuvan elementteinä, joita katsojan halutaan näkevän ja kiinnittävän näihin huomionsa. Saaristolaiskuvailusta nousee usein tietoisuus luonnon-suojelusta, ja se on voitu kokea jopa elämisen ehtona.¹²⁴ Myös Blomqvist on halunnut tuoda tämän esille *Myrskyluoto*-kirjasarjassaan:

Mutta ei niitä [haahkanmunia] Myrskyluodolta oteta. [--] Kunnan saaristolainen suojelee kaikkea mikä on lähistöllä. Niin että haahkat saavat kyllä olla rauhassa täällä. Ja muut merilinnut kanssa.¹²⁵

Enteellisyyden lisäksi saaristolaisena Maija on järkyttynyt astuessaan linnunmunan päälle sekä nähdessään linnunraadon, sillä ne merkitsevät viattomien luontokappaleiden kuolemaa. Maijan eleillä ohjaaja Lymi on halunnut herättää myös katsojassa tunteita. Katsoessaan kettua tai koskettaessaan linnunsulkia Maijalle kuvataan syntyvän yhteys kyseisten luontokappaleiden kanssa tai kautta. Katsoja näkee luonnon merkityksen Maijalle uskomusten kautta: juuri luonnossa esiintyvät eläimet ja uskomukset ovat niitä, joihin Maija uskoo ja luottaa.

¹²³ Enkelin viesti: Höyhen, lemmikkienkelit.fi.

¹²⁴ Siivonen 2008, 237.

¹²⁵ Blomqvist 2014 (1969), 163.

2.4 EnteitÄ ja unia

Tässä alaluvussa teen nostoja elokuvassa esiintyvistä uni- ja ennekohtauksista. Etnologi Silja Heikkilä kertoo, miten unia on tulkittu varhaisista kulttuureista saakka. Jo tuolloin ihmiset ovat jaotelleet unia hyviksi ja huonoiksi. Unien luokittelu on kulttuurisidonnaista, ja myös ajallinen konteksti vaikuttaa siihen, miten uniin suhtaudutaan ja miten niitä tulkitaan.¹²⁶

Ensimmäinen suomalainen unientulkintaopas ilmestyi 1850-luvulla.¹²⁷ Erilaiset unet, enteet ja uskomukset nousevat esille Blomqvistin romaanisarjassa. Oletettavaa on, että Blomqvistille on perimätietona siirtynyt myös isotätinsä kokemat unet. Heikkilä nostaakin esille, miten ”[u]nia on jaettu samalla tavalla kuin muitakin uskomusperinteen muotoja, eli hyvinä tarinoina, joita pohdiskellaan ja arvioidaan yhdessä”.¹²⁸

Unien esiintymiseen elokuvassa vaikuttaa myös ohjaaja/käsikirjoittaja Tiina Lymin omat kokemukset. Hän sanoo nähneensä unen, jonka myötä päätti tehdä elokuvan Blomqvistin *Myrskyluoto*-kirjoista. Unen sisältöä hän ei paljasta, mutta myöntää syysseuraussuhteen unen ja vallinnan välillä.¹²⁹ EnteitÄ ja enneunia Blomqvist koki myös omassa elämässään. *Apu*-lehden (1987) haastattelussa mainitaan, miten ”Anni [Blomqvist] on saanut etukäteen nähdä jokaisen rakkaansa lähdön”. Kun hänen miehensä ja poikansa olivat jo kadonneet merellä, näki hän unen, jossa ”suuri aalto löi heidän veneensä yli ja vei heidät mukanaan”.¹³⁰

Muuttaessaan Myrskyluodolle Maija ei halua astua navettaan sisälle ennen kuin oven päälle on naulattu risut ristiin. Janne kysyy syytä ja Maija vastaa: Ne suojaavat Tulppaania [lehmää] pahoilta hengiltä. Ja meitä. Janne nauraa, mutta nähdessään Maijan olevan tosissaan, hän etsii risut ja naulaa ne. ”Jos se on sinulle tärkeää, sen pitää olla sitä minullekin”, Janne toteaa. Tarinallisesti tämä on ensimmäinen kerta, kun kukaan osoittaa Maijalle hyväksyntää tämän uskoon. Tilanne jatkuu siten, että Maija hyppää Jannen syliin. Implikaatio on, että he ovat ensimmäistä kertaa alasti toistensa seurassa ja harrastavat seksiä.¹³¹ Myöhemmin Maija kertoo ollennoista ja uskomuksista enemmän Jannelle – luottamus on syntynyt.¹³²

¹²⁶ Heikkilä 2015, 265–266.

¹²⁷ Heikkilä 2015, 269.

¹²⁸ Heikkilä 2015, 264.

¹²⁹ Pyrhönen & Högmänder 2024: Tiina Lymin näki unen ja ymmärsi, että hänen pitää tehdä Myrskyluodon Maijasta elokuva – katso MTV:n erikoishaastattelu, mtv uutiset.fi.

¹³⁰ Liikkanen 1987, 24–25.

¹³¹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:43:21-00:46:12].

¹³² Ks. tutkimuksesta alaluku 2.2.

Ristiä on ”taikamerkkien tavoin käytetty suojaamaan erilaisia tavaroita ja asioita”. Ristin käyttämisen taustalla on voinut olla sekä kristillisiä että maagisia motiiveja.¹³³ Tietäen Maijan suhtautumisen kristinuskoon ja kansanuskomuksiin on oletettavissa, että risti symboloi hänelle molempia uskomuksia. Pyytämällä ristinmerkin naulaamista Maija pyrkii vaikuttamaan hänen ja Jannen sekä lehmän tulevaisuuteen positiivisesti.

Risti on myös kuoleman symboli, ja maahan luonnollisella tavalla pudonneista oksista muodostunut risti on voitu tulkita enteeksi kuolemasta.¹³⁴ Hakiessaan vettä kaivosta elokuvan loppuvaiheessa Maija astuu ristin muodostaneiden oksien päälle.¹³⁵ Maija liikuttaa hitaasti jalkaansa juuri sen verran, että katsoja näkee oksien olleen ristissä. Todellisuudessa ristin rikkomisen on nähty poistavan kuoleman uhan, mutta elokuvassa Maija pelästyy tätä. ”Lopputuloksena” Janne kuolee, joten ristin rikkoutumisen voisi nähdä joko enteena tai syy-seuraussuhteen syynä. Puolestaan tilanteessa, jossa Maija astuu linnunmunan päälle ja näkee emolinun, ei ole syy-seuraussuhdetta, vaan se toimii Maijalle enteena, sillä Mikael on jo hukkunut.

Jälleen Lymin ruudulle tuoma tulkinta poikkeaa osittain todellisista uskomuksista. Uskon tämän johtuvan siitä, että ristinmerkin tuhoaminen viestii katsojalle selkeämmin epäonnesta kuin se, että risti itsessään olisi negatiivinen asia. Näin myöskään kahden eri kohtauksen välillä, joissa risti esiintyy, ei ristin symboliikalle synny ristiriitaa. Kun Maija oli astunut oksien päälle, käveli hän tupaan katsomaan perheenjäseniään ikään kuin odottaen, että jotain pahaa olisi tapahtunut. Kohtaus pitää katsojat jännityksessä.

Ristinnaulaamisen lisäksi elokuvassa on toinen kohtaus, jossa Maija pyrkii varmistamaan tulevaisuuden onnen pyytämällä Jannea tekemään asioita uskomustensa pohjalta. Maija huomauttaa Jannen rakentaessa monen ihmisen avuin kaljaasia, että se pitää suojata sivelemällä tuhkaa sen keulaan. Janne ihmettelee Maijan pyyntöä.

Maija: Kaikkihan tietävät, että vain siten laiva pysyy pinnalla myrskyssä.

Janne: Kuuletko, appiukko, tuota vaimoani? Laskee rihvelitaululla lainat ja lyhenykset kuin rikas porvari ja nykymaailman ihminen ja sitten pyytää hinkkaamaan tuhkaa pohjaan kuin vanhan maailman noita.

Maija: Naura vain, kunhan laitat sitä tuhkaa.¹³⁶

¹³³ Pulkkinen & Lindfors 2016, 309.

¹³⁴ Pulkkinen & Lindfors 2016, 309–310.

¹³⁵ *Myrskykuudon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:18:34-02:18:45].

¹³⁶ *Myrskykuudon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:13:45-02:14:09].

Kohtaus näyttää katsojalle Maijan ja Jannen arjen onnea. He ovat hakeneet lainaa suuren kaljaasin rakentamiseen, jonka myötä heidän elintasonsa paranisi. Tämän lisäksi kohtaus tuo esille jälleen Maijan uskomuksia. Kohtaus antaa ymmärtää, että Maija on yhteisten vuosien aikana useasti maininnut erilaisia uskomuksia, joista Janne kiusoittelee häntä. Kiusoittelu kuvataan välittämisen muotona, ei Jannen pyrkimyksenä painaa Maijaa alas.

Merenkulkuun liittyi paljon uskomuksia, ja myös alusten rakentaminen sai niistä osansa. Esimerkiksi aluksen mastonjalkaan voitiin laittaa kolikko onnea tuottamaan, ja aluksia nimettiin vesillelaskun yhteydessä.¹³⁷ Folkloristiikan professori Leea Virtanen on kertonut, miten purjelaivoissa on nähty olevan laivanhaltijoita, jotka ”tuli[vat] laivaan emäpuun mukana rakennusvaiheessa tai lykkäjäisissä, kun laivan nimi huudettiin”.¹³⁸ Kaljaasin keulan siveleminen tuhkalla on Maijan tapa pitää laivanhaltija tyytyväisenä, ja siunata aluksen tulevat merimatkat. Selkeästi myös tekijällä on väliä, sillä Maija pyytää Jannea, kaljaasin omistajaa, suorittamaan sivelemisen. Laivanhaltijat poistuivat uskomuksista, kun purjelaivat poistuivat enenevässä määrin käytöstä.¹³⁹

Elokuvan loppuvaiheessa Janne hukkuu kauppatkalla pudotessaan jäihin. Kauppatkan myötä kaljaasiin otetun lainan rahat olisivat olleet kasassa. Jannen kuolemasta Maija kokee useita enteitä, jotka tarinallisesti esiintyvät lähes peräjälkeen. Maija kokee enteitä sekä hereillä ollessaan että nukkuessaan tai osittain hereillä ollessaan enneunina. Jo ennen oksan päälle astumista hän avaa silmänsä ”tyhjältä”; samalla taustalla kuuluu narinaa ja tuulen huminaa. Maija nostaa hieman päätään ja näkee tuvassa Mikaelin, joka tuijottaa häntä. Taustalla kuuluu myös plumpsahdus – aivan kuin joku tai jokin olisi tippunut veteen. Kun Maija nousee istuma-asentoon, on Mikael jo kadonnut.¹⁴⁰

Mikael on jo kyseisessä vaiheessa tarinaa hukkunut, joten Maija joko näkee unta, kuvittelee hereillä ollessaan Mikaelin tai kyseessä on elokuvaan muokattu tulkinta etiäisestä. Etiäiseksi uskonnontutkija Risto Pulkkinen kuvailee tietystä ihmisestä saatua haltijaelämystä, jolloin kyseisen ihmisen haamumainen kaksoisolento nähdään. Kohtaaminen on tulkittu kuoleman enteeksi, jos kaksoisolennon omaava on kuollut pian kohtaamisen jälkeen.¹⁴¹ Jos Mikaelin haluaa tulkita toimivan etiäisenä elokuvassa, Lymi on muokannut etiäisen merkitystä siten, että

¹³⁷ Huhtamies 2023, 35.

¹³⁸ Virtanen 1999, 275.

¹³⁹ *ibid.*

¹⁴⁰ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:17:00-02:17:22].

¹⁴¹ Pulkkinen 2014, 146–147.

kaksoisolento voi ennustaa myös jonkun toisen henkilön kuolemaa. Kohtauksessa kuultava taustanarina kuulostaa mekaaniselta, aivan kuin jokin ihmisen tekemä pitäisi kyseistä ääntä. Mikael näyttäytyy Maijalle, ja äänen kera varoittaa isänsä kohtalosta. Tätä vahvistaa se, että samanlaista narinaa ja huminaa kuuluu taustalla, kun Maija ja Janne hyvästelevät viimeisen kerran.¹⁴²

Viimeisenä enteenä Maija näkee jälleen Mikaelin. Tällä kertaa hänen kuvansa heijastuu yöllä vesisangosta. Janne tulee kysymään, eikö Maija saa unta. Hän yrittää kertoa nähneensä Mikaelin, mutta ei tunnu löytävän tähän sanoja.¹⁴³ Maijan käytöksestä herää ajatus, että hän on nähnyt Mikaelin useampana yönä, mutta katsoja ei tätä näe. Todellisuudessa kuolemaa ajateltiin paljon, ja siihen liitettiin herkästi erilaisia enteitä. Erilaisia asioita on mielletty enteiksi vasta kuoleman jälkeen, kun niitä on pyritty tulkitsemaan. Jos ”enne” ei johtanut kuolemaan, ei se säilynyt kauaa muistissa.¹⁴⁴ Kuolleen ihmisen näkeminen unissa on myös ollut tulkinnallista, ja sen on usein ajateltu viittaavaan tuleviin hautajaisiin.¹⁴⁵ Vainaja on saattanut esimerkiksi unessa pyytää unennäkijää seuraamaan tätä, ja unennäkijä on kuollut samaisena päivänä.¹⁴⁶

Kun elokuvan on katsonut useampaan kertaan, on enteet helppo huomata, ja nähdä niissä jatkumoa. Lymi on onnistunut luomaan enteiden ympärille tietynlaista pahaenteisyyttä esimerkiksi Maijan näyttelijän, Amanda Janssonin, ilmeiden avulla. Näin myös ensimmäistä kertaa elokuvaa katsova voi aavistaa jotain paha tapahtuvan. Elokuvan keskittyessä Maijaan, tämän näkemyksiin, tunteisiin ja asenteisiin, katsojalle näytetään juuri Maijan näkökulmasta uskomuksia ja kohtaamisia. Katsoja voi vain arvuutella, näkikö tai kokiko Janne enteitä ennen omaa kuolemaansa tai oliko jollain muulla perheenjäsenellä niitä. Lymi on muokannut todellisia kuolemaan liitettyjä enteitä elokuvan juoneen sopivaksi. Kuollut Mikael vihjaa Maijalle ja katsojalle tulevasta kuolemasta, mutta todellisista uskomuksista poiketen tämä ei ole hake-massa Maijaa vaan Jannea mukaansa.

Unien avulla on ennustettu tulevaisuutta ylipäänsä.¹⁴⁷ Krimin sodan vallitessa Maijan näytetään näkevän kahdesti unta hänen ja Jannen kohtaamisesta. Ensimmäisessä unessa hän seisoo

¹⁴² *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:20:46-02:21:11].

¹⁴³ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:19:02-02:19:27].

¹⁴⁴ Pulkkinen 2014, 190.

¹⁴⁵ Virtanen 1999, 244.

¹⁴⁶ Landtman 1919, 251.

¹⁴⁷ Virtanen 1988, 210.

yksin kalliolla, kunnes Janne ilmestyy hänen taakseen.¹⁴⁸ Seuraavana päivänä sotilaat lähtevät saarelta sotimaan. Kun sotilaat ovat palanneet tappiolliselta taistelultaan Myrskyluodolle, Maija näkee toisen unen. Se jatkuu siitä, mihin ensimmäinen jäi – nyt Janne syleilee Maijaa.¹⁴⁹ Ei mene tarinallisesti kauaa, kun sotilaat poistuvat lopullisesti Myrskyluodolta – sota on ohi. Unet kertovat Maijalle siitä, että Janne on elossa, ja palaa vielä takaisin. Lisäksi Maija näkee molemmat unet juuri ennen kuin sotilaat lähtevät Myrskyluodolta, joko hetkeksi tai lopullisesti, jolloin Jannen paluu on aina todennäköisimmillään. Maija vielä sanallistaa unensa Anna-siskolle tämän todetessa Jannen olevan varmasti kuollut: Hän tulee. Olen nähnyt sen unessa.¹⁵⁰ Elokuva siis esittää Maijan unien ja elokuvan todellisuuden välillä olevan syyseuraussuhde, kuten Lymin unen ja elokuvan tekemisen välillä oli.

Elokuva päättyy unenomaisesti: harmaantunut Maija muuttaa pois Myrskyluodolta. Hänen jalkojansa kuvataan, ja kuvaan ilmestyvät myös toiset jalat. Kun Maijaa kuvataan kauempaa, toisia jalkoja tai niiden omistajaa ei näy. Maija autetaan laivaan, josta hän näkee vielä kerran Myrskyluodolle. Seuraavassa kohtauksessa nuori Maija kävelee Myrskyluodon kallioilla ja hänen seurakseen astelevat Mikael ja Janne.¹⁵¹ Loppukohtauksen unenomaisuus viittaa siihen aikaan, kun Maija kuolee, ja pääsee Mikaelin ja Jannen luokse – vihdoinkin hänen aikansa on tullut.

Kansanuskon luonnonläheisyys tekee Maijan uskosta ymmärrettävää – luonto, erityisesti meri, on läsnä hänen elämässään alati. Pyytäessään apua tai neuvoa, tulkitessaan luonnossa tai unissa näkyviä enteitä, Maija pitää yllä ja vahvistaa suhdettaan kansanuskoon, ja samalla myös luontoon. Vaikka elokuvassa on kyseessä jo mainitsemani kuviteltu luontosuhde, on Lymi luonut sen siten, että katsoja pystyy samaistumaan ja ymmärtämään. Vaikka katsoja ei itse uskoisi henkiolentoihin taikka Jumalaan, hänestä Maijan usko voi tuntua täysin ymmärrettävältä. Sekä ohjaajan että kirjailijan kokemat enteet tai unet taustalla tuovat Maijan tarinalle lisämerkitystä. Fiktiivisen Maija-hahmon ajatusten takana on todellisten ihmisten kokemuksia, mikä taas kasvattaa katsojan samaistumispintaa.

Kuten sanottu, Maijan henkilöhahmo esitetään niin elokuvassa kuin romaanisarjassa kansanuskomuksiin uskovana. Maijan henkilöhahmon esityksessä on oleellista, että Maija näkee unia ja kokee asioita, joita hän tulkitsee enteellisinä, sillä kyseisenlaiset uskomukset ovat yhä

¹⁴⁸ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:40:36-01:41:12].

¹⁴⁹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:50:53-01:51:18].

¹⁵⁰ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:59:20-01:59:30].

¹⁵¹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:35:15-02:37:39].

läsnä ihmisten elämässä. Moni tuntee nykyäänkin juhannustaiat, joita ei välttämättä tehdä tai niiden voimaan uskota – silti ne kulkevat perimätietona. Samalla tavalla esimerkiksi lintuja tai unia voidaan tulkita, vaikka niihin ei samalla tavalla kuin aiemmin uskottaisikaan. Sekoittamalla nykypäivänä tunnettuja ja jo unohdettuja uskomuksia liittyen niin eläimiin, henkiolentoihin kuin uniin ja enteisiin, elokuva luo uskottavan kokonaisuuden, jossa ihmisen lisäksi toimijana on luonto.

Tässä käsittelyluvussa tarkastelin elokuvan esittämiä kansanuskomuksia osana elokuvan luontosuhdetta. Elokuvan päähenkilöhahmo Maija uskoo luonnossa oleviin henkiolentoihin, eläimien ja asioiden enteellisyyteen sekä tulkitsee näkemiään uniaan. Elokuva näyttää, miten Maija opettaa uskomuksiaan myös miehelleen Jannelle ja lapsilleen. Juuri Myrskyluodolla Maija ei enää piilotele uskomuksiaan, joissa sekoittuvat niin kristinuskon kuin kansanuskon. Hänen kuvataan saavan uskomuksistaan voimaa ja vastauksia elämän eri tilanteissa. Maijan usko luonnon elollisuuteen on merkittävässä roolissa esimerkiksi silloin, kun hän päättää nousta jäisestä merestä sen sijaan, että hukuttautuisi. Seuraavassa käsittelyluvussa tarkastelen elokuvassa esitettävää luontosuhdetta sen äänimaiseman avulla.

3 Elokuvan äänimaisema ja luontosuhde

Elokuvan musiikin on säveltänyt Lauri Porra; se on julkaistu albumina Spotify-musiikkipalvelussa elokuvan englanninkielisellä nimellä *Stormskerry Maja*.¹⁵² Myös kappaleiden nimet ovat englanniksi. Albumilla on kaksikymmentä sävelmää tai musiikkikappaletta, joista lyhyin on kestoltaan 58 sekuntia, ja pisin 5 minuuttia 56 sekuntia. Säveltäjä Lauri Porra on kertonut, miten:

[--] [k]eräsin erilaisia musiikkipätkiä mitä minulla oli ja mitä sovelsin ja sävelsin varta vasten inspiroimaan Tiinaa [Lymi] [--], suuri osa musiikeista mitä elokuvalla kuullaan löysi tiensä elokuvaan tätä kautta.¹⁵³

Kappalekokonaisuuksista siis kaikki yhtä lukuun ottamatta on luotu kyseistä elokuvaa varten eli ne ovat alkuperäismusiikkia.¹⁵⁴ Elokuvan lopussa kuultava *Myrskyluodon Maija* -kappale on alun perin Lasse Mårtensonin käsialaa, ja näin ollen sitä voi luonnehtia lainamusiikiksi.¹⁵⁵ Kyseisen kappaleen hän sävelsi TV-elokuvaversioon tunnussäveleksi.

Tässä käsittelyluvussa tulen käyttämään katsoja-termin sijaan termiä kuulija-katsoja. Hyödynän tätä termiä musiikintutkija Susanna Välimäen tavoin; termillä hän haluaa ”korostaa elokuvan äänellistä ja musiikillista ulottuvuutta”. Hän kuvailee tapaansa tulkita elokuvaa sen lähikuunteluksi, jossa hän tarkastelee, ”miten musiikki ja ääni yhdessä kuvan kanssa muodostavat merkityksiä.”¹⁵⁶ Omaa elokuvan tarkastelukokemustani kuvailisin myös lähilukemisen lisäksi lähikuunteluksi, erityisesti tutkimuksen tässä osiossa.

Elokuvan musiikkialbumin kappaleissa ei ole laulua, ja niistä jokainen soi ainoastaan kuulija-katsojalle – elokuvan henkilöhahmot eivät siis kuule niitä. Tätä luonnehditaan ei-diegeettiseksi musiikiksi tai yksinkertaisemmin elokuvan taustamusiikiksi.¹⁵⁷ Soundtrackin lisäksi elokuvassa on muutamia kohtauksia, joissa kuuluvan laulun tai soiton kuulija-katsojan lisäksi elokuvan kohtauksissa olevat henkilöhahmot kuulevat. Joissain tapauksissa nimetyt henkilöhahmot itse tuottavat laulua, esimerkiksi Maija ja Janne perheineen Gabrielin ristiäisissä¹⁵⁸ tai

¹⁵² Nimen perässä on vielä lyhenne OST, mikä tulee sanoista original soundtrack eli alkuperäinen elokuvamusiikki/ääniraita.

¹⁵³ Porra 8.3.2026, sähköpostiviesti. Tutkielman kirjoittaja muokannut tarpeensa mukaan tekstiä.

¹⁵⁴ Alkuperäismusiikista esim. Välimäki 2008, 40.

¹⁵⁵ Lainamusiikista esim. Välimäki 2008, 40.

¹⁵⁶ Välimäki 2008, 30.

¹⁵⁷ Esim. Bacon 2000, 236. ”Taustamusiikin” ei kuitenkaan pidä katsoa olevan toissijaista suhteessa kuvaan ja vuorosanoihin, vaan jopa tasavertaista; ks. Välimäki 2008, 40.

¹⁵⁸ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [02:11:16-02:11:50].

nimettömäksi jätetyt henkilöt soittavat instrumentteja, esimerkiksi Maijan ja Jannen häissä¹⁵⁹. Tätä kutsutaan diegeettiseksi musiikiksi, jonka ”lähde on elokuvan luomassa kuvitteellisessa maailmassa”.¹⁶⁰

Teen nostoja ja huomioita erityisesti elokuvan ei-diegeettisestä musiikista, sillä mielestäni se pyrkii korostamaan kuulija-katsojalle niitä tunteita ja ajatuksia, joita elokuvan henkilöhahmot kokevat. Lisäksi se näkemykseni mukaan kuljettaa tarinaa eteenpäin tavalla, johon tarvitsisi ilman kyseistä musiikkia joko kertojaäänien, informaatiotekstin ajan ja/tai paikan muutoksesta tai henkilöhahmojen keskinäistä dialogia. Sen sijaan, että keskittyisin diegeettiseen musiikkiin, laajennan huomioni elokuvan diegeettiseen ääneen, johon sisältyy esimerkiksi dialogi, eläinten äänet ja aaltojen lipplatus. Ei-diegeettisen musiikin lisäksi edellä mainitut äänet kuljettavat tarinaa eteenpäin.

Diegeettisten ja ei-diegeettisten äänien kuulemiseen ja kokemiseen elokuvassa vaikuttaa elokuvan äänisuunnittelu. Äänisuunnitteluun sisältyy elokuvan kokonaisäänestä, sen luonteesta ja tuotannosta vastaaminen. Elokuvan ääniraita laaditaan jälkituotantovaiheessa, ja itse kuvausvaiheessa äänitetään vain vuorosanat ja mahdollisesti muuta suoraa kuvauspaikan ääniaainesta. Elokuvassa kuultavat äänet eivät ole neutraaleja, vaan ne kantavat kulttuurisia merkityksiä.¹⁶¹ Äänisuunnittelu ei näin ole harmitonta, vaan suunniteltua ja systemaattista.

Yhdessä nämä seikat muodostavat elokuvan äänimaiseman, ja ovat luomassa kokonaisuutta, jota kutsutaan elokuvaksi *Myrskykuodon Maija*. Jaankin tarkasteluni karkeasti ei-diegeettiseen musiikkiin, dialogiin ja luonnonääniin. Osoitan tulevissa alaluvuissa, että elokuvan äänimaisema tukee ja rakentaa siinä esitettävää luontokuvaa sekä henkilöhahmojen luontosuhdetta.

3.1 Musiikki sitoutuu luontoon

Professori Kari Kurkela on argumentoinut mielikuvituksen olevan musiikillisen merkityksen ymmärtämiseen olennaisesti liittyvä tekijä. Hänen näkemyksensä mukaan ”musiikin ymmärtäminen surulliseksi, uhkaavaksi, merimaisemaksi tai hyvän ja pahan taisteluksi näyttäisi edellyttävän mielikuvitusta”.¹⁶² Mielikuvitus musiikin ymmärtämisen taustalla on mielestäni

¹⁵⁹ *Myrskykuodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:31:35-00:33:16].

¹⁶⁰ Bacon 2000, 236.

¹⁶¹ Välimäki 2008, 32, 37.

¹⁶² Kurkela 1990, 9,13.

perusteltua, onhan säveltäminen itsessään jo luova prosessi. Säveltäjä voi hyödyntää esimerkiksi yleisesti surulliseksi miellettyjä elementtejä kappaleessaan, jos hänen tavoitteenaan on luoda surua kuvastava kokonaisuus. Tällaisia ovat esimerkiksi verkkaisuus, bassoääni ja alaspäin kulkevat kulut, joissa sointuja soitetaan korkeasta matalampaan.¹⁶³ Näitä voidaan kutsua myös kattokäsitteellä molli. Puolestaan iloisuutta ja reippautta hakiessaan säveltäjä voi hyödyntää duurisävellajeja, jotka nähdään vastakkaisena molleille.

Säveltäjä Lauri Porra on kertonut luonnostelleensa Lymin kanssa musiikkia jo vuosia ennen elokuvakuvauksia, ja heidän keskustelleen esimerkiksi Maijan luonteesta ja 1800-luvun saaristolaiselämästä.¹⁶⁴ Hänen mukaansa ”musiikki on siis sävelletty ennen kaikkea kuvan ulkopuolella tunnelmiin ja mielikuviin perustuen ja myöhemmin muokattu kuvaan sopivaksi”.¹⁶⁵ Kun elokuvan soundtrack julkaistiin, luonnehti Porra annetussa haastattelussa sitä seuraavalla tavalla:

Ajatus Maijasta ja hänen sisäisestä maailmastaan oli se, mihin perustin lähestymistapani. Musiikki on pelkistettyä ja kaunista, sellaista, jonka näennäisen yksinkertainen kuori sulkee sisäänsä syvemmän ytimen, joka antaa enemmän kuin ensi katsomalla huomaisi. Harsomaiset orkesteritekstuurit heijastuvat merestä, tuulista ja lumesta ja kallioiden pinnoilta suurempien sinfonisten sävyjen kuvatessa Maijan räiskyvää mieltä.¹⁶⁶

Voi siis sanoa, että kuultava ei-diegeettinen musiikki on lähes poikkeuksetta sitoutunut Maijan tunteisiin ja mielenmaisemaan. Ilman Maijaa ei olisi musiikkia, ja ilman musiikkia kuulija-katsojalle eivät avautuisi samalla tavalla ne tunteet, joita Maija eri kohtauksissa tuntee. Kappaleiden sisällön kummutessa samalla myös luonnonäänistä, sitovat ne Maijan ja häntä ympäröivän luonnon yhteen.

Ensimmäisiä kertoja katsoessani elokuvaa en ollut tietoinen Lauri Porran ei-diegeettisten kappaleiden nimistä, sillä niitä ei mainita elokuvan lopputeksteissä. Kurkela huomauttaa, miten ”teoksen nimi voi voimakkaasti suunnata ja rajata kuuntelijan käsitteellisiä lähtökohtia”.¹⁶⁷ Lopputekstit tuo esille elokuvassa hyödynnettyjen diegeettisten kappaleiden nimet sekä ainoan, ei-diegeettisen lainamusiikin, Mårtensonin *Myrskyluodon Maijan* nimen. Koen lainamusiikilla olevan eritoten kaksi tehtävää elokuvassa. Useat kappaleet ovat kristillisiä, mikä viittaa niiden tehtävään vahvistaa mielikuvia kuulija-katsojalle Maijan ja häntä ympäröivien

¹⁶³ Kurkela 1990, 15.

¹⁶⁴ Saarinen 2024: Myrskyluodon Maija -elokuvan soundtrack on julkaistu: ’Pelkistettyä ja kaunista’, voice.fi.

¹⁶⁵ Porra 8.3.2026, sähköpostiviesti. Tutkielman kirjoittaja muokannut tarpeensa mukaan tekstiä.

¹⁶⁶ Saarinen 2024: Myrskyluodon Maija -elokuvan soundtrack on julkaistu: ’Pelkistettyä ja kaunista’, voice.fi.

¹⁶⁷ Kurkela 1990, 16.

ihmisten hengellisyydestä. Mårtensonin kappaleen tehtävänä näen herättää kuulija-katsojassa samanlaisia tunteita, joita heille on herännyt aiemmin kyseistä kappaletta kuunnellessaan.¹⁶⁸

Omassa kuuntelukokemuksessani otan huomioon sen, että olen ensin kuullut musiikkikappaleet osana elokuvaa. Sitten olen kuunnellut niitä elokuvasta erillisinä kokonaisuuksina Spotify-palvelusta, jossa näkyy niiden nimet ja kestot. Sitten vielä yhdistän kyseiset kappaleet takaisin osaksi elokuvaa. Sanoisin siis, että Kurkelan mainitsema käsitteellisten lähtökohtien rajaus ei toteudu ainakaan täysin kohdallani, vaan olen pitkälti ensin saanut muodostaa omat näkemykseni kappaleista. Kappaleiden nimet ovat tuoneet lisäulottuvuuksia jo muodostuneisiin tulkintoihini. Porran kappaleita kokonaisuutena tarkisteltuani koen, että niiden nimet kuvastavat niin kappaleen kuin niiden kohtauksien, jossa ne soivat, tunnelmaa.

Porra ei hyödynnä ainoastaan joko molli- tai duurivoittoisia sävellyksiä, vaan molempia on havaittavissa läpi elokuvan. Tämä siksi, että Maijalle tapahtuu elokuvassa juonellisesti hyviä ja huonoja käännteitä. Vaikka duuri- ja mollisävelet on totuttu liittämään tietynlaisiin tunnetiloihin, ei ole varmuutta, miksi ne vaikuttavat kuulijaan tietyllä tavalla.¹⁶⁹ Musiikin ominaisuudet manifestoituvatkin tulkinnassa eli kohteen ja kokijan välisessä suhteessa. Saman kappaleen voi kokea monin eri tavoin.¹⁷⁰ Elokuvaa tutkivana kuulija-katsojana voin vain tulkita musiikin ominaisuuksia ja perustella tulkintojani. Yhtä oikeaa tapaa tulkita musiikkia tai sen herättämiä tunteita en kuitenkaan pysty määrittämään.

Ensimmäisenä elokuvassa soiva kappale, *Inner Worlds*¹⁷¹, soi, kun Maija omissa ajatuksissaan tekee käsillään varjokuvia seinälle. Käsistä muodostuu lintu, jonka siipien humina ja huudahdus kuuluu kuulija-katsojalle – ja oletettavasti myös Maijalle. Kappaleessa soi keskiössä harppu, josta syntyy rauhoittava ja mielikuvituksellinen mielikuva sen yhdistyessä Maijan leikkimielisyyteen. Näkemystä kappaleen mielikuvituksellisuudesta tukee se, että musiikki lakkaa, kun Maija palaa sisäisestä maailmastaan todelliseen isän kutsuessa häntä toruvasti. Tällaista äänen muovaantumista yksittäisen henkilöhahmon perspektiivistä elokuvassa Välimäki kuvailee kuulokulmaääneksi, jonka hyödyntäminen elokuvassa voimistaa kuulija-katsojan samaistumista elokuvaan.¹⁷² Kun kappaleen nimi on tiedossa, johdattaa se selkeästi kuulija-katsojaa Porran käsitykseen musiikistaan: se kuvastaa Maijan tunteita ja ajatuksia. On

¹⁶⁸ Käsitellen Mårtensonin kappaletta tarkemmin tämän alaluvun edetessä.

¹⁶⁹ ks. esim. Keitel 2020: Miksi molli on surullinen – osaako musiikinopettaja vastata?, verkkolehdet.jamk.fi.

¹⁷⁰ Kurkela 1990, 16.

¹⁷¹ suom. Päänsisäiset maailmat.

¹⁷² Välimäki 2008, 36.

oletettavissa, että tulevatkin kappaleet kuljettavat tarinaa eteenpäin Maijan tunteisiin sitoutuen, ja pyrkien luomaan kuulija-katsojalle samaistumispinnan näihin.

Huomionarvoista on, että musiikki ei pääsääntöisesti mykistä muita elokuvassa kuultavia ääniä. Useimmiten juuri luonnonäänet, esimerkiksi eläimet, aallot, tuuli, kuuluvat yhdessä musiikin kanssa. Myös henkilöhahmojen dialogia on kuultavissa musiikin soidessa. Tämä osoittaa, että näistä on haluttu luoda äänimaisemallinen kokonaisuus kuulija-katsojalle, joista kaikki täydentävät toisiaan. Luonnonäänet sidottuna musiikkiin myös tällä tavalla kuvastavat Maijan ja hänen mielenmaisemansa vahvaa yhteyttä häntä ympäröivään luontoon. Saaristolaiselämän äänet kuuluvat kuulija-katsojalle musiikin lisäksi, mikä lisää aitoutta, samaistumista sekä tunteiden heräämistä.

Esimerkki mollivoittoisesta, Maijan mielenmaisemaa kuvaavasta sävellyksestä, on kappale nimeltään *Perilous journey*.¹⁷³ Maija ja Janne ovat menneet naimisiin, mutta Maija vaikuttaa yhä alakuloiselta avioliiton suhteen. Janne kertoo heidän muutostaan, keskustelun jälkeen kuvaruutu pimenee ja musiikki alkaa soimaan. Nämä asiat yhdessä vihjaavat kuulija-katsojalle siitä, että aikaa kuluu. Kuvan ilmestyessä jälleen ruutuun, näkyy siinä Maija veneessä – matkalle uuteen kotiin, Myrskyluodolle, on alkanut. Kappale alkaa pianonsoitolla, mollisävelillä. Siihen yhdistyy sello ja/tai kontrabasso, joista molemmat ovat mataläänisiä soittimia. Kohtauksessa Maija katselee ympärilleen merellä. Hän näyttää iloiselta katsoessaan taivasta, jossa nauravat lokit lentelevät, ja koskettaessaan merta, jossa aallot liplattavat. Janne näyttää huolestuneelta, ja Maijankin kasvoilta voi kohtauksen edetessä nähdä mietiskelyä.

Musiikin luonne, sen mollivoittoisuus, vihjaa kuulija-katsojalle, että tilanne ei ole positiivinen. Kun musiikki on kytköksissä Maijan ajatuksiin, voi olettaa, että Maija on tilanteessa epävarma ja alakuloinen. Kappaleen nimi vielä vahvistaa näitä ajatuksia. Se kertoo, että ulkosaaristo, johon pariskunta on matkaamassa, on vaarallinen. Sinne pääseminen ei ole helppoa, ja jokainen matka voi olla viimeinen. Janne tietää tämän Maijaa paremmin, sillä on jo käynyt Myrskyluodolla. Näin taustamusiikki voi siis kuvastaa Maijan alakuloista oloa, mutta myös Jannen pelkoa ja epävarmuutta sekä meren arvaamattomuutta ja vaarallisuutta. Kun saaren rantakallio lähestyy, on musiikissakin kuultavissa iloisempaa sävyä; vaara on pian jäämässä taakse. Musiikki vaimenee, kun Maija ja Janne kävelevät Myrskyluodolla.¹⁷⁴

¹⁷³ Suom. Vaarallinen matka.

¹⁷⁴ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:40:09-00:42:15].

Heti seuraavassa kohtauksessa Maijan tunteita korostaa duurivoittoinen kappale. Janne on osoittanut välittävänsä Maijasta tavalla, joka tekee tämän onnelliseksi. He alkavat riisuutumaan, ja kun Maija alastomana toteaa Jannelle ”mehän olemme naimisissa”, alkaa musiikki soimaan taustalla. Kappaleen nimi on osuvasti *We are married now*.¹⁷⁵ Kappaleessa ovat jousoittimet keskiössä, ja musiikki voimistuu Jannen kantaessa Maijan sisälle. Musiikin voimistuminen kuvastaa tässä yhteydessä myös onnellisuuden tunteen voimistumista; kuulokulmaäännessä voidaan hyödyntää juuri äänenvoimakkuuden vaihtelua.¹⁷⁶

Musiikilla ja myös kohtauksella on merkittävä ero edelliseen, mollivoittoiseen, alakuloiseen ja jopa pahaenteiseen kohtaukseen. Myrskyluodolla on positiivinen vaikutus, sillä siellä Janne hyväksyy Maijan sellaisena kuin tämä on, ja Maija uskaltaa antautua tunteilleen. Kappaleen yhä soidessa, Maija ja Janne menevät kahdesti alasti uimaan, Maija opettaa Jannelle uskomusolennoista, he ovat yhdessä kalastamassa, ja saarella on apukäsiä auttamassa talon rakentamisessa. Keskustelukohtauksien aikana musiikki on hiljaisempaa. Musiikin halutaan kuuluvan ja vahvistavan mielikuvaa siitä, miten arki avioparina on onnellista. Kaikki nämä onnetukset tapahtuvat myös ulkona luonnossa.

Kappale hiljenee, kun kuvassa näkyy myrskysää, jonka aikana Janne on menossa merille. Onnellinen yhteiselo ja arki ovat vaarassa kokea kolauksen, kun luonnonvoimat ”puuttuvat peiliin”. Musiikin korvaavat kova tuuli, aaltojen pauhina ja lintujen huudot. Maijan tunteita korostaa pian taas uusi kappale. Tämän soidessa Maija on yksin luonnossa odottamassa Jannea: hän koskettaa sammaloitunutta rantakiveä, pitää kämmenellään toukkaa ja kävelee ympäri luotoa. Hän etsii meren ääreltä ja eläimistä lohtua, mutta myös Jumalasta, sillä hän toistaa Herran siunausta katsoessaan merelle.

Maijan nähdessä ukkosen muodostuvan horisontissa, hän päättää ryhtyä itse toimeen. Tällöin myös musiikki jatkuu lyhyen tauon jälkeen. Kyseisen kappaleen melodiassa on yhtäläisyyksiä Mårtensonin kappaleeseen. Kuulostaa useamman kerran siltä kuin jälkimmäisen kappaleen tunnusomaisen piano-osuuden pitäisi alkaa, mutta näin ei tapahdu. Maija kuvataan kohtauksessa ensimmäistä kertaa vahvana, itsenäisenä ja päättäväisenä – hän käskee Veenemoa, olen-
toa, jota on aiemmin kunnioittanut vahvasti.¹⁷⁷ Kappale saavuttaa huippukohtansa tässä

¹⁷⁵ Suom. Me olemme nyt naimisissa.

¹⁷⁶ Välimäki 2008, 36.

¹⁷⁷ Ks. tutkielmasta 2.2.

kohtauksessa, ja se jatkuu, kun Maija ymmärtää Jannen tulevan kotiin. Hän tanssii tämän jälkeen sytyttämänsä kokon ympärillä.

Kappaleen nimi on *Bonfire*.¹⁷⁸ Kohtaus pitää nähdä, jotta ymmärtää nimen merkityksen. Kyseinen kappale kuulostaa sekoitukselta mollia ja duuria. Mollisointuja on havaittavissa enemmän, kun Maija vielä odottaa Jannea luonnon äärellä. Siihen sekoittuvat aaltojen pauhina, tuuli ja ukkonen korostavat kohtauksen – ja Maijan mielen – synkkyyttä. Kappaleessa on myös kuultavissa lyömäsoittimen ääntä, mikä on luotu imitoimaan juuri aiemmin kuultua aaltojen pauhinaa – musiikki ja luonto kulkevat symbioosissa. Kun Maija päättää ryhtyä itse toimeen, on kappaleessa enemmän duurisointuja. Lyömäsoittimia kuuluu tällöin yhä kappaleessa, mutta kuulostaa kuin Maija olisi nyt valjastanut näiden äänet – meren aallot – oman käskynsä valtaan.

Kyseisessä kohtauksessa on haluttu korostaa kuulija-katsojalle Maijan luontosuhdetta. Maijan jäädessä yksin odottamaan Jannea, hän kulkee luonnossa kuunnellen ja koskettaen. Hän toivoo myös saavansa Jumalasta apua rukoillessaan. Kun odottelu ei auta, Maija päättää käskeä kunnioittamaansa luonnonolentoa siinä toivossa, että tilanne ratkeaisi Maijan eduksi. Elokuva antaa ymmärtää, että syystä tai toisesta luonto tottelee Maijan pyyntöä.

Maijan ja Jannen näytetään harrastavan yhdyntää ainoastaan kerran, elokuvan loppupuolella¹⁷⁹ – oletettavasti tästä kerrasta syntyy heidän viimeinen lapsensa Johanna. Piia Hietamies toteaa pro gradussaan, miten kirjasarjassa viitataan myös vain yhden kerran yhdyntään. Tämä tapahtuu silloin, kun pariskunnalla on kolme lasta.¹⁸⁰ Kirjan kohtauksessa ei puhuta asiasta suoraan, vaan Blomqvist puhuu esimerkiksi hyväilystä. Maija pohtii, näkiköhän heitä kukaan, johon Janne vastaa ”Jumala näki”.¹⁸¹ Siinä missä Blomqvistin romaanissa seksiä ei edes mainita, Lymin elokuvassa itse aktia näytetään. Blomqvist on pohtinut aikanaan Maijan tarinan suosioksi sitä, että ”ihmiset ovat väsyneet ja kyllästyneet seksiin ja väkivaltaan: he kaipaavat luontoon ja saaristoon”.¹⁸² Lymin versiointi normalisoi yhdynnän representaatiota, eikä se sulje luonnon ja saariston kaipuuta ulos.

¹⁷⁸ Suom. Kokko.

¹⁷⁹ Elokuvan alkupuolella kuvataan pariskunnan hääyötä, jolloin he yrittävät harrastaa yhdyntää, mutta lopettavat sen nopeasti kesken.

¹⁸⁰ Hietamies 2001, 46.

¹⁸¹ Blomqvist 2014 (1969), 278.

¹⁸² Hietaranta & Lepola 1977, 47.

Maijan ja Jannen harrastaessa seksiä, musiikin lisäksi kuulija-katsoja kuulee aaltojen osuvan rantakallioon ja kiviin, joiden äärellä pariskunta on. Tutkija Kirsi Pohjola-Vilkunan mukaan yhdyntää on harrastettu kodin ulkopuolella, esimerkiksi juuri luonnossa, sillä pariskunta on voinut kokea tämän rauhalliseksi ja yksityiseksi tilaksi.¹⁸³ Luontosuhteen tarkastelun kannalta on merkittävää, että Lymi on halunnut ainoan esitettävän yhdyntäkohtauksen tapahtuvan juuri luonnossa. Elokuva esittää luonnon niin turvallisena ja merkittävänä paikkana, että siellä on voitu harrastaa seksiä. Näin elokuvan esitys mukailee tiedettyjä näkemyksiä yhdynnän harrastamispaikoista 1800-luvun Suomessa. Luonnossa henkilöhahmot ovat myös sosiaalisen kontrollin ulkopuolella. Siellä he saavat itse määrittää, onko harrastettu yhdyntä nautinnollista vai velvoitettua ja oletettua, kuten häyönä.

Musiikilla sidotaan pitkä ajanjakso yhteen, minkä kyseinen yhdyntäkohtaus päättää. Kyseistä tilannetta kuvastaa kaksi musiikkikappaletta. *Driftwood*¹⁸⁴ soi, kun Maija kannustaa Jannea hakemaan uutta lainaa kaljaasia varten. Duurivoittoisen kappaleen musiikki voimistuu, kun kaljaasia rakennetaan. Aikaa on kulunut ainakin vuosi, sillä pienin lapsi Gabriel on kohtauksien välillä kasvanut. Duurivoittoiset laulut näyttävät toistuvan, kun elokuvan tarina kuvastaa Maijan ja Jannen onnellisuutta sekä arjen pieniä iloja. Niiden aikana aikaa kuluu viikkoja tai kuukausia – musiikki osoittaa ajan kulumista ja henkilöhahmojen (Maijan) tyytyväisyyttä ja onnellisuutta. Kappaleen nimenmukaista ajopuuta on kerätty rannoilta rakennusmateriaaliksi, ja sitä on voitu hyödyntää myös kaljaasin rakentamisessa. Kaljaasin rakentaminen kuvastaa uuden elämänvaiheen alkamista Myrskyluodolla – kaljaasin myötä rahatilanne paranisi, elämästä tulisi vielä tasaisempaa ja onnellisempaa.

Musiikki soi taustalla, kun Janne opettaa lapsia kalastamaan. Perheen peratessa kaloja, Janne katsoo Maijaa pitkään: huolimatta vuosien tuomista rypyistä, hän katsoo ihastellen vaimoan ja lastensa äitiä. Musiikki on muuttunut aikaisempaa herkemmäksi ja hiljaisemmaksi. Maijan lisäksi musiikki kuvastaa Jannen tunteita. Huomaamattomasti musiikki vaihtuu kappaleeseen *Driftwood II*, kun Maija ja Janne lähtevät lasten luota kahdestaan pois. Maria kysyy, mihin he menevät, johon Janne toteaa: Pitää käydä tarkistamassa selän puolelta, onko ajopuita. Näin kappaleiden nimet saavat merkityksen tarinallisesti. Maijan ja Jannen näytetään menevän rantakallion ääreen. Musiikki voimistuu, kun he suutelevat ja riisuvat toisiaan – se on harvoja kertoja, kun musiikki peittää elämisen äänet alleen täysin. Tämä kuvastaa pariskunnan

¹⁸³ Pohjola-Vilkuna 1995, 80.

¹⁸⁴ Suom. Ajopuu.

tunteiden vahvuutta toisiinsa: ympärillä oleva maailma katoaa heidän ollessa yhdessä. Kuulija-katsoja vastaanottaa musiikkia pitkälti esitietoisesti, mikä tekee siitä tehokkaan osaväliseen katselukokemukseen. Kuulija-katsoja samaistuu musiikin ehdottamaan kuulokulmaan usein itse tajuamatta tätä.¹⁸⁵ Kun duurivoittoinen musiikki on ainoa tarjottu äänimaisema kohtauksessa, mieltää kuulija-katsoja helposti kohtausten positiiviseksi ja onnelliseksi.

Elokuvan viimeinen kohtaus on musiikillisesti sekoitus säveltäjien Porran ja Mårtensonin käsialaa. Vanhan Maijan poistuessa Myrskyluodolta taustalla soi kappale *Way Home*¹⁸⁶, joka on säveliltään lähes identtinen aiemmin kuullun *Bonfire* kanssa. Molemmista kappaleista syntyy miellelyhtymä Mårtensonin melodiaan niiden sisältäessä samoja sävelkulkuja. Kyselin Porralta sähköpostin välityksellä kappaleiden yhtäläisyyksistä, johon hän vastasi seuraavanlaisesti:

Mahdolliset yhtäläisyydet ovat täysin sattumaa, sillä sekä *Bonfire* että *Way Home* oli sävelletty erikseen ennen kuin tiesin, että olen tekemässä musiikkia Myrskyluodon Maija -elokuvaan.¹⁸⁷

Way Home ja *Myrskyluodon Maijan* kappaleiden asettaminen peräkkäin on ollut harkittu keino saada sidosteisuutta Porran sävellyksille sekä lopussa kuultavalle Mårtensonin sävellykselle.

”Kotimatka” viittaa elokuvan seuraavaan kohtaukseen, jossa kuollut Maija kohtaa jälleen Mikaelin ja Jannen. Tämän kohtauksen äänimaisemassa soivat aaltojen pauhina sekä Mårtensonin sävelmän tunnusomainen piano-osuus. Elokuvan lopputekstien alkaessa sävelmä päästetään valloilleen, ja pianon lisäksi soivat esimerkiksi erilaiset jousisoittimet.

Useassa elokuvaa käsittelevässä lehtiartikkelissa nousee esille, miten Mårtensonin säveltämän tunnussävelen *pitikin* kuulua elokuvaversiossa.¹⁸⁸ Lymi ei olisi sävelmää tarvinnut versioonsa, mutta tuotantoyhtiöltä tuli tähän toive. Lymi onkin todennut Mårtensonin kappaleen eroavan elokuvan muusta musiikista, ja kappaleen soimisen elokuvan lopussa olevan ”oikein tyylikäs ratkaisu”.¹⁸⁹ Uskallan väittää, että erityisesti moni televisioelokuvan nähneistä odottivat Mårtensonin tunnussäveltä osaksi elokuvaa. Myös nuoremmille sukupolville se lienee kaikista tuu-
tuin ja assosiaatioita herättävin tekijä.

¹⁸⁵ Välimäki 2008, 13.

¹⁸⁶ Suom. Kotimatka.

¹⁸⁷ Porra 8.3.2026, sähköpostiviesti. Tutkielman kirjoittaja muokannut tarpeensa mukaan tekstiä.

¹⁸⁸ Esim. Eronen 2023, 115. Björkbacka 2024, 9. Avola 2024, 28.

¹⁸⁹ Kuosmanen 2024, 22.

Musiikkitieteilijä Eero Tarasti on koonnut yhteen tulkintoja siitä, voiko musiikki olla merellistä. Hän mainitsee musiikin ja meren yhtäläisyyksiä – molemmat virtaavat eteenpäin, ne voivat pysähtyä täyteen tyyneyteen, mutta myös ärtyä raivoisaan kiihkoon. Jotta ymmärrämme taiteen – tässä tapauksessa musiikin – merelliseksi, tarvitsemme teoksen nimen tai kontekstin, jossa se esitetään, luovan meille mielikuvan siitä, mitä musiikki esittää tai mihin se kuuntelijan johdattaa.¹⁹⁰ Elokuvan tapauksessa Porran kappaleet voi kokea merelliseksi kontekstin kautta. Tarasti on maininnut esimerkkiteoksen, jossa ”[--] meren läheisyys muodostaa itse tapahtumien emotionaalisen resonanssipohjan”.¹⁹¹

Viimeistään *Perilous journey* johdattaa kuulija-katsojan kokemuksen merelliseksi niin äänimaiseman kuin katsotun avulla. Alati kuuluva aaltojen liplatus sekä lokkien huuto useiden kappaleiden aikana vahvistavat mielikuvaa musiikin merellisyydestä. Kuten Tarastikin mainitsee: ”[--] kun kuulemme, että jokin musiikki on tarkoitettu kuvaamaan jotain, niin se muuttuu silmissämme: alamme kuulla siinä asioita, joita emme kuulleet aiemmin”.¹⁹²

Mårtensonin televisiosarjaan säveltämää musiikkia on luonnehdittu merelliseksi sekä suomenruotsalaista saaristoa kuvailevaksi.¹⁹³ Välimäki on meriteemaista musiikkia nimittänyt lassemårtensonmaiseksi tai myrskyluodonmajamaiseksi, jossa ominaista on melodian aaltoilevaisuus sekä lautasten käyttö, joka kuulostaa aaltojen loiskahdukselta.¹⁹⁴ Tätä aaltojen ääntä on kuultavissa niin Porran versioinnissa Mårtensonin kappaleesta kuin erityisesti tätä muistuttavista kappaleista *Bonfire* ja *Way Home*. Näin melodiat eivät vain muistuta toisiaan, vaan solmiutuvat kaikki kattokäsitteen *meriteema* alle. Porra on myös sanojensa mukaan ammentanut sävelmissään omista mereen liittyvistä kokemuksistaan.¹⁹⁵

Sen lisäksi, että moni kuulija-katsoja on odottanut Mårtensonin kappaletta, palvelee se Porran sävelten pyrkimystä luoda Maijan mielenmaisemaa ja ympäröivää luontoa kuvaava yhdistelmä. Mielikuva Porran musiikin merellisyydestä muodostuu kuulija-katsojalle viimeistään Mårtensonin kappaleen soidessa, jolloin kuuntelukokemus ikään kuin täydentyy monelle. Lisäksi kappaleen herkkyyys palvelee myös Lymin tarinankerrontaa: ellei Maijan ja Jannen

¹⁹⁰ Tarasti 2003, 155–156.

¹⁹¹ Tarasti 2003, 161.

¹⁹² Scrutonista Tarasti 2003, 156.

¹⁹³ Merellisyydestä Huttunen 2007 & saaristosta Siivosen sanoin Klinkman 2008, 100–101.

¹⁹⁴ Välimäki 2008, 165.

¹⁹⁵ Knuutila 2024, 19.

kohtaaminen jo valmiiksi itkettänyt, saa Mårtensonin sävellyksellä todennäköisesti kyynelkanavat auki.

3.2 Luonnosta käytävä dialogi

Elokuvan äänimaisemassa musiikin lisäksi on paljon hahmojen keskinäistä puhetta, dialogia. Henkilöhahmon luonteenpiirteet sekä suhde muihin ihmisiin tulee paljolti esille juuri dialogin kautta. Dialogia tarkastellessa on hyvä kysyä, miksi henkilöhahmot puhuvat heille annetulla tavalla.¹⁹⁶ Moni elokuvassa kuultava dialogi on noussut tässä tutkielmassa jo aiemmin esille. Ne ovat liittyneet aina jollain tavalla uskomusolentoihin – joko ihmiset ovat käyneet vuoropuhelua niistä tai sitten ihminen on pyrkinyt käymään keskustelua olentojen kanssa. Toiston välttämiseksi en näitä kohtauksia ala käymään uudelleen läpi. Teen kuitenkin nostoja siitä, ketkä näitä keskusteluja elokuvassa käyvät, jotta henkilöhahmojen mahdollisesti keskenään erilaiset luontosuhteet tulevat esille. Teen lisäksi tässä alaluvussa nostoja dialogista, josta käy ilmi henkilöhahmojen suhde luontoon muilla tavoin.

Ympäristötutkija Ville Lähde on todennut, että ”yhden yhtenäisen luontosuhteen sijaan kulttuureista löytyy erilaisia ja jopa keskenään ristiriitaisia suhteita eri ympäristöihin”.¹⁹⁷ Tämä näkyy myös elokuvassa. Henkilöhahmon puhuessa uskomusolentoista tai uskomusolentoille, on lähes poikkeuksetta kyseessä Maija tai tämän jälkeläinen. Tämä kuvastaa näiden uskoa olentoihin sekä näin myös läheistä luontosuhdetta. Janne ei alun perin perusta uskomusolentoista. Hän ymmärtää näiden olevan Maijalle tärkeitä, ja ottaa tämän opit vastaan.

Jannen puhuessa luonnosta, nousee dialogissa esille esimerkiksi Myrskyluoto. Hakiessaan lainaa talonrakennukseen, Jannen puheessa korostuu Myrskyluodon taloudelliset hyödyt: [Pystyn maksamaan lainan takaisin] työllä. Myyn lähes kaiken pyytämäni. Olen merellä aamusta iltaan. Ja Myrskyluoto on hyvä hylkeenpyyntiäkin ajatellen.¹⁹⁸ Talusaspekti tulee myös esille myrskyn noustessa, ja Jannen lähtiessä vesille Maijan pyynnöistä huolimatta. Maija pyytää tämän olevan varovainen, johon Janne vastaa ”ja saada kalaa”. Dosentti Katriina Siivosen mukaan ”saaristossa elävät eivät juuri kulje merellä huvikseen.”¹⁹⁹ Jannen huomion täytyy

¹⁹⁶ Dialogi, tieteenmipankki.fi.

¹⁹⁷ Lähde 2012, 108.

¹⁹⁸ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:27:07-00:27:18].

¹⁹⁹ Siivonen 2008, 231.

keskittyä luonnossa siihen, miten siitä hyötyy, ja miten siitä saa elannon – muuten laina ei tule maksetuksi, eikä hänen perheensä saa syödyksi.

Kristinusko ja kristillinen ajattelu ovat vaikuttaneet ihmisten eläinkäsityksiin vuosisatoja. Eläimien käyttöä ravintona ja muina hyödynlähteinä on perusteltu esimerkiksi dualistisella ajattelutavalla. Sen mukaan ihminen on luotu Jumalan kuvaksi ja eläin ihmistä varten. Sielullisen ihmisen on katsottu olevan oikeutettu kohdella sieluttomaksi tulkittuja eläimiä tahtomillaan tavoilla.²⁰⁰ Kristinuskon ajattelun lisäksi Jannen puheista korostuu jo mainitsemani hyötyajattelu. Elokuva esittää kalastamisen ja hylkeenpyynnin oikeutettuina normeina, joita saaristolaisen vain pitää tehdä elääkseen. Tällöin eläimet ovat ihmisen toiminnan kohteina, ihmistä ja tämän elantoa sekä eloonjäämistä varten. Elokuva ei siis pyri herättämään kuulijakatsojassa ajatuksia siitä, onko kalastaminen oikein vai ei. Se esittää kalastamisen oikeutettuna, Myrskyluodolle kuuluvana elämäntapana.

Myrskyluoto nousee esille myös Jannen ja Maijan välisessä dialogissa, kun Janne kertoo heidän muutostaan sinne.

Janne: Minä... olen katsonut meille paikan. Sen nimi on Myrskyluoto. [--] Minulla ei ole täällä mitään. En peri tilaa enkä navettaa. Minun täytyy rakentaa jotain omaa. Jotain meille.

Maija: Miksi sinne asti? Anna, äiti ja isä, pikkuveljet, Vanha-Olle ja Vallborg jäävät tänne.

Janne: Niin. Mutta sieltä saa kalaa. Siellä saa luoda sellaisen maailman kuin haluaa. [--] Ja siellä on kaunista. Aivan tyhjää ja vapaata. Merta loputtomiin. Ja tuulta. Ja aurinkoa. Ja se olisi vain meidän. Se kaikki.²⁰¹

Taloudellinen tai elannollinen hyöty, kala, nousee jälleen Jannen puheissa esille. Tämän lisäksi hän korostaa Myrskyluodon merkitystä kauniina, tyhjänä ja vapaana paikkana, joka olisi Maijan ja Jannen. Omistusmuodon käyttäminen luonnosta puhuttaessa viittaa ajatusmalliin, jossa luonto nähdään omistettavana asiana, objektina.

Karoliina Lummaa, Mia Rönkä ja Timo Vuorisalo ovat todenneet toimittamansa kirjan *Monitieteinen ympäristötutkimus* johdannossa: Sillä, mitä luonnosta tai ympäristöstä ajattelemme, on välittömiä ja välillisiä vaikutuksia ei-inhimilliseen maailmaan, ja nämä vaikutukset puolestaan heijastuvat monin tavoin takaisin meihin.²⁰² Jannen nähdessä luonnon objektina sekä

²⁰⁰ Aaltola 2004, 24–25.

²⁰¹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:36:50-00:38:40].

²⁰² Lummaa & Rönkä & Vuorisalo 2012, 15.

hyödynlähteenä voi tämä johtaa hänen osaltaan luonnon riistoon sekä hyväksikäyttöön. Elokuva ei kuitenkaan näytä, että Janne kohtelisi luontoa näin. Esimerkiksi kalastaminen, talon rakentaminen (joka vaatii puiden sahaamista, kaatamista, muovaamista) sekä kalojen perkaaminen näytetään kaikki asioina, joita Myrskyluodolla täytyy tehdä elääkseen. Luontoa ja sen antamia resursseja kuvataan käytettävän vain tarpeen vuoksi ilman, että niitä riistettäisiin ja tuhottaisiin.

Ajatusmallia, jossa nähdään, että ihminen ei ole ylivertainen suhteessa ei-inhimilliseen, kutsutaan posthumanistiseksi. Posthumanismin pyrkimys on päästä eroon humanismin ihmiskeskeisestä lähestymistavasta, jossa ihminen on usein vastakohtainen suhteessa ei-inhimilliseen, esimerkiksi muihin eläviin olentoihin.²⁰³ Myrskyluodolla asuvat Maija ja Janne perheineen ilmentävät elokuvassa tällaisia posthumanistisia käsityksiä ihmisen ja ei-inhimillisen suhteesta.²⁰⁴ Erityisesti Maijan henkilöhahmon esitetään kunnioittavan ympäröivää luontoa. Merkittävänä poikkeuksena voi nähdä kohtauksen, jossa Maija vaatii Jannea Veenemon luota meriltä kotiin.²⁰⁵ Maija käyttäytyy kuin olisi ylivertainen suhteessa Veenemoon. Tämän kuvataan tapahtuvan siksi, että Maija pelkää Jannen puolesta – ei siksi, että hän oikeasti kokisi yliver-
taisuutta.

Elokuva esittää myös henkilöhahmoja, joiden suhtautuminen luontoon on erilainen kuin Maijan ja Jannen. Tämä käy esille esimerkiksi kohtauksessa, jossa Krimin sodan aikana Myrskyluodolle asumaan asettuneet brittisotilaat ovat päättäneet teurastaa Tulppaani-lehmän. Maijan kielloista ja estoista huolimatta lehmän ”hihnasta” pitelevä sotilas ei päästä irti. Hän on jo ker-
ran työntänyt Maijan sivuun, kun hän ottaa Maijan huivista sekä hiuksista kiinni sanoen: Lehmästä tulee meille hyvä ateria. Sinä et estä meitä. Syömme juhla-aterian. Vai pitääkö sinutkin teurastaa? Vaikka lehmä ei kuulu brittisotilaille, he ovat päättäneet omaksi asiakseen sen koh-
talosta määräämisen.

Alun perinkin sotilaat ovat sotatilanteen turvin julistaneet luodon ”Hänen majesteettinsa nimiin”. Asiat, jotka eivät selkeästi kuulu heille, he narratiivin mukaan vain *ottavat* itselleen. Tutkija Leena Rossi on esittänyt, että ”yksilön kulttuuristaan omaksumat arvot, asenteet ja merkitykset nivoutuvat ympäristökokemuksiin”.²⁰⁶ Sotilaiden ajatus paikan ottamisesta

²⁰³ Lummaa & Rojola 2015, 14.

²⁰⁴ Posthumanistista ajattelua ei ole ollut nykyisenkaltaisena 1800-luvulla. Ajattelu ilmeneekin juuri Maijan, Jannen ja lasten henkilöhahmoille kirjoitetussa tavassa kohdella heitä ympäröivää luontoa.

²⁰⁵ Ks. tutkimuksesta alaluku 2.1.

²⁰⁶ Rossi 2004, 234–235.

itselleen kumpuaa heidän kulttuurissaan olevista arvoista ja asenteista. Viktoriaanisena aikakautena brittiläinen imperiumi laajeni merkittävästi sotien ja uusien siirtomaiden myötä.²⁰⁷ Iso-Britannia olikin maailman johtava merivalta.

Lehmästä ja Maijasta päästetään irti vasta, kun paikalle saapunut yliluutnantti näin alamaisiaan käskee. Elokuva esittää, että brittisotilaille ei ole ymmärrystä tai kunnioitusta ei-inhimillisiä, toisia lajeja, kohtaan. Ideasta vahingoittaa Maijaa sotilaat luopuvat ensin, sillä tämä on ihmisen. Ei-inhimillisen lehmän syömisen on sotilaiden päätavoite, eikä tavoitteesta luovuta ilman sanallista taistelua. Lopulta ajatuksesta vahingoittaa sekä inhimillistä että ei-inhimillistä luovutaan ainoastaan siksi, että näin käsketään. Yliluutnantinkaan ei kuvata olevan huolestunut itse lehmästä eli ei-inhimillisestä, vaan siitä, millainen Maijan eli inhimillisen, reaktio tilanteeseen on.

Sotilaille, ainakaan tilannetta johtavalla, ei ole kunnioitusta Maijaa tai tämän omistamaa lehmää kohtaan. Se, miten kyseinen sotilas ajattelee lehmästä ja Maijasta, heijastuu hänen puheeseensa ja käyttäytymiseensä. Viattoman luontokappaleen sekä pahoinpidellyn naisen alistettavuus tuovat sotilaille tyydytystä. Nämä seikat myös viestivät kuulija-katsojalle sotilaan luontosuhteesta, että se ei ole kunnioittava. Aiemmin mainitut riisto ja hyväksikäyttö tapahtuisivat, ellei ylempi auktoriteetti puuttuisi asiaan. Se, millaista riistoa luontoa ja sen eläimiä kohtaan tapahtuu ”kuvaruudun” ulkopuolella, jää vain arvailtavaksi.

Kohtauksessa Maija puhuu ruotsia, sotilaat ja yliluutnantti englantia, eivätkä he ymmärrä toisiaan. Maijan puheet lehmästä toimivatkin ensisijaisesti kuulija-katsojalle tunteiden herättäjänä. Suomennoksessa Maija puhuu lehmästä yksikön kolmannessa persoonassa se-muodossa, mikä on vakiintunut käytäntö eläimistä ja asioista puhuttaessa. Ruotsiksi Maija käyttää sanaa *henne*, jota ruotsin kielessä käytetään yksikön kolmannessa persoonassa naisesta.²⁰⁸ Maija puhuu siis lehmästä kuin ihmisestä, *hänestä*, mikä viittaa lehmän olevan hänelle tärkeä muutenkin kuin elinkeinollisessa mielessä. Lehmä on myös saanut nimen, Tulppaani. Nimetty eläin käsitetäänkin omana persoonaan, jolloin se erottuu muista samaan lajiin kuuluvista.²⁰⁹

Sotilaat joutuvat välillä myös poistumaan taisteluun Myrskyluodolta. Krimin sodan tuottamaa kauhua ihmisille kuvataan kuulija-katsojalle sotilaiden palatessa taistelultaan Myrskyluodolle.

²⁰⁷ Krimin sodassa oli lisäksi Venäjää vastaan Ranska, joka toimi Ahvenanmaalla Ison-Britannian rinnalla. Ison-Britannian lailla Ranska laajeni siirtomaiden myötä.

²⁰⁸ Eläimistä käytettäisiin yleensä suvun mukaan sanoja den tai det, suom. sen, sitä, sille.

²⁰⁹ Kaarlenkaski & Saarinen 2013, 149.

Rantakallio täyttyy verisistä ihmisistä, ruumiista ja kivusta huutavista haavoittuneista. Kun Maija hoitaa haavoittunutta yliluutnantti Wilsonia, Wilson toteaa:

Tämä kaikki on pelkkä aukko ihmisyydessä. Upseerin kunnia... ja kuninkaallinen tappokone. Mieheni eivät saa nähdä minua tällaisena. Jos he näkevät minut tällaisena, he tappavat minut. He ovat eläimiä. Minä olen eläin. Olemme kaikki eläimiä. Sota tekee sellaista ihmiselle, tiedätkö.²¹⁰

Eläimet ovat perinteisesti edustaneet länsimaalaiselle ihmiselle toiseutta.²¹¹ Tämä on johtanut luonnon ja eläinten riistoon, eikä ajatukselta, että ihmiset olisivat hierarkkisia suhteessa toisiinsa, ole vältytty. Wilsonin puheet sotivista ihmisistä eläiminä voi tulkita niin sotilaita kuin eläimiäkin vähätteleväksi ja halventavaksi. Diskurssissa ihmisiä on usein verrattu eri eläimiin, ja ominaisuuksien mukaan on voinut olla ”ovela kuin kettu” tai ”tyhmä kuin pässi”. Eläinmetaforiin liittyykin emotionaalisuus sekä usein pejoratiivisuus eli halventavuus.²¹²

Ei-inhimillisistä olennoista ja eläimistä käytävän dialogin lisäksi luonto nousee esille henkilö- hahmojen puhuessa elokuvan keskeisimmistä tapahtumamiljööstä, Myrskyluodosta. Janne puhuu, miten pariskunnan yhteinen paikka löytyy Myrskyluodolta. Dosentti Riitta Laitinen on määritellyt tilan tai paikan²¹³ kokemista siten, että ”kaikki ihmisten tai asioiden kohtaaminen tapahtuu jossain tilassa tai paikassa”. Huolimatta paikan kokemuksen yksilöllisyydestä, on sen tutkiminen kannattavaa koko kulttuurin tutkimisen kannalta.²¹⁴ Vaikka elokuvassa kuvatut tavat kokea paikkoja ovat enimmäkseen kuviteltuja ja elokuvaa varten luotuja, kuvastavat ne silti yksilön tapaa muodostaa mielikuvia ja kokemuksia näistä. Kuulija-katsoja voi siis samaistua elokuvassa esitettäviin kokemuksiin ja niistä syntyviin tunteisiin huolimatta näiden fiktiivisyydestä.

Lymi on tavoitellut tätä samaistumista omien sanojensa mukaan kuvaamalla esimerkiksi sitä, miltä meri tuntuu. Hänen mukaansa henkilöahmot ovat ”aivan kuten me, mutta vain eri ajassa”.²¹⁵ Usea kuulija-katsoja voi samaistua yhden subjektin, esimerkiksi Maijan,

²¹⁰ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:49:00-01:49:35].

²¹¹ Hakkarainen 2018, 105.

²¹² Nuutinen 2023, 15.

²¹³ Käytän jatkossa näistä kahdesta sanasta ainoastaan sanaa ”paikka”. Sanaa hyödynnetään tarkastelemassani dialogissa, joten sen käyttö tuntuu luontevalta. Lisäksi paikkaa ja tilaa voi pyrkiä määrittelemään toisistaan eroaviksi, mutta tätä on vaikea määrittellä (ks. esim. Laitinen 2004, 6–9.). Kyseisten käsitteiden määrittely ei ole myöskään keskiössä työssäni.

²¹⁴ Laitinen 2004, 1, 3.

²¹⁵ Lymi, Tiina: Ohjaajan sana. Sivulla ”Myrskyluodon Maija”, solarfilms.com.

kokemuksiin niin paikasta kuin niistä tunteista, joita paikat, esineet ja luonto tuottavat. Tällöin subjektiivisen kokemuksen voi ajatella muovautuneen yhteisön kokemukseksi.

Fyysisyyden lisäksi paikka voi olla myös abstrakti, henkinen käsite.²¹⁶ Jannen kertoessa Maijalle Myrskyluodosta he molemmat tietävät tämän olevan oikea paikka. Ainoastaan Janne on käynyt siellä, joten hänen subjektiiviset kokemuksensa ohjailevat sekä Maijan että kuulijakatsojan mielikuvia Myrskyluodosta. Ne antavat siis merkityksiä Myrskyluodolle, eikä se ole enää ainoastaan sana tai paikka muiden joukossa. Näin myös juonesta ennestään tietämätön kuulijakatsoja saa merkityksen elokuvan nimelle: *Myrskyluodon Maija* asuu Myrskyluodolla. Jannelle Myrskyluodosta on jo ehtinyt syntyä ajatus *meidän* paikkanamme ennen pariskunnan muuttoa.

Krimin sodan aikana sotilaiden poistuessa saarelta yliluutnantti Wilson näkee paikan merkityksen Maijalle sanoen hänelle: No niin, Maija. Taidat vihdoinkin saada *saaresi* takaisin.²¹⁷ Paikan merkitys korostuu kuulijakatsojalle Maijan isän vaatiessa tätä ja lapsia palaamaan Myrskyluodolta Vestergårdiin kahdesti. Ensiksi tämä tapahtuu sodan päätyttyä Jannen ollessa vielä poissa. Maija toteaa isälleen: Me odotamme Jannea täällä. Tämä on meidän kotimme. Toisella kerralla Janne on kuollut, mutta Maija vastaa isälleen:

Me jäämme Myrskyluodolle. [--] Täällä on kaikki, mitä rakastan. Myös ne, joita ei enää ole. Miten voisin jättää heidät tänne?

Näin ajan myötä Myrskyluodosta on muotoutunut Maijalle paikkana tärkeä. Erityisesti Myrskyluodolle annetut merkitykset ovat Maijalle tärkeitä, kuten ne ovat olleet Jannellekin. Jos Maija ja Janne olisivat muuttaneet jonnekin toisaalle ja muodostaneet muistonsa ja kokemuksensa siitä paikasta, olisi siitä tullut heille merkittävä. Täten paikalla ei ole ensisijaista merkitystä, vaan kokemuksilla ja muistoilla sekä sille annetuilla merkityksillä.²¹⁸

Elokuvassa kuulijakatsoja näkee pisimmällä aikavälillä Maijan suhtautumisen häntä ympäröivään luontoon ja eri paikkoihin. Tämän lisäksi esimerkiksi Jannen ja brittisotilaiden kokemukset paikasta ja luonnosta nousevat esille dialogin avulla. Dialogi osoittaa, miten asumisympäristönä saaristo vaikuttaa Maijan henkilöihahmon luontosuhteeseen siten, että Maijan

²¹⁶ Perheentupa 2004, 55.

²¹⁷ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:52:52]. Kursivointi kirjoittajan omasta toimesta.

²¹⁸ Ks. esim. Sallinen 2004, 85.

suhde luontoon muovaantuu läheisemmäksi Vestergårdista Myrskyluodolle siirryttäessä.²¹⁹ Molemmissa hän kunnioittaa luontoa, käy keskustelua henkiolentojen kanssa ja näkee sekä syntymää että kuolemaa. Myrskyluodolla hän kuitenkin tuntee olevansa kotona – siellä hän on saanut opettaa Jannelle ja jälkikasvulleen kansanuskosta, kuulla meren aaltojen pauhinan ja tuntea tuulen kasvoillaan merilintujen huutaessa taustalla.

3.3 Sota Myrskyluodolla ja Maijan resilienssi

Miesjoukko saapuu veneellä Myrskyluodolle, ja Janne pyytää Mariaa viemään pienempiä lapsia sisälle. Miehet kertovat Jannelle ja Maijalle:

Ne aikovat tuhota rannikon linnoitukset. Bomarsundin ja kaikki. Ja jokaisen, joka ei heitä tässä auta, ne lahtaavat. Sellainen on engelsmanni. Jokaisen pitäisi olla heitä vastustamassa. Kaikki nämä kummelit ulkosaarista otetaan pois. Ei niitä sentään auttaa tarvitse.²²⁰

Sota on tullut saaristoon, ja se on lähestymässä myös Myrskyluotoa. Ensimmäistä kertaa elokuvassa on siis paikannettavissa vuosiluku, eletään todennäköisesti vuotta 1854. Tällöin brittilaivasto, ”engelsmanni”, saapui Itämerelle osana Krimin sodan taisteluita. ”Itämeren alueella laivaston toiminta kohdistui käytännössä pääsääntöisesti Suomen rannikoille”.²²¹ Kertoessaan lähestyvistä vaarasta miehet tuhoavat mainitsemansa kummelin, mikä on ”rannalle rakennettu, valaisematon turvalaite, joka toimii karkean paikannuksen apuvälineenä”.²²²

Janne: Minä en kyllä ajatellut osallistua. En puoleen enkä toiseen. Olen ahvenanmaalainen. En suomalainen, en venäläinen, en ruotsalainen.

Mies: Täytyy sitten tehdä se mitä pitää ilman apuasi. Tämä on pitkä sota, joka ulottuu melkein koko maailmaan. Täällä sotivat venäläiset ja engelsmannit. Melkein koko Eurooppa Krimiltä Itämerelle. Ja sinä ajattelet, että voit jättäytyä ulkopuolelle.

Janne: Saatana! Kai minä sitten...²²³

²¹⁹ Vestergård sijaitsee myös saaristossa, mutta Myrskyluoto sijaitsee ulkosaaristossa, johon kulkeminen on haastavampaa. Tämän lisäksi Maija ja Janne ovat Myrskyluodon ainoat asukkaat, jolloin ihmisen kädenjälki saarella näkyy vain heidän kauttaan. Vestergårdilla kuvataan asuvan useampia kyläläisiä. Tällöin saaristoa on enemmän muokattu ihmisen toimesta.

²²⁰ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:11:50-01:12:43].

²²¹ Johnsson 2013, 11.

²²² Liikennevirasto 2014: Vesiväylien turvalaitemääritelmät, liikennevirasto.fi (arkistoitu).

²²³ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:12:44-01:13:20].

Keskustelu sotaan osallistumisesta, oli se sitten brittisotilaiden menestymisen sabotointia tai itse sotimista, jää miesten väliseksi. Maija on läsnä, mutta ainoastaan hänen ilmeensä sekä eleensä kertovat kuulija-katsojalle ja häntä katsoville henkilöahmoille hänen mielipiteistään. Hän näyttää pelokkaalta, ja Jannen kieltäytyessä ensin auttamasta, Maija näyttää jopa hieman vihaiselta. Kohtaus on yksi harvoista, jossa se, mitä Janne tuntee ja ajattelee, on suuremmissa osassa kuin Maijan. Maija on paikalla ainoastaan siksi, että hänen pitää olla kuulemassa keskustelu, jotta kuulija-katsojakin kuulee sen.

Se, miten miehet kertovat sodasta Maijalle ja Jannelle, tuntuu anakronistiselta. Ensimmäinen Ahvenanmaan saaristossa tapahtunut hyökkäys kohdistui juuri Bomarsundiin.²²⁴ Jos tämä olisi tarinallisesti jo tapahtunut, voisivat kenties paikalliset aavistaa jotain brittien suunnitelmista. Miehet vaikuttavat kuitenkin hyvin vakuuttuneilta tulevasta – kuten joku, joka käsikirjoittaa kohtausta miltei 170 vuotta myöhemmin.

Åbo Underrättelserissä kommentoitiin 4.8.1854, miten Itämeren sotaretket halutaan lopettaa vastapuolen toimesta valloittamalla Ahvenanmaa, ja Bomarsund on valittu operaation ”päänäyttämöksi”. Lehdessä oltiin optimistisia, ettei valloitus tulisi onnistumaan.²²⁵ Tiedonkulun hitaus näyttäytyy lehtiartikkelissa, sillä teksti on mitä ilmeisemmin otettu Tukholmassa 14.7. kirjoitetusta artikkelista. Tämän lisäksi artikkelista ilmenee tietämättömyys todellisuudesta. Tietokirjailija Raoul Johnssonin mukaan neljä päivää myöhemmin artikkelista (8.8.1854) Bomarsundin maihinnousu aloitetaan, ja tätä ennen liittoutuneiden laivasto oli odottanut jo yli viikon käskyä käynnistää maihinnousu.²²⁶

Myös Jannen puheessa on havaittavissa anakronismia, kun hän puhuu itsestään ahvenanmaalaisena. Itsessään se, että hän identifioituu ahvenanmaalaiseksi ei ole anakronistista, sillä ihmisten tunne paikallisesta identiteetistä on huomattavasti vanhempaa kuin tunne kansallisesta identiteetistä ja kuulumisesta. Jannen puhe tuntuu ottavan inspiraatiota iskulauseesta, jonka on väitetty tulleen kansallisen herättäjän A.I. Arwidssonin suusta: ruotsalaisia emme ole, venäläisiksi emme halua tulla, olkaamme siis suomalaisia. Todellisuudessa kyseinen lause on epähistoriallinen, ja muovaantunut J.V. Snellmanin vuonna 1861 esittämästä näkemyksestä.²²⁷

²²⁴ Johnsson 2013, 246.

²²⁵ Åbo Underrättelser 1845, 2.

²²⁶ Johnsson 2013, 268.

²²⁷ Tarkiainen: Arwidsson, Adolf Ivar (1791–1858), kansallisbiografia.fi.

Koen, että edellä mainitut, anakronismiin luisuneet vuoropuhelut, ovat elokuvan keinoja kertoa kuulija-katsojalle tälle tutuista asioista ilman, että näistä puhutaan suoraan. Epäsuoralla vihjailulla elokuvan katsoja voi ymmärtää kyseessä olevan Krimin sota, ja että sotimisivaihe Ahvenanmaalla on lähestymässä. Tämän lisäksi kansallisuusajattelua on tuotu mukaan Jannen laskiessa itsensä vain ahvenanmaalaiseksi monien kansallisuuksien joukosta. Ahvenanmaan ollessa nykypäivänä itsehallinnollinen, pääosin ruotsinkielinen alue, on nykykatsojan helppo ymmärtää Jannen puhetta ahvenanmaalaisuudesta. Puhe alueellisesta identiteetistä tuo siis samaistumispintaa kuulija-katsojille.

Vaikka kyseiset kohtaukset eivät sinällään liity henkilöhahmojen luontosuhteeseen, näen niillä kuitenkin olevan yhteyttä elokuvan pyrkimykseen luoda katsojalle uskottava, kuviteltu luontosuhde. Koen samaistumisen ja ymmärtämisen olevan isossa osassa niin kuvitellun luontosuhteen kuin Krimin sodan ja kansallisuusaatteen kuvaamisessa. Yhdistämällä todelliset historialliset tapahtumat ja ajatusmallit osaksi fiktiivistä elokuvaa, tulee myös fiktiivisistä asioista näin uskottavampia katsojille.

Ajatusta vahvistaa se, miten seuraavassa kohtauksessa Maija menee juttelemaan Mikaelille, joka istuu yksin kalliolla. Tämä on kerännyt kaarnapuuta, sulkia, kiviä ja linnunmunia eri haltijoille ja jumalille sekä Jeesukselle.

Mikael: Mikseivät haahkat pitää ääntä? Eivätkö ne uskalla?

Maija: Mikseivät ne uskaltaisi?

Mikael: Koska ne tietävät, että nyt on sota.

Maija vakuuttelee Mikaelille, että mitään hätää ei ole, sillä Mikael on antanut niin hienoja lahjoja heitä suojaaville olennoille.²²⁸ Näin tarinallisestikin todellisessa elämässä tapahtunut sota ja fiktiivinen luontosuhde sidotaan melko huomaamattomasti yhteen.

Tarinallisesti seuraavaksi juuri haahkojen näytetään lentävän parvena pois. Taustalla alkaa soimaan *Perilous journey* – se on jo kuulija-katsojalle tuttu kohtauksesta, jolloin Maija ja Janne saapuivat Myrskyluodolle. Kappaleen mollivoittoisuus vihjaa kohtauksessa, että seuraavaksi tapahtuu jotain ikävää. Musiikin soidessa perhe soutaa pienen saaren ohi, jonka ainoassa puussa roikkuu mies hirtettynä. Janne kutsuu Mikaelin ja Augustin luoksensa istumaan, ja Maija peittää pienen Hindrikin silmät kädellään. Maria, joka on jo teini-ikäinen, joutuu itse

²²⁸ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:13:43-01:14:38].

tekemään päätöksen siitä, ettei halua nähdä kuolemaa tällä tavoin. Hirtetty mies muistuttaa myös katsojaa Jannen ja miesten aiemmasta keskustelusta – vaara on lähellä.

Musiikin yhä jatkuessa Maija ja Janne makaavat sängyssä, josta Maija pyytää Jannea tulemaan mukaansa. He menevät alasti uimaan. Maija kokee luonnossa olemisen mieltä rauhoittavaksi, ja menemällä Jannen kanssa uimaan hän voi muistella onnellisia hetkiä, jolloin he yleensä ovat tehneet näin yhdessä. Luonnossa oleminen toimii pakokeinona todellisuudesta, pyrkimyksenä unohtaa lähellä olevat sodan kauheudet, joita ei pysty edes kuvittelemaan. Musiikki jatkuu, mutta hiljenee, kun Maria lukee kirjasta sotamiehen ampuvan miehen ja tytön kampaavan hiuksiaan. Kirjan diskurssi on samanlainen kuin aiemmin nähdyn keskustelun Jannen ja miesten välillä: miehet sotivat ja taistelevat, *tytöt* tekevät samalla aivan jotain muuta. Elokuva kuitenkin tulee kääntämään nämä diskurssit pääläelleen, kun sota saapuu.

Hieman ennen sotilaiden saapumista saarelle, alkaa soimaan kappale nimeltä *Show no fear*²²⁹. Janne ja Maija suutelevat onnellisina ja keskustelevat tulevaisuudesta musiikin soidessa taustalla. Elokuvaa tutkiessa on huomattavissa, miten nimi toimii enteenä – lähtiessään pakoon saarelle tulleita sotilaita Janne toteaa, että ”Maija... Nyt on koittanut se hetki, kun kumpikaan meistä ei saa pelätä”.²³⁰ Tätä ennen brittisotilaiden laivasto ampui tykistötulta, mikä sai Maijan ja Jannen huomaamaan tämän toiselta puolelta luotoa. Tykistötulen ääneen on yhdistetty kappale *Imperial Entanglement*.²³¹ Kappaleessa on kuultavissa rummun iskuja, jotka muistuttavat juuri tykinkuulan ääniä. Tämän lisäksi melodia ja rummunpärinä vie mielen sotatilanteeseen, jossa rumpalit lyövät rytmiä marssille. Kuten Välimäkikin on sanoittanut: Sodan jylinää muistuttavat bassoiskut [tässä: rummunpärinä] lyövät kuten sota lyö yksilöä: kovaa ja armotta.²³²

Ennen Jannen pakenemista hän on päivän piilossa navetassa, josta Maija hakee hänet yöllä sotilaiden ja lasten nukkuessa. Maija neuvoo Jannea ottamaan veneen, soutamaan mantereelle ja siitä edelleen Pohjanmaalle.

Janne: Ne huomaavat aamulla, että vene on poissa, ja lähtevät perään. Tai syyttävät sinua ja lapsia. Sabotöörit hirtetään.

Maija: Sitten minä vien sinut. Soudan takaisin ennen kuin ne heräävät.

²²⁹ suom. Älä näytä pelkoa.

²³⁰ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:24:22-01:24:33].

²³¹ vapaasuomennos: Majesteettinen sotkeutuminen.

²³² Välimäki 2008, 10.

Janne: Maija. Matka on liian pitkä.

Maija: Tule nyt.²³³

Janne soutaa menomatkan, ja Maijan näytetään soutavan yksin takaisin Myrskyluodolle. Sou-
tukohtaukseen on sidottu Jannen kommentti matkan pituudesta, sillä Maijan esitetään olevan
vaikeuksissa soutamisen kanssa. Maija ähisee ja huutaa soutuessaan. Pitäessään taukoa ja
haukkoessaan henkeä, Maija näyttää mietiskelevältä. Aurinko on jo nousemassa, kun Maija
saapuu kotilaiturille. Taustalla soiva kappale on muuttunut pariskunnan jäähyväisten aikai-
sesta rauhallisesta, matalaäänisestä jousisoitinmusiikista tiivistunnelmaiseksi ja nopeatah-
tiseksi. Musiikki kuvastaa Maijan olotilaa: hänellä on kiire kotiin. Kun Maija ottaa sankoon
vettä luodolla kodin ulkopuolella, musiikki lakkaa lähes seinään. Vaara on ohi, ja Maijan tun-
teet rauhoittuvat, josta musiikin lakkaaminen viestii.

Kyseisessä kohtauksessa sekä koko sinä aikana, jolloin sotilaat ovat Myrskyluodolla ja sota
on läsnä, nousee Maijasta esille resilienssi eli selviytymiskyky. Resilienssi tarkoittaa kykyä
”selvitä vaikeuksista, sopeutua muutoksiin ja kehittyä niiden seurauksena”, ja yksilöllä on ak-
tiivisesti läsnä tunne toivosta ja tulevaisuudesta.²³⁴ Toive tulevaisuudesta näkyy esimerkiksi
silloin, kun sotilaiden ollessa saarella Maija pyytää Mariaa lukemaan kirjaa. Tämä kyseen-
alaistaa, onko lukemisella muka sotatilanteessa väliä, johon Maija vastaa: Sillä on aina vä-
liä.²³⁵ Maija teki päätöksen soutaa yksin veneen takaisin, jotta Janne pääsisi turvaan. Hän ris-
keerasi oman henkensä sekä tiesi päätöksen tarkoittavan sitä, että hän huolehtii yksin perhees-
tään, kotitöistä ja elannon hankkimisesta.

Sodan kuvataan kestävän vähintään kuukausia. Brittisotilaat jäävät saarelle asumaan. He ovat
pystyttäneet telttoja, ja kesäiset maisemat vaihtuvat syksyisemmiksi. Taustalla soivan kappala-
leen nimi, *Cello Interlude*²³⁶, vihjaa, että rauhaisa yhteiselo on vain välitila. Sotilaiden kuva-
taan keskustelevan keskenään samalla, kun Maija ja Maria perkaavat kalaa ja tekevät muita
töitä. Elokuva haluaa viestiä sodan aikana vahvana olevasta naisten resilienssistä: naisten ja
tyttöjen tavallinen elämä, jopa normaalioloissa miehille tarkoitettujen töiden parissa, jatkuu
sodasta huolimatta. Samalla miessotilaat oleskelevat tai strategisoivat, ja Maijan poikalapset
istuvat tai vaeltelevat luodolla.

²³³ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:22:49-01:23:32].

²³⁴ Lipponen 2020, *Johdanto*.

²³⁵ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:31:45-01:31:59].

²³⁶ suom. Sello välisoitto.

”Kyky pyytää ja vastaanottaa apua on resilienssiä”.²³⁷ Kun sotilaat ovat olleet saarella jo kestästä talveen, Maija pyytää heiltä apua. Yhteistä kieltä ei ole kuin yksittäisten sanojen verran, mutta ilmein ja elein Maija pystyy viestimään yliluutnantille, että ei jaksakaan tehdä kaikkea yksin. ”Työtä on liikaa, ja tupa on täynnä lekottelevia miehiä. Eivät kai he kaikki työkyvyttömiä ole. Kai tekin voitte edes vähän jotain tehdä.” Merikadetti Harris kysyy yliluutnantilta, pitäisikö heidän auttaa Maijaa. He ovat kieltäytymässä avunannosta, kunnes Maija kävelee lähes kiinni yliluutnanttiin ja laskee paitaansa sanoen: Katsokaa, miten laiha olen käynyt. Mitä te siitä hyödytte, jos me kuolemme? Kuka teitä sitten passaa? Molemmat miehet poistuvat Maijan luota sanomatta mitään.²³⁸

Seuraavassa kohtauksessa Maijan kantaessa suurta pyykkikoria, aiemmin Maijaa kurittanut sotilas tulee auttamaan häntä. Ympärillä muutkin sotilaat ovat työn touhussa, ja yliluutnantti Wilson sanoo Harrisille: Käskyn uhmaaminen tai töistä laistaminen luetaan niskoitteluksi. Maija ja yliluutnantti nyökkäävät toisilleen.²³⁹ Maija sai pyytämänsä avun. ”Viha tuhoaa. Mutta järjettömienkin tekojen jälkeen edessä saattaa olla anteeksianto, jotta elämä voi jatkua”, on Lymi todennut haastattelussa.²⁴⁰ Maija on antanut sotilaille anteeksi, vaikka heidän aikaisempi käytöksensä on lähes koitunut hänen kohtalokseen. Maija toruu myöhemmin Mariaa, joka toivoo henkiolennoilta sotilaiden kuolemaa. Hän haluaa opettaa lapsilleen omia arvojaan niin luonnon kuin ihmisten kohtelusta.

Elokuva ei ihannoisi sotaa. Sodan kuvataan pysäyttävän tai tuhoavan haaveet, ajavan perheenjäsenet erilleen toisistaan. Lapset kysyvät useasti, missä isä on, ja milloin tämä voi tulla kotiin. Ei ainoastaan Maija, Janne ja lapset, vaan myös yliluutnantti ja muut brittisotilaat, joutuvat olemaan erossa rakkaistaan. Elokevassa sota on suuremmassa osassa kuin kirjoissa Lymin mukaan siksi, että ”Maijan osaksi jää paikata haava ja olla vihaamatta ketään. Näin hän ikään kuin voittaa Oolannin sodan yksin ilman väkivaltaa.”²⁴¹ Näin myös Maijan resilienssi nousee Lymin puheissa esille. Sodassa ei ole voittajia, mutta selviytyessään Maijaa voi pitää voittajana.

²³⁷ Lipponen 2020, *Resilienssi on normaalia – ja arjen ihme!*.

²³⁸ *Myrskykuudon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:36:57-1:38:56].

²³⁹ *Myrskykuudon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:39:10-1:39:50].

²⁴⁰ Rehnström 2024, 16.

²⁴¹ Rehnström 2024, 16. Huom. Krimin sodan taisteluita nykyisen Suomen aluevesillä kutsutaan ”Oolannin sodaksi”.

Lymi tuo esille myös Ukrainan ja Gazan tilanteet kuvaillessaan nykyhetkessä olevan paljon samaa kuin elokuvassa.²⁴² Hänen mukaansa elokuvassa on varsinaisen väkivallan sijasta vain sen uhkaa. ”Se on riittävää, sillä väkivaltakoneisto toimii pelon avulla.”²⁴³ Sotilaiden näytetään yhdessä kohtauksessa tulleen taistelusta. Tällöin myös yliluutnantti on haavoittunut.²⁴⁴ Kohtaus on ainoa, jossa näkyy kuolleita, verisiä ja kivusta huutavia sotilaita.

Maijan taistelu yksin väkivallattomasti sodan luomaa erikoistilannetta vastaan on inspiroiva. Se muistuttaa kuulija-katsojalle ainaisesta toivosta. Fiktion keinoin Lymi myös esittää tarinaa, jossa pääosassa on sodan jalkoihin jäävät nainen ja lapset. Maijan periksiantamattomuus ja toivo paremmasta tulevaisuudesta ovat ominaisuuksia, joita elokuva haluaa välittää kuulija-katsojalle, ja toivoo tämän samaistuvan näihin.

Elokuvassa sodan vaikutukset luontoon ovat hyvin kaunisteltuja. Kuulija-katsoja ei näe esimerkiksi saastunutta merta tai sotilaiden mahdollisesti teurastamia ja tappamia eläimiä. Tulppaani-lehmäkin säästyy kuolemalta lähes yksinomaan Maijan käskyn vuoksi.²⁴⁵ Perattavat kalat ovat Maijalle saaristolaisnaisena arkipäivää, ja ne esitetään myös katsojalle sellaisena. Lehmän teurastaminen syömisen vuoksi esitetään järkyttävänä, sillä Maija pitää sitä sellaisena – Tulppaani on hänelle rakas, eikä perhe selviäisi uutta talvea ilman sitä. Musiikki taustalla luo draamatiikkaa kohtaukseen, kun Tulppaania pyritään lahtaamaan, mutta musiikin tunnelma on seesteinen, kun Maija ja Maria perkaavat.

Edellä mainitut seikat vahvistavat ajatusta siitä, että elokuva keskittyy nimenomaan siihen, mitä Maija näkee, ja mitä hän pitää tärkeänä. Maija ja kuulija-katsoja tietävät saman verran esimerkiksi Jannen kohtalosta tai ”engelsmannien” taisteluista. Elokuva kuitenkin korostetusti esittää kuulija-katsojalle Maijan periksiantamattomana naisena. Maijan resilienssi on jotain, minkä kuulija-katsoja voi nähdä tämän käytöksessä, mutta mitä Maija ei itse välttämättä tiedosta.

²⁴² Tanskanen 2024: Tiina Lymi ottaa Myrskyluodon Maijassa paljon vapauksia – ”Anni Blomqvistin tekstin Maija on aikansa vanki”, heili.fi.

²⁴³ Rehnström 2024, 16.

²⁴⁴ Ks. tutkielmasta 3.2.

²⁴⁵ Ks. tutkielmasta 3.2.

3.4 Luonto yksin ja Maijan kanssa kuvassa

Olen tähän mennessä tutkielmassa tullut siihen tulokseen, että elokuva keskittyy Maijaan henkilöhahmona. Aina, kun elokuvassa tapahtuu juonellisesti jotain, Maija on paikalla. Hänen ilmeensä, eleensä, dialoginsa sekä taustalla kuuluva musiikki kertovat kuulija-katsojalle, mitä pitäisi katsoa, tuntea tai ajatella. Elokuvan ohjaaja Tiina Lymi on todennut, miten ”Maija ansaitsee olla elokuvan päähenkilö”. Maijaa ympäröivästä luonnosta hän on sanonut seuraavalla tavalla:

Luonto on yksi elokuvan henkilöhahmoista. Se on osa Maijaa, ja Maija elää aidossa kosketuksessa luonnon kanssa.²⁴⁶

Luonto onkin ainoa henkilöhahmo, joka näyttäytyy elokuvassa toistuvasti myös ilman Maijaa. Elokuva alkaa siten, että tuotantoyhtiö Solar Filmsin logon häipyessä näkymättömiin taustalla alkaa samalla kuulumaan aaltojenliplatusta. Elokuvan ensimmäisessä otoksessa näkyy merenpohjaa, joka on täynnä levää. Taustalle tulee aaltojenliplatuksen lisäksi pianomusiikkia. Kuva siirtyy meren pinnalle, jonka äänimaisemassa aallot iskeytyvät rantaan ja lokit kirkuvat. Kuva siirtyy vielä kerran kauemmaksi rannasta, jossa aallot ovat uhkaavampia, suurempia ja äänekkäämpiä. Aaltojen keskelle ilmestyy teksti *Stormskärs Maja*.²⁴⁷ Elokuva esittelee kuulija-katsojalle ensin luontoa ja sen äänimaisemaa, vasta sitten se kertoo elokuvan nimen ja esittelee Maijan. Näin se osoittaa molempien henkilöhahmojen merkityksellisyyttä elokuvassa.

Seuraavan kerran luonto näyttäytyy pidempiä aikoja yksin kuvassa, kun Maija ja Janne ovat matkustamassa veneellä Myrskyluodolle. Tällöin keskiössä on jälleen meri, sen pauhaavat aallot sekä ympärillä nauravat lokit. Myös rantakallioita kuvataan niin läheltä kuin kaukaa. Kirjallisuustieteilijät Markku Lehtimäki, Hanna Meretoja ja Arja Rosenholm ovat puhuneet merellä matkustamisesta fyysisen, maantieteellisesti paikannetun tapahtuman lisäksi myös henkisenä ja mielensisäisenä siirtymisenä ihmiselämän vaiheesta toiseen. ”Vesireiteillä liikkuminen laajenee todellisesta, fyysisestä matkanteosta henkiseksi kasvutarinaksi, veden kanssa ja kautta muistamiseksi”.²⁴⁸ Kohtauksessa aikaa on kulunut verrattuna edelliseen kohtaukseen, ja Maijan ja Jannen yhteinen tarina on alkamaisillaan. Molemmat ovat nuoria, mutta muutto kahdestaan ulkosaaristoon pakottaa pariskunnan kasvamaan henkisesti, yksin ja yhdessä.

²⁴⁶ Lymi, Tiina: Ohjaajan sana. Sivulla ”Myrskyluodon Maija”, solarfilms.com.

²⁴⁷ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:00:15-00:01:28].

²⁴⁸ Lehtimäki, Meretoja, Rosenholm 2018, 21.

Veden merkityksen ollessa monitasoinen, on elokuvan tekijöille ollut otollista, että Myrskyluodolle matka on käynyt vesiteitse.

Huomionarvoista on se, mitä osia luonnosta on haluttu kuvata niin yksin kuin yhdessä muiden henkilöhahmojen kanssa. Professori Lieven Ameel huomauttaa, miten ”[m]erimaisema ja saaristo on[kin] nähty enemmän suomenruotsalaisen sielunmaiseman ilmentymänä ja kontrastina suomalaiseksi sielunmaisemaksi mielletylle järvimaisemalle”.²⁴⁹ Jo kaksi ensimmäistä kohtausta, joissa luonto on pidempään yksin kuvassa, osoittavat, että merelle ja saaristolle on haluttu antaa iso rooli elokuvassa. Maija liitetään ensimmäisellä kohtauksella osaksi merellistä luontoa, vaikka tämä asuu yhä lapsuudenkodissaan Vestergårdissa. Sielläkin meri on lähellä, mutta siellä huomio kiinnittyy metsään polkuineen sekä laakeisiin peltoihin ja pihapiireihin. Elokuva tekee kuvauksillaan ja leikkauksillaan selkeän eron Vestergårdin ja Myrskyluodon luontoihin. Metsää, peltoa tai pihapiirejä ei ole olemassa Myrskyluodolla, vaan keskiössä ovat meri, kalliot ja harvempi kasvillisuus.

Saavuttuaan Myrskyluodolle Maijan näytetään katselevan ympäröivää luontoa tarkkaavaisesti kävellessään kohti navettaa. Hän katselee Tulppaani-lehmää, joka seisoo köytettynä lammin vieressä. Tämän jälkeen hän kuulee linnunpoikasen laulua, ja otos jää kuvaamaan lintua sekunneiksi. Molempien eläinten implikoidaan katsovan takaisin Maijaan. Maija myös katsoo luotoa – kuulija-katsojalle näytetään luodon karua luontoa, jossa kasvaa vain muutamia puita, muuta kasvillisuutta on harvassa ja meri näyttää jatkuvan loputtomiin. Kuulija-katsoja ja Maija näkevät näin yhtä aikaa luodon ensimmäistä kertaa. Tämä konkretisoi molemmille kohderyhmille luodon olevan kaukana kaikesta ihmisen rakentamasta. Jannen aiemmat kuvailut Myrskyluodosta pitävät paikkansa.

Musiikin lisäksi otokset, joissa näkyy vain luontoa, voivat viestiä kuulija-katsojalle ajankulumisesta. Esimerkiksi Maijan ja Jannen ensimmäinen yhteinen kesä muuttuu syksyksi kameran kuvatessa pientä tuulella heiluvaa oksaa, jossa on punertavat lehdet.²⁵⁰ Ensimmäinen talvi puolestaan tulee näkyviin lumisen puunoksan muodossa.²⁵¹ Sodan aikana saapuneen talven kylmyyttä kuvastaa otos lumisesta kalliosta, jossa viima kuljettaa lunta.²⁵² Tuulen ääni on niin riipaiseva, että korviin sattuu. Se kertoo kuulija-katsojalle kyseessä olevan kylmä ja raskas talvi – moni voi varmasti samaistua oman kokemuksensa kautta, kuinka kylmä luodolla on

²⁴⁹ Ameel 2018, 79.

²⁵⁰ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:49:04].

²⁵¹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [00:52:46].

²⁵² *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:36:37].

kyseisenlaisessa säässä. Kohtaus vihjaa tällä jo seuraavaa, jossa Maija pyytää yliluutnantilta apua, sillä ei jaksa enää yksin hoitaa arjen askareita.²⁵³

Luontokuvat ovat kuulija-katsojalle tuttuja ja täten elokuvantekijöille ”turvallisia” tapoja ilmaista ajankulua ja vuodenaikojen vaihtumista. Sota-ajan talven viima luo myös kontrastia aiemmin nähdyille talville, jonka ensimmäisen kuvan äänimaisema oli sekoitus edellisen kohtauksen musiikkia ja Maijan telmimistä lumessa. Kuulija-katsoja voi olettaa, että nyt esitettävä talvi on niin säällisesti kuin henkisesti raskaampi ja vaikeampi.

Keskustelut haltijoiden ja Veenemon kanssa ovat selkeimpiä esimerkkejä siitä, miten Maija pyrkii saamaan yhteyden luontoon. Sanallisen yhteyden lisäksi hän voi pysähtyä kuuntelemaan luontoa, kuten silloin, kun sotilaat lähtevät saarelta. Tällöin Maija seisoo yksin kalliolla kuunnellen luonnonääniä. Edellisessä kohtauksessa soinnut musiikki hälvenee, ja kuultavat moninaiset äänet koostuvat eri eläimien ääntelyistä. Maija riisuu tilanteessa huivinsa, ja alkaa itse äännelemään. Tähän vastaavat saarella olevat lehmä ja lammas, jonka takia Maija alkaa ammumaan. Tulppaani-lehmä vastaa tähänkin huutoon, jota Maija jatkaa nauraen ja pomp-pien. Lapset tulevat paikalle, ja kysyvät Maijalta, mitä tämä tekee. Hän vastaa: Huudan. Huutakaa tekin! Taustalla näkyy ja kuuluu lammas ja lehmä, kun lapset yhtyvät äitinsä pomppimiseen ja ääntelehtimiseen, mikä muistuttaa nyt kurkien tai lокkien äännähdyksiä.²⁵⁴ Sotilaiden poistumisesta Maija saa varmistuksen eläimiltä: ne uskaltavat pitää ääntä, toisin kuin sodan lähestyessä.²⁵⁵ Maija pitää ääniä sekä kehottaa lapsiaan tekemään niin, sillä pitkästä ajasta se on turvallista.

Kirjallisuustieteilijä Kukku Melkas on tuonut esille, miten hiukset on hyvin usein erotisoitu kirjallisessa traditiossa.²⁵⁶ Hiukset pidettiin piilossa kodin ulkopuolella ja kotonakin askareita tehdessä, sillä naimisissa olevan naisen hiuksia ei ollut muiden miehien soveliasta nähdä. Maijan ottaessa huivinsa pois peittämästä hiuksiaan, hän tiedostaa sotilaiden lähteneen lopullisesti, ja että on soveliasta olla ulkona perheen kesken ilman huivia.

Seuraavassa kohtauksessa Maija on tehnyt aikaansa nähden jotakin naisille hyvin epätyypillistä ja epäsoveliasta: hän on pukeutunut housut jalkaansa. Housut ovat perinteisesti olleet miehen ja maskuliinisuuden symboli.²⁵⁷ Miehille tyypillisiä töitä tehdessään naiset kuitenkin

²⁵³ Ks. tutkimuksesta 3.3.

²⁵⁴ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:54:18-01:55:13].

²⁵⁵ Ks. tästä tutkielmasta s. 53.

²⁵⁶ Melkas 1999, 35.

²⁵⁷ Turunen 2019, 276–307.

käyttivät housuja.²⁵⁸ Maijalla on housut jalassa, sillä hän aikoo mennä kalaan lastensa kanssa. Lapset tuijottavat häntä hämmentyneenä, ja Maria toteaa: Mutta isä ei ole täällä. Maija tokaisee, että se ei haittaa mitään, ja kehottaa Mariaakin laittamaan housut jalkaansa, sillä ”[n]iissä on helpompi työskennellä”. Myrskyluodolle kalastuksen aikana saapunut Anna-sisko kysyy järkyttyneenä, käyttääkö Maija nykyään housuja. Tähän Maija vastaa rennosti: Ne ovat käytännöllisemmät. Kokeilisit.²⁵⁹

Suomalaisella maaseudulla arvostettiin naisia, jotka tekivät miesten töitä. Jos nainen kuitenkin teki miesten töitä säännöllisesti, herätti tämä oudoksunaa.²⁶⁰ Maria ja muut lapset ovat hämmentyneitä äitinsä halusta tehdä töitä, joita he ovat nähneet vain isänsä tekevän. Maija osoittaa, että sukupuolella ei ole väliä, ja opettaa itse lapsiaan kalastamaan. Myös Maijan isä ja sisko ovat järkyttyneitä kalastamisesta, mutta Anna-siskon kuvataan olevan enemmän järkyttynyt juuri housujen käytöstä. Maijalla ei myöskään ole huivia päässä kohtauksissa toisin kuin Annalla. Näin Maija rikkoo kerralla useampaa 1800-luvun sukupuolinormia. Sodasta selviytymisen kuvataan tehneen Maijasta vahvemman, päättäväisemmän ja itsenäisemmän. Kyseisessä kohtauksessa näkyy Lymin feministinen kerronta.

Musiikin lisäksi äänimaisemasta myös luonnonäänien, esimerkiksi linnunlaulun, on haluttu kuvastavan Maijan erilaisia tunnetiloja. Kun Maija ja Magnus olivat olleet lähekkäin veden äärellä juhannusrientojen keskeydyttyä, Maijan kävellessä seuraavassa kohtauksessa metsäpolulla duurivoittoisen musiikin lisäksi linnut visertävät korkealta. Kohtauksessa Maija katsoo taivaalle, jonka peittävät vihreät oksat, mutta joiden takaa paljastuu kirkas, sininen taivas. Nämä symbolit ovat mielleltävissä onnellisuuteen. Seuraavassa kohtauksessa Maijan tunteet kääntyvät pääläelleen, kun Janne kihlaa hänet. Sen lisäksi, että Maija itkee, voi tilanteen melankolisuuden kuulla jälleen taustamusiikin lisäksi linnuista. Tällä kertaa varis räykkyy. Aivan kuin linnut myötäeläisivät Maijan tunteissa. Maija juoksee heti kihlauksen jälkeen pois Janne luota sisätiloista luontoon, joka on Maijalle pakopaikka. Kohtauksessa nähtävä kaunis ke-säpäivä on muutettu tarinankerronnan, näyttelyn ja äänimaiseman avulla epätoivoa ja surua sisältäväksi. Musiikin lailla luontoäänien tuottamat äänimaisemat ovat valjastettu palvelemaan tarinankulkua.

²⁵⁸ Löffströmistä Turunen 2019, 276–307.

²⁵⁹ *Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja)* 2024. Viaplay-suoratoistopalvelu [01:55:14-01:56:50].

²⁶⁰ Löffströmistä Turunen 2019, 276–307.

Meri näkyy yksin kuvassa myös molemmilla kerroilla, kun Maija sukeltaa mereen. Maijan etsiessä Mikaelia merenpohjasta, kuvaruutuun ilmestyy sama kohtaus kuin elokuvan alussa – merenpohja täynnä levää. Kuva on tässä kohtauksessa tummempi ja synkempi. Elokvantekijät rakentavat useista eri otoksista ja ääniraidoista heitä miellyttävän kokonaisuuden, josta lopulta muodostuu kuulija-katsojan näkemä elokuva. Näin moni kuulija-katsojan tulkinta tai näkemys elokuvasta on jo ennalta määrättyjä. Käyttämällä samaa otosta kahdessa eri kohtauksessa samassa elokuvassa elokvantekijät pyrkivät luomaan jatkuvuutta, mutta myös kontrasteja kohtauksien välille. Tekijöiden pyrkimyksenä on, että kuulija-katsoja tunnistaa otokset samoiksi eri kohtauksissa, ja tulkitsee niitä kohtausta ympäröivän juonen puitteissa.

Juonen lisäksi kahta edellä mainittua kohtausta erottaa toisistaan väri- ja äänisuunnittelu. Elokuvan alun voi mieltää toiveikkaana ja odottavana meren näkyessä kirkkaana ja vaaleana, kun puolestaan edellä mainittu kohtaus päättyy epätoivoon Maijan löytäessä hukkuneen Mikaelin tummasta vedestä. Ensimmäisessä kohtauksessa soi jo mainitsemani pianomusiikki taustalla. Pianomusiikki ja vedenalaiset äänet soljuvat yhdessä, ja tunnelma on äänimaiseman kannalta rauhallinen. Maijan etsiessä Mikaelia äänimaisemassa kuuluu useamman ihmisen toimesta tapahtuvaa hyräilyä, joka on alkanut jo edellisessä otoksessa. Maijan sukeltaessa hyräily hiljenee hetkeksi, mutta hänen uudessa se jatkuu luoden aavemaisen tunnelman. Hyräilyn äänet ovat kohtauksessa keskiössä.

Maijan kaatautuessa veteen elokuvan loppuvaiheilla hänen lisäksi kuvataan sitä, mitä hän näkee: levää, katkarapu, kaloja. Hän jopa koskettaa jaloillaan kalliota, joka on rehevöitynyt levästä. Meri näyttää ja kuulostaa rauhalliselta, kutsuvalta. Vanhan Maijan poistuessa Myrskyluodolta musiikin lisäksi muu äänimaisema on seesteistä: läpi elokuvan kuuluneet aaltojenliplatus ja linnunlaulu kantavat myös läpi tämän kohtauksen. Maija haroo kädellään merta, aivan kuin hän teki saapuessaan ensimmäistä kertaa Myrskyluodolle. Kohtauksessa Maija katsoo vielä kerran saaristoon, paikkaan, jota hän on saanut kutsua kodikseen. Kohtauksesta välittyy kaihoisuus, vaikka Maijan kasvoja ei tietoisesti näytetä. Kulttuuriperinnön tutkija Susanna Sallinen kertoo, miten koti ”symbolisoi ihmiselle turvallisuutta, järjestystä ja elämäntähtäilyä”.²⁶¹

Kodista lähteminen taas voi tuottaa koti-ikävä. Maijan lähtiessä kodistaan lopullisesti hänen tulee etsiä uusi paikka, jota kutsua kodiksi ja jossa tuntee turvaa. Elokuva leikkauksineen

²⁶¹ Sallinen 2004, 86.

antaa ymmärtää, että mikään muu paikka ei merkitse Maijalle kotia samalla tavalla kuin Myrskyluoto. Kuulija-katsoja näkee Maijan poistuvan kaihoisasti, mutta heti seuraavaksi viimeisessä kohtauksessa hänen implikoidaan jo kuolleen ja päässeen Mikaelin ja Jannen luokse. Hänelle kuolleiden perheenjäsenien luokse pääseminen merkitsee sitä, että hän tapaa nämä uudelleen juuri Myrskyluodon luonnossa. Maijasta ja luonnosta on tullut yhtä.

Ihmisen suhde luontoon ei ole ainoastaan elokuvan sisäisessä tarinassa tärkeä, vaan luontoa pidetään arvossa myös elokuvan tekijöiden ja muiden taustavoimien toimesta. Elokuvan rahoittajina ja yrityskumppaneina toimineiden yritysten arvoihin lukeutuvat vastuullisuus, kestävä kehitys, arvostus luontoa kohtaan sekä suomenruotsalaisten yhteenkuuluvuuden sekä ruotsin kielen tukeminen. Elokuvan rahoittajina olivat Suomen Elokuvasäätiön lisäksi esimerkiksi sen levittäjä Nordisk Film sekä säätiöistä Svenska Kulturfonden. Yrityskumppaneiksi valikoituivat esimerkiksi Ilmatar, Vepsäläinen, Viking Line, Alandia ja Novita.²⁶² Esimerkiksi ahvenanmaalaisomisteisen Viking Linen kanssa toteutettiin laaja yhteistyö pakettimatkojen sekä laajan mainonnan kautta. Vastavuoroisesti tuotantoyhtiö Solar Films osti kaikki työryhmän ja kaluston kuljetukseen vaaditut laivamatkat yhtiöltä.²⁶³ Viking Linen nettisivuilta käy ilmi, miten ”[m]eri ja saaristoluonto ovat Viking Linelle sydämenasia”.²⁶⁴ Yhtiö tukee esimerkiksi John Nurmisen säätiötä, jonka tavoitteena on ”pelastaa Itämeri ja sen kulttuuriperintö tuleville sukupolville”.²⁶⁵

Luontoa kuvataan elokuvassa tärkeänä: siihen turvaudutaan hädän hetkellä ja kaivatessa vastauksia kysymyksiin. Maija hyväksyy luonnon antavan ja ottavan, ja opettaa myös lapsilleen ja miehelleen, kuinka hänen mielestään luontoa tulisi kohdella. Arvostus luontoa kohtaan heijastuu elokuvantekijätahojen sekä yrityskumppanien arvoista ja näkemyksistä Blomqvistin näkemyksien lisäksi. Kyseiset yrityskumppanit ovat valikoituneet esimerkiksi juuri samanlaisten arvojen vuoksi. Luonnon arvostamisen lisäksi joissakin yrityskumppaneissa näkyy suomenruotsalaisuuden arvostaminen.

Tässä käsittelyluvussa tarkastelin elokuvan äänimaisemaa osana elokuvan luontosuhdetta. Elokuvassa musiikilla, dialogilla ja luonnonäänillä pyritään kuvaamaan päähenkilöhahmo Maijan tunteita ja ajatuksia. Kyseiset ominaisuudet ovat elokuvassa Maijan lisäksi vahvasti kytköksissä luontoon. Käsittelyluvun viimeisessä alaluvussa tuonkin esille, miten Maijan ja

²⁶² Virmavirta 2025, 19.

²⁶³ Virmavirta 2025, 20.

²⁶⁴ Meri ja saaristoluonto ovat Viking Linelle sydämenasia, vikingline.fi.

²⁶⁵ Tekoja Itämeren hyväksi, vikingline.fi.

luonnon kuvataan elokuvassa olevan yhtä. Elokuvan tarkastelun myötä sen taustavoimat – esimerkiksi sävellys, tekijät ja rahoittajat – nousivat esille. Taustavoimista korostuu luonnon arvostamisen ja vaalimisen merkitys, kuten elokuvasta. Seuraavassa *Lopuksi*-käsittelyluvussa kokoan yhteen aiempien käsittelylukujen tuloksia.

4 Lopuksi

Tässä tutkielmassa tarkastelin ihmisen ja luonnon välisen suhteen ilmenemistä vuoden 2024 elokuvassa *Myrskyluodon Maija*. Valitsin tarkasteltavaksi kaksi elokuvasta nousevaa teemaa, kansanuskomukset ja äänimaiseman. Nämä kaksi teemaa valitsin niiden kulkiessa elokuvan tarinassa mukana alusta loppuun. Kansanuskomukset ja äänimaisema myös linkittyvät toisiinsa läpi elokuvan. Niiden kautta avautuu kuulija-katsojalle näkymä siihen, millainen ohjaaja/käsikirjoittaja Tiina Lymin käsitys on 1800-luvun saaristolaiselämästä. Lymin elokuva on sekoitus Blomqvistin luomaa biofiktiota, todellisia tietoja ja oletuksia 1800-luvusta romaanisarjan ulkopuolelta sekä Lymin taiteellisia vapauksia ja omia näkemyksiä.

Elokuvassa esitettävissä kansanuskomuksissa esiintyy esimerkiksi uskoa jumal- ja haltijaolentoihin sekä eläimiin ja uniin enteellisinä. Jumalolentoista elokuvassa esiintyy toistuvasti monien todellisten uskomusolentojen ominaisuuksia omaava Veenemo. Maija kääntyy Veenemon puoleen esimerkiksi silloin, kun haluaa vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Hän myös varoittaa Jannea Veenemon arvaamattomuudesta, ja tavasta viekoitella tai hukuttaa kalastajia. Maija on juuri Jannen turvallisuuden takaamisen vuoksi valmis muuttamaan suhdettaan Veenemoon.

Haltijoista puhuttaessa elokuvassa nousee esille myös kristinusko. Kuulija-katsoja näkee kohtaustuksia, joissa Maija turvautuu kansanuskoon ja kristinuskoon. Välillä hän turvautuu molempiin samanaikaisesti, välillä vain toiseen sivuuttaen toisen. Elokuva korostaa sitä, että Maija opettaa molemmista uskomuksista lapsilleen. Elokuva implikoi, että kristinusko olisi hänelle enemmän tavan vuoksi harjoitettua, kun taas puolestaan kansanuskomukset ovat jotain, mihin Maija aidosti uskoo. Maija uskoo luonnon olevan elävä. Siellä asuvilta jumal- ja haltijaolentoilta voi pyytää apua, mutta ne voivat myös viedä rakkaita ihmisiä. Maija kunnioittaa uskomusolentoja ja samalla luontoa.

Myös eläimillä on ollut erilaisissa uskomuksissa oma roolinsa, ja tällaisia ne saavat myös elokuvassa. Kettu esiintyy elokuvassa useasti, ja saa sanansaattajan merkityksen. Kettu kuvastaa avuntarvetta ja sitä, että kukaan ei pärjää maailmassa yksin. Taivaan erilaiset linnut, niiden sulat ja munat näytetään kuulija-katsojalle enteellisinä. Elokuva luottaa siihen, että kuulija-katsoja ymmärtää eläimiin liitettävän symboliikan.

Luonnossa tapahtuvia enteitä Maija kokee silloin, kun kuolema on lähestymässä. Maija esimerkiksi astuu linnunmunan päälle rikkoen tämän, minkä jälkeen hän kuulee lapsensa

kuolleen. Enteitä sisältävissä kohtauksissa Maijan ilmeet, eleet sekä taustalla soiva musiikki vihjaavat kuulija-katsojalle jotain paha tapahtuvan. Enneunia Maija näkee puolestaan sekä hyvinä että huonoina enteinä.

Elokuvan äänimaisema kattaa esimerkiksi musiikin, puheen ja luonnonäänet. Elokuvan säveltäjä Lauri Porra on kertonut, miten musiikki on rakennettu Maijan mielenmaiseman pohjalta. Täten musiikki kuvastaa Maijan tunnetiloja, negatiivisia ja positiivisia, mollin ja duurin muodossa. Musiikki myötäilee Maijan tunteita esimerkiksi siten, että se voimistuu tilanteissa, joissa Maijan tunteet voimistuvat. Elokuvan äänisuunnittelussa on lisäksi varmistettu, että lähes poikkeuksetta musiikin läpi kuuluu luonnonääniä, olivat nämä sitten prosessoituja tai luonnollisia. Näin nämä äänimaisemat kulkevat käsikädessä. Musiikki ja merelliset äänet on siis tarkoituksellisesti haluttu sovittaa yhteen.

Luonnosta käytävässä dialogissa nousee esille henkilöhahmojen erilaisia suhtautumisia ympäröivään luontoon. Jo Maijan uskomuksista, puheesta eri uskomusolennoille, nousee esille kunnioitus luontoa kohtaan. Jannen puheissa luonto näyttäytyy taloudellisen ja elännöllisen hyödyn hankinnan välineenä. Tästä huolimatta Jannen suhde luontoon kuvataan silti kunnioitavana. Erilaista luontosuhdetta Myrskyluodolla edustavat brittisotilaat, jotka ovat valmiita tappamaan Maijan ja Jannen omistaman lehmän oman etunsa vuoksi. Dialogissa nousee esille myös paikan merkitys. Myrskyluoto paikkana on merkittävä Jannelle ja Maijalle: he ovat perustaneet sinne jotakin omaa ja yhteistä, perheen.

Krimin sotaa esitetään elokuvassa eri tavalla kuin romaanissa. Kuvaamalla sotaa elokuva muistuttaa kuulija-katsojalle sodan kauheuksista. Sota Myrskyluodolla tuo Maijasta esiin kuulija-katsojalle aivan uudenlaisen puolen. Se näyttää Maijan resilienssin, kyvyn selviytyä haastavista tilanteista ja luottaa tulevaan. Sisällyttämällä elokuvaan kohtauksen, jossa miehet keskustelevat sodasta, elokuvan tekijät luovat historiallista kontekstia ja pyrkivät luomaan fiktiivisestä tarinasta todentuntuisen. Elokuva sitoo dialogissa sodan ja luonnon yhteen, jonka myötä huoli sodasta ylettyy myös huoleksi luonnosta.

Vaikka väkivalta jätetään näyttämättä, elokuva haluaa viestiä, että sota ei kannata. Elokuva näyttää, mitä sota voi merkitä yksilötasolla, mitä se voi tehdä ihmiselle, joka joutuu sotimaan tai jonka koko elämä menee uusiksi kertaheitolla. Elokuvasta ei käy ilmi, millaista vahinkoa sota voi tehdä ympäröivälle luonnolle – tämäkin on tietoinen valinta elokuvan tekijöiden tasolla. Näyttämättä jättäminen on koettu tehokkaammaksi keinoksi kuin näyttäminen.

Tutkielmani viimeisessä alaluvussa kiteytän sen, mikä läpi tutkielman on noussut esille: Maija on elokuvan päähenkilö, jonka ilmeitä, eleitä, tunteita ja ajatuksia seurataan läpi elokuvan. Elokuvan kuulija-katsoja näkee sen, minkä Maija näkee. Hänen lisäksi suuressa roolissa, omana henkilöhahmonaan, on luonto, jota kuvataan myös ilman Maijaa. Luonnon ollessa yksin kuvassa, on Maija silti tarinallisesti läsnä. Elokuvan taustavoimien eli esimerkiksi tekijöiden ja rahoittajien läheinen suhde luontoon selittää, miksi luonto kuvataan niin merkityksellisenä, koskemattomana ja kauniina Maijan elämän kautta kuulija-katsojalle.

Ihmisen ja luonnon välinen suhde elokuvassa *Myrskyluodon Maija* ilmenee siis moninaisin tavoin. Kansanuskomukset ja äänimaisema toimivat kattokäsitteinä, joiden sisältä paljastuu keinoja kuvata henkilöhahmoja, luontoa ja näiden yhteyttä. Elokuva luo kuvitellun luontosuhteen, johon se yhdistää todellisia ja keksittyjä luontokuvaelmia kansanuskomuksia ja äänimaisemaa hyödyntäen. Kuviteltu luontosuhde mahdollistaa sen, että elokuva voi fiktiivisenäkin luoda samaistuttavan ja todentuntuisen tarinan.

On merkittävää, että elokuvassa on haluttu tuoda esille myös Maijan ja Jannen kunnioittavasta, arvostavasta ja oman paikkansa luomakunnassa tiedostavasta tavasta nähdä, kokea ja olla luonnossa poikkeavia tapoja. Tämän lisäksi elokuva esittää henkilöhahmoja, jotka kyseenalaistavat Maijan uskomuksia, sillä tämä uskoo kristinuskon lisäksi kansanuskoon.

Luonto esitetään myös usein koskemattomana: elokuvan henkilöhahmojen kuvataan muokkaavan luontoa vain sen verran kuin on tarve. Tosiasiallisesti elokuvassa kuvattu Myrskyluodolla eletty elämäntapa ei olisi sellaisenaan johtanut ylikulutukseen tai luontokatoon, asioihin, jotka ovat nykyään alati esillä luonnosta käytävissä keskusteluissa. Tämä on ollut elokuvantekijöille otollista, sillä Maijan tarinan lisäksi se on halunnut kertoa kuulija-katsojalle luonnon ja erityisesti Itämeren tarinaa. Elokuva esittää, millä tavalla 1800-luvun ihminen on voinut kohdella arjessaan häntä ympäröivää luontoa, merta, kasveja ja eläimiä. Elokuvan yhtenä viestinä on muistuttaa kuulija-katsojaa luonnon merkityksistä, ja siitä, kuinka tärkeää monimuotoista luontoa on suojella.

Fiktiivinen tarina ja henkilöhahmot mahdollistavat sen, että elokuvan tekijät voivat muokata (tässä tapauksessa alkuperäiselle romaanille uskollisena) päähenkilöä haluamaansa suuntaan. Maijan ollessa elokuvan päähenkilöhahmo, elokuvasta on tulkittavissa, että hänen kokemuksensa, uskomuksensa, tunteensa ja kuulokulmansa luonnosta ovat kaikista merkittävimpiä. Näin on otollista, että juuri Maija on se, joka kunnioittaa ja pitää huolta luonnosta kaikista moninaisimmin tavoin. Elokuvan viesti ihmisen ja luonnon välisestä suhteesta on se, että jos

kaikki kohtelisivat luontoa kuin Maija – omana henkilöihhmonaan – voisi maailma olla parempi paikka.

Kuten jo johdannossa olen maininnut, elokuvan lähiluku mahdollistaa sen, että siitä voi löytyä niin omasta tai toisen toimesta aina uusia puolia. Voi siis olla, että yhtä lailla ihmisen ja luonnon välistä suhdetta voisi tulkita jostain kolmannesta elokuvasta nousevasta teemasta käsin. Tämän lisäksi koen, että elokuvaa olisi mieluisaa tutkia tarkemmin sen luoman naiskuvan kautta tai elokuvaa ja *Myrskyluoto*-romaanisarjaa voisi tarkemmin vertailla keskenään.

Tiina Lymin *Myrskyluodon Maija* on tehnyt suomalaisiin vaikutuksen, ja mahdollistanut myös nuorempien sukupolvien kiinnostuksen jatkumisen Maijan tarinaan. Maijan tarinan myötä kiinnostus yltyä 1800-lukuun ja saaristolaiskulttuuriin. Toivoakseni kiinnostus näihin ja esimerkiksi Itämeren tilanteeseen sekä suomenruotsalaiseen kulttuuriin saavuttaisivat aiempaa laajemman yleisön. Kesällä 2026 ainakin Kivinokan kesäteatteri esittää *Myrskyluodon Maija* -laulunäytelmän.²⁶⁶ Nähtäväksi jää, inspiroiko Lymin versiointi kyseistä ja/tai muita tulevia tulkintoja Maijasta.

²⁶⁶ Kivinokan kesäteatteri: Myrskyluodon Maija, kivinokankesateatteri.fi.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

Audiovisuaalinen aineisto

Efter Nio: Amanda Jansson: Myrskyluodon Maija on tärkein roolini. To: Eva Kela. T: Svenska Yle/Christoffer Forssell, Parad Media Oy. E: 25.12.2023.

Lauri Porra: *Stormskerry Maja (OST)*. Lauri Porra, Lahti Symphony Orchestra, Dalia Stasevska. 2024. Spotify. <https://open.spotify.com/album/40XUfcOm-FSV7MIB3YgCLXB> [haettu 26.4.2026].

Myrskyluodon Maija (Stormskärs Maja) Sk: Tiina Lymi. O: Tiina Lymi. K: Rauno Ronkainen. Le: Joonas Louhivuori. La: Otso Linnalaakso. M: Lauri Porra. Ä: Kirka Sainio. N: Amanda Jansson (Maija), Linus Troedsson (Janne), Amanda Kilpeläinen-Arvidsson (Anna, Maijan sisko), Jonna Järnefelt (Maijan äiti), Tobias Zilliacus (Maijan isä), Desmond Eastwood (Wilson), Tony Doyle (Harris). T: Jukka Helle, Hanna Virolainen, Markus Selin. P: Mimosa Kuusimäki. E: 19.01.2024. Suomi. Ikäraja: 12. Pituus: 163min.

Aikalaisluontoinen kirjallisuus

Blomqvist, Anni: *Myrskyluoto*. Suomentaneet Björn-Christer Lindgren ja Liisa Ryömä. Yhteisniten kolmas painos. Gummerus Kustannus Oy Helsinki, 2014.

Castrén, M.A.: *Luentoja suomalaisesta mytologiasta*. Toimittanut ja kääntänyt Joonas Ahola. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Tietolipas 252, Hansaprint Oy, Helsinki 2016.

Holmberg, Uno: *Die Wassergottheiten der Finnisch-Ugrischen Völker*. Der Finnischen Literatur-Gesellschaft, Helsinki 1913.

Holmberg, Uno: Tsheremissien uskonto. Suomensuvun uskonnot 5. Werner Söderström osakeyhtiö, Porvoo 1914.

Landtman, Gunnar: Finlands Svenska Folkdiktning. VII. *Folktro och trolldom. 1. Övernaturliga väsen*. Svenska Litteratursällskapet i Finland CXLVII Helsingfors 1919.

Lönnrot, Elias: *Suomalais-Ruotsalainen Sanakirja: N-Ö*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia, Helsinki 1880.

Stålberg, Wilhelmina: *Försök till ett nordiskt mythologiskt lexikon. Jemte ett sammandrag af finska mytologien. Till tjenst för fäderneslandets ungdom.* P.G. Berg, Stockholm 1844.

Wessman, V.E.V: *Finlands Svenska Folkdiktning. VII. Folkstro och trolldom. 3. Människan och djuren.* Svenska Litteratursällskapet i Finland 337, Helsingfors 1952.

Aikakaus- ja sanomalehdet

Avola, Pertti: Huolellinen tulkinta kalastajan vaimosta yksinäisellä saarella. *Satakunnan Kansa* nro 19, 20.1.2024, 28.

Björkbacka, Hannu: Oolannin kortit eivät vakuuta. *Keskipohjanmaa* nro 17, 24.1.2024, 9.

Eronen, Pekka: Klassikkotarina herää henkiin saaristossa. *Helsingin Sanomat* nro 172, 30.6.2023, 115.

Hietaranta, Seija & Lepola, Markku: Täällä syntyi Myrskyluodon Maija: Anni kirjoitti itsensä viiden kansan sydämeen. *Apu* nro 5, 28.1.1977, 46–48.

Knuutila, Elina: Myrskyluodon Maija -elokuvakonsertti elokuussa Turkuun. *Turun Sanomat* nro 76, 16.3.2024, 19.

Kuosmanen, Ilkka: Myrskyluodon Maijasta tuli moderni tarina rakkaudesta. *Etelä-Suomen Sanomat* nro 12, 14.1.2024, 22.

Liikkanen, Matti Pekka: Myrskyluodon Maijan kirjoittaja koki kovan kohtalon. Anni on nyt yksin. *Apu* nro 39, 25.9.1987, 22–25.

Nyman, Mika: Anni Blomqvist är ensam. *Kyrkpressen* nro 35, 27.8.1987, 7.

Rehnström, Henri Waltter: Paratiisi karulla luodolla. Tiina Lymin ohjaama Myrskyluodon Maija on tarina rakkaudesta, hyväksymisestä ja anteeksiannosta. *Turun Sanomat* nro 19, 19.1.2024, 16.

Åbo Underrättelser nro 60, 4.8.1854, Förlags Ab Sydvästkusten, 2.

Verkkosivujen ja sosiaalisen median tekstiaineistot

Bible Hub, Egg. <https://biblehub.com/topical/e/egg.htm> [haettu 17.3.2026].

Bible Hub, Feathers. <https://biblehub.com/topical/f/feathers.htm> [haettu 17.3.2026].

Bible Hub, Rudder. <https://biblehub.com/topical/r/rudder.htm> [haettu 9.3.2026].

Keitel, Veli Martin: Miksi molli on surullinen – osaako musiikinopettaja vastata? *Open Stage* -verkkolehti. 27.5.2020. <https://verkkolehdet.jamk.fi/openstage/2020/05/miksi-molli-on-surullinen-osaako-musiikinopettaja-vastata/> [haettu 10.2.2026].

- Kivinokan kesäteatteri*, Kivinokan Kesäteatteri: Myrskyluodon Maija. <https://kivinokankesateatteri.fi/myrskyluodon-maija/> [haettu 29.4.2026].
- Kotimaisten kielten keskus*, Kuukauden sana syyskuussa 2021 on biofiktio. 1.10.2021. <https://kotus.fi/kuukauden-sana-syyskuussa-2021-on-biofiktio/> [haettu 10.2.2026].
- Kuosmanen, Ilkka: Myrskyluodon Maija -elokuvan ohjaaja Tiina Lymi: ”Meriluonto pakotti nöyrytmään”. *savonsanomat.fi*. 16.1.2024 (päivitetty 20.1.2024). <https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/6485155> [haettu 9.2.2026].
- Kytöharju, Marjo: Sisukas nainen meren armoilla – Tiina Lymi haluaa kertoa Myrskyluodon Maija -elokuvan kautta rakkauden ja hyväksytyksi tulemisen tärkeydestä. *kirkkojakaupunki.fi*. 11.1.2024. <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/sisukas-nainen-meren-armoilla-tiina-lymi-haluaa-kertoa-myrskyluodon-maija-elokuvan-kautta-rakkauden-ja-hyvaksytyksi-tulemisen-tarkeydesta> [haettu 10.2.2026].
- Lemmikkienkelit. Pieneläintuhkaamo*: Enkelin viesti: Höyhen. <https://www.lemmikkienkelit.fi/suru/> [haettu 17.3.2026].
- Liikennevirasto*: Vesiväylien turvalaitemääritelmät. 18.6.2014. https://web.archive.org/web/20141103194144/http://www2.liikennevirasto.fi/julkaisut/pdf8/ohje_2014_vesivaylien_turvalaitemaaritelmat_web.pdf, arkistoitu 8.11.2022 [haettu 11.2.2026].
- Lymi, Tiina: Ohjaajan sana. Sivulla Myrskyluodon Maija. *solarfilms.com*. <https://solarfilms.com/portfolio-posts/myrskyluodon-maija/> [haettu 18.2.2026].
- Lähteenmäki, Lassi & Koutonen, Jouni & Lehikoinen-Stedt Karita: Myrskyluodon uusi Maija on 70-lukua vahvempi nainen – rooli meni Amanda Janssonin ytimiin: ”En halua jättää Maijaa”. *yle.fi*. 11.6.2023. <https://yle.fi/a/74-20035271> [haettu 16.4.2026].
- Porra, Lauri: Vastaus sähköpostiin otsikolla: Tiedustelua elokuvan Myrskyluodon Maija -soundtrackista pro gradu -tutkielmaa varten. 8.3.2026. Viestikeskustelu tutkielman kirjoittajan hallussa.
- Pyrhönen, Kari & Högmander, Visa: Tiina Lymi näki unen ja ymmärsi, että hänen pitää tehdä Myrskyluodon Maijasta elokuva – katso MTV:n erikoishaastattelu. *mtvuutiset.fi*. 23.1.2024. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tiina-lymi-naki-unen-ja-ymmarsi-ettahanen-pitaa-tehda-myrskyluodon-maijasta-elokuva/8861112> [haettu 11.2.2026].
- Raamattu. Raamattu 1933/-38. <https://www.raamattu.fi/raamattu/KR38/1PE.3> [haettu 19.3.2026].
- Saarinen, Reija: Myrskyluodon Maija -elokuvan soundtrack on julkaistu: ’Pelkistettyä ja kaunista’. *voice.fi*. 2.2.2024. <https://www.voice.fi/musiikki/a-229137> [haettu 10.2.2026].

- Solar Films Inc.*, Jussi-palkinnot. Yrityksen verkkosivusto. <https://solarfilms.com/jussit/> [haettu 6.2.2026].
- Sommar, Heidi: Suomalaisessa kansanuskossa vilisee jumalia ja haltijoita, pyhyys löytyy metsästä. *yle.fi*. 9.2.2020 (päivitetty 28.5.2025). <https://yle.fi/a/20-295760> [haettu 7.2.2026].
- Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*: Kalevala. Laulut Kalevalan takana. <http://nebu.finlit.fi/kalevala/index.php?m=11&s=38&l=1> [haettu 25.3.2026].
- Tanskanen, Joonas: Tiina Lymi ottaa Myrskyluodon Maijassa paljon vapauksia – ”Anni Blomqvistin tekstin Maija on aikansa vanki”. *heili.fi*. 20.1.2024. <https://www.heili.fi/paikalliset/7937095> [haettu 10.2.2026].
- Tarkiainen, Kari: Arwidsson, Adolf Ivar (1791–1858). *kansallisbiografia.fi*. 2.9.1998 (päivitetty 15.3.2021). <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3122> [haettu 4.2.2026].
- Tieteen termipankki*: hakusana: dialogi. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:dialogi> [haettu 10.2.2026].
- Viking Line*: Meri ja saaristoluonto ovat Viking Linelle sydämenasia. <https://www.vikingline.fi/merella/kestava-matkailu/ymparisto/> [haettu 2.3.2026].
- Viking Line*: Tekoja Itämeren hyväksi. <https://www.vikingline.fi/merella/kestava-matkailu/tekoja-itameren-hyvaksi/> [haettu 2.3.2026].
- Visit Åland*: Tunnetko Myrskyluodon Maijan? <https://visitaland.com/fi/myrskyluodonmaija/> [haettu 8.2.2026].
- Wikisanakirja*: hakusana: emäntä. <https://fi.wiktionary.org/wiki/em%C3%A4nt%C3%A4> [haettu 1.2.2026].
- Wikisanakirja*: hakusana: syytinki. <https://fi.wiktionary.org/wiki/syytinki> [haettu 11.1.2026].
- Wiktionary*: hakusana: sjörå. <https://sv.wiktionary.org/wiki/sj%C3%B6r%C3%A5> [haettu 11.1.2026].

Tutkimuskirjallisuus

- Aaltola, Elisa: *Eläinten moraalinen arvo*. Vastapaino, Tampere 2004.
- Ameel, Lieven: Mahdollisuuksien maisema. Helsingin pitkä rantaviiva lumoavana liminaalitalana. *Veteen kirjoitettu. Veden merkitykset kirjallisuudessa*. Toim. Lehtimäki, Markku,

- Meretoja, Hanna & Rosenholm, Arja. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1441*, Helsinki 2018, 73–92.
- Bacon, Henry: *Audiovisuaalisen kerronnan teoria*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 792, Suomen Elokuva-arkiston julkaisuja, Helsinki 2000.
- Hakkarainen, Marja-Leena: *Oma ja vieras vesi. Valtameret ylijämsinä tiloina Yoko Tawadan tuotannossa. Veteen kirjoitettu. Veden merkitykset kirjallisuudessa*. Toim. Lehtimäki, Markku, Meretoja, Hanna & Rosenholm, Arja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1441, Helsinki 2018, 93–111.
- Heikkilä, Silja: *Unien tulkinta ja jakaminen tutkimuksen kohteena. Kansanuskosta nykypäivän henkisyyteen*. Toim. Pasi Enges, Kirsi Hänninen & Tuomas Hovi. Turun yliopisto, Folkloristiikan julkaisuja 4, Turku 2015, 263–282.
- Hietamies, Piia: *Idylli ja todellisuus: Feministinen luenta Anni Blomqvistin Myrskyluoto-sarjasta*. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto 2001.
- Huhtamies, Mikko: *Uskomukset toimivat vuosisatojen ajan riskienhallintana merenkulussa*. Tieteessä tapahtuu 4/2023, 33–39.
- Huttunen, Marja: *Lasse Mårtenson – merellisen musiikin säveltäjä ja monipuolinen musiikin ammattilainen*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, 2007.
- Häkkinen, Kaisa: *Kielitiede. Monitieteinen ympäristötutkimus*. Toim. Karoliina Lummaa, Mia Rönkä & Timo Vuorisalo. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki 2012, 73–76.
- Johnsson, Raoul & Malmberg, Ilkka & John Nurmisen säätiö: *Kauhia Oolannin sota: Krimin sota Suomessa 1854–1855*. John Nurmisen säätiö, Helsinki 2013.
- Järviluoma, Helmi: *Johdanto. Musiikkimaailmoja ja äänimaisemia: Virtain kuulokulma*. Toim. Helmi Järviluoma. Kansanperinteen laitos, julkaisuja n:o 21. Virtain tutkimuksia 13, Tampereen yliopisto, Tampere 1995, 1–20.
- Järvinen, Irma-Riitta: *Pieni lintukirja: suomalaista kansanperinnettä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2005.
- Kaarlenkaski, Taija & Saarinen, Kati: *Mansikki vai numerosarja? Lehmien nimeämisen merkitykset ja muutokset*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. ELORE vol. 20 – 1/2013, 149–161.
- Kaski, Liisa: *Myyttiset eläimet. Tarua ja totta eläinten mahdista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2019.
- Klemettinen, Pasi: *Kansanuskon yöpuoli: hiidet, manalaiset ja muut demonit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2022.

- Koivunen, Anu: Sorto. *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Anu Koivunen & Marianne Liljeström. Vastapaino, Tampere 1996, 35–75.
- Koli, Mari: *Anni Blomqvist. Finlands svenska litteraturhistoria. Andra delen: 1900-talet. Uppslagsdel*. Toim. Clas Zilliacus. Svenska Litteratursällskapet i Finland Oy Nord Print Ab, Helsingfors 2000, 350–351.
- Kurkela, Kari: Musiikki ja mielikuviutus. *Näkökulmia musiikkiin*. Toim. Kari Kurkela. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1990, 9–25.
- Lahtinen, Toni & Lehtimäki Markku: Johdatus ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen. *Äänekäs kevät: Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Toim. Toni Lahtinen & Markku Lehtimäki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2008, 7–26.
- Laitinen, Riitta: Johdanto tilan kokemisen kulttuurihistoriaan. *Tilan kokemisen kulttuurihistoriaa*. Toim. Riitta Laitinen. Cultural History – Kulttuurihistoria 4, Turku 2004, 1–13.
- Latva, Otto & Leskelä-Kärki, Maarit: *Meri ja Tove. Elämää saaristossa*. John Nurmisen Säätiö, Helsinki, 2022.
- Latva, Otto & Lähdesmäki Heta: Eläimet, kasvit ja kulttuurihistoria. *Kulttuurihistorian tutkimus: Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*. Toim. Rami Mähkä, Marika Ahonen, Niko Heikkilä, Sakari Ollitervo & Marika Räsänen. Kulttuurihistorian seura, Turku 2022, 469–484.
- Lehtimäki, Markku, Meretoja, Hanna & Rosenholm, Arja: Veteen kirjoitettu – Veden kirjoittama. Kulttuurisen vedentutkimuksen suuntaviivoja. *Veteen kirjoitettu. Veden merkitykset kirjallisuudessa*. Toim. Markku Lehtimäki, Hanna Meretoja & Arja Rosenholm. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1441, Helsinki 2018, 7–23.
- Lipponen, Krisse: *Resilienssi arjessa*. Duodecim, Helsinki 2020.
- Lummaa, Karoliina: Kaunokirjallisuuden ympäristöongelmat. *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Toim. Karoliina Lummaa, Mia Rönkä & Timo Vuorisalo. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki 2012, 155–163.
- Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea: Johdanto: Mitä posthumanismi on? *Posthumanismi*. Toim. Karoliina Lummaa & Lea Rojola. Eetos-julkaisuja 15 2020, 13–29.
- Lummaa, Karoliina, Rönkä, Mia & Vuorisalo Timo: *Ympäristötutkimus – monta tiedettä, monta monitieteisyyttä. Monitieteinen ympäristötutkimus*. Toim. Karoliina Lummaa, Mia Rönkä & Timo Vuorisalo. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki 2012, 15–23.

- Lähde, Ville: Luontokäsitysten tarkastelun ongelma. *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Toim. Karoliina Lummaa, Mia Rönkä & Timo Vuorisalo. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki 2012, 97–109.
- Melkas, Kukku: Yhteensopimattomat osat. Aino Kallaksen *Kirsti*: Naisen halu murroksessa. *Naistutkimus 2/99*. Vol 12 nro 2 1999, 29–38.
- Nuutinen, Essi: *Representaatioita eläimistä ja inhimillisestä valikoiduissa espanjankielisissä eläinsaduissa*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto 2023.
- Palin, Tutta: Ruumis. *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Anu Koivunen & Marianne Liljeström. Vastapaino Tampere 1996, 225–244.
- Perheentupa, Johanna: Sydneyn *Black Theatre* vastarinnan tilana. *Tilan kokemisen kulttuurihistoriaa*. Toim. Riitta Laitinen. Cultural History – Kulttuurihistoria 4, Turku 2004, 55–76.
- Pohjola-Vilkuna, Kirsi: *Eros kylässä. Maaseudun luvaton seksuaalisuus vuosisadan vaihteessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1995.
- Pulkkinen, Risto: *Suomalainen kansanusko: samaaneista saunatonttuihin*. Gaudeamus, Helsinki 2014.
- Pulkkinen, Risto & Lindfors, Stina: *Suomalaisen kansanuskon sanakirja*. Gaudeamus, Helsinki 2016.
- Pöysä, Jyrki: Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. *Vaeltavat metodit*. Toim. Pöysä, Jyrki, Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu 2010, 331–355.
- Rosenholm, Arja: ”Kaikki ihmiset osaavat uida”. Venäläisen kirjallisuuden uimareita. *Veteen kirjoitettu. Veden merkitykset kirjallisuudessa*. Toim. Lehtimäki, Markku, Meretoja, Hanna & Rosenholm, Arja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1441, Helsinki 2018, 48–72.
- Rossi, Leena: Sunnuntaimaalarin maisemat – kulttuurihistorioitsija tavallisen ihmisen ympäristökokemusten jäljillä. *Tilan kokemisen kulttuurihistoriaa*. Toim. Riitta Laitinen. Cultural History – Kulttuurihistoria 4, Turku 2004, 231–277.
- Salmi, Hannu: *Elokuva ja historia*. Helsinki 1993.
- Sallinen, Susanna: Koti-ikävä ja nostalgia arjen kokemuksena. *Koti – Kaiho, paikka, muutos*. Toim. Granö, Päivi, Suominen, Jaakko & Tuomi-Nikula Outi. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja IV, Pori 2004, 79–102.

- Siivonen, Katriina: *Saaristoidentiteetit merkkien virtoina. Varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa*. Kansatieteellinen arkisto 51 Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki 2008.
- Sirkeinen, Tuuli: *Valkoisen katseen läpäisemät – Kotimaisten elokuvien suomalaisuusnormi 2020-luvun elokuvissa*. Maisterin opinnäyte, Aalto-yliopisto 2025.
- Talve, Ilmar: *Suomen kansankulttuuri*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 514, kolmas, tarkistettu ja täydennetty painos, Helsinki 1990.
- Tarasti, Eero & Mantere, Juha Markus (toim.): *Musiikin todellisuudet: säveltaiteen ensyklopedia: kirjoituksia vuosilta 1980–2003*. Yliopistopaino, Helsinki 2003.
- Turunen, Arja: Säädytöntä ja miesmäistä: naisten housut ja sukupuoli-ikäsihtysten muutos 1900-luvulla. *Säädyllystä ja säädytöntä: pukeutumisen historiaa renessanssista 2000-luvulle*. Toim. Arja Turunen, Anna Niiranen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2019, 276–307.
- Valkonen, Kaija & Koivunen, Elina: Valter Blomqvist (1911–1961) & Anni Blomqvist (1909–1990). *Suurin on rakkaus*. Werner Söderström Osakeyhtiö, WSOY, Porvoo 1997, 291–308.
- Vekkeli, Pirkko & Loivamaa, Ismo: *Åke ja Minä*. Minerva, Helsinki 2015.
- Virmavirta, Myrsky: *”Häpeilemättä kaupallinen”*. *Yrityskumppanuudet kotimaisissa elokuvissa*. Kandidaatintutkielma, Aalto-yliopisto 2025.
- Virtanen, Leea: *Nykymagian käsikirja*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Painokaari Oy, Helsinki 1988.
- Virtanen, Leea: *Suomalainen kansanperinne*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 471, WSOY, Helsinki 1999.
- Välimäki, Susanna: *Miten sota soi? Sotaelokuva, ääni ja musiikki*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere 2008.